

วารสารหาดใหญ่วิชาการ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ นิติศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการด้านการวิจัย และบทความวิชาการรูปแบบต่าง ๆ ของอาจารย์ และนักวิชาการทั่วไป
3. เพื่อเป็นสื่อกระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการวิจัย ค้นคว้า อย่างต่อเนื่อง

กำหนดเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม

เจ้าของ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่

คณะที่ปรึกษา

อาจารย์ประณีต ดิษยะศริน
ศ.ดร.ไพศาล เหล่าสุวรรณ
ผศ.ดร.วิทวัส ดิษยะศริน สัตยารักษ์
ดร.ธารพรรษ สัตยารักษ์

บรรณาธิการ

ผศ.ดร.กอแก้ว จันทร์กิงทอง

รองบรรณาธิการ

ผศ.ดร.ปกรณ์ ลิมโยธิน

กองบรรณาธิการ

ศ.ดร.ธีระ เอกสมทราเมษฐ์	ม.สงขลานครินทร์
รศ.ดร.ขวัญกมล ดอนขวา	ม.เทคโนโลยีสุรนารี
รศ.ดร.สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล	จ.ชุมพร (เกษียณ)
รศ.ดร.อาภรณ์ ดีนาน	ม.บูรพา
รศ.ดร.ชมพูนุท โกสลากร เพิ่มพูนวิวัฒน์	ม.ศรีนครินทรวิโรฒ
รศ.ดร.สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์	ม.วลัยลักษณ์
รศ.ดร.ณัฐสิทธิ์ เกิดศรี	ม.มหิดล
รศ.ดร.ศากุน บุญอิต	ม.ธรรมศาสตร์
ผศ.ดร.บุษอรี ยี่หะ	ม.ราชภัฏสงขลา
ผศ.ดร.กฤษฎา กุณชอล	ม.ราชภัฏยะลา
ผศ.ดร.อนุ เจริญวงศ์ระยับ	ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม
ผศ.ดร.อนิวัช แก้วจำนงค์	ม.ทักษิณ
ผศ.ดร.นิคม นาคอ้าย	ม.ราชภัฏพิบูลสงคราม
รศ.ดร.รพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ	ม.หาดใหญ่
รศ.ดร.วัน เดชพิชัย	ม.หาดใหญ่
รศ.ทัศนีย์ ประธาน	ม.หาดใหญ่
ดร.สิริลักษณ์ ทองพูน	ม.หาดใหญ่

ฝ่ายตรวจสอบด้านภาษา

อาจารย์เอริค แกร์อัลลีน
อาจารย์ฮากิม สุนดีปรีดา

ฝ่ายบริหารจัดการ

อาจารย์สุชาดา สุวรรณขำ
นางสาวอริศรา พฤกษ์ภูากรณ์

ติดต่อสอบถาม ส่งบทความเพื่อลงตีพิมพ์ บรรณาธิการวารสารหาดใหญ่วิชาการ ฝ่ายเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110 E-mail : hu_apc@hu.ac.th

Ⓛ บทความทุกเรื่องได้รับการตรวจสอบถูกต้องทางวิชาการโดยผู้ทรงคุณวุฒิ Ⓛ ข้อความและบทความในวารสารหาดใหญ่วิชาการเป็นแนวคิดของผู้เขียน มิใช่เป็นความคิดเห็นของคณะผู้จัดทำ และมีข้อความรับผิดชอบของมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ Ⓛ กองบรรณาธิการไม่สงวนสิทธิ์การคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารหาดีใหญ่วิชาการ

ปีที่ 17 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2562

สารบัญ

บทความวิจัย

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชี: การศึกษาเชิงประจักษ์ของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย

อัศววิรัช ครอบคอบ.....1

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

กมลภุ สันตะจักร์ และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์.....17

อิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษา ต่อสุขภาพจิตของทหารพรานที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ความไม่สงบชายแดนใต้

ดวงมณี จงรักษ์ และ เพ็ญประภา ปริญญาพล.....33

อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

ณัฐวัฒน์ พระงาม.....49

บทความวิชาการ

เศรษฐกิจชุมชน: การสะสมทุนชุมชนเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ปัจจุบัน

ทศพร แก้วขวัญไกร.....69

สังคมศึกษาและการสร้างความเป็นพลเมืองดีภายใต้ระบอบการเมืองการปกครองไทย

วรุฒม์ อินทฤทธิ์.....85

วิจารณ์หนังสือ

นวัตกรรมพลิกโลก

วัลย์ลักษณ์ รัตนวงศ์.....103

HATYAI ACADEMIC JOURNAL

Vol.17 No.1 January - June 2019

CONTENTS

Research Article

- Audit Trust and Sustainability: An Empirical Investigation of Tax Auditors in Thailand
Aukkarawit Robkob.....1
- Factors Affecting Working Efficiency of Digital Accountants Working in Thai Government Offices
Khamonphu Sakthachak and Kanoksak Sukwattanasinitt.....17
- The Influence of Resilience, Coping Strategies, and Education on the Mental Health among Thai Army Rangers Deployed in Southern Provinces Experiencing
Doungmani Chongruksa and Penprapa Prinyapol.....33
- The Influence of Public Relations Media on Students' Decision to Study at Institute of Vocational Education in the Northern Region
Nathawat Prangam.....49

Academic Article

- Community Economy: Community Capital Accumulation for Survival
Thotsaporn Kaewkhaunkrai.....69
- Social Studies and Citizenship under Thailand's Politics and Government
Warut Intarit.....85

Book Review

- The Innovator's DNA
Walailak Rattanawong.....103

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชี: การศึกษาเชิงประจักษ์ของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย

Audit Trust and Sustainability: An Empirical Investigation of Tax Auditors in Thailand

อัศววิชัย ครอบคอบ^{1*}

Aukkarawit Robkob^{1*}

Abstract

The main objective of this research is to examine the relationship between audit trust and audit sustainability of tax auditors in Thailand. The database, drawn from the Revenue Department, Ministry of Finance, contains list of 1,726 tax auditors in Thailand. The sample was selected using the random sampling procedure with confidence level at 95% was used to calculate an appropriate sample size from the Krejcie and Morgan table. Furthermore, this study utilized Stratified Random Sampling for 313 tax auditors across the country. The strata are based on the auditors' region of origin. This study employed descriptive statistics and multiple regression analysis for hypotheses testing.

The results show that the dimension of audit trust, such as continuous audit credibility and achieved audit quality, has a positive effect on audit sustainability. Therefore, a tax auditor is able to perform auditing tasks to increase audit sustainability by created audit

¹ภาควิชาการบัญชี คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ต.ขามเรียง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม 44150

¹Accounting Department, Mahasarakham Business School, Mahasarakham University, Kamriang Sub-district Kantharawichai District, Mahasarakham Province 44150

ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: phaiboon.r@mbs.msu.ac.th)

รับบทความวันที่ 14 มีนาคม 2561 แก้ไขวันที่ 19 มีนาคม 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 25 มีนาคม 2562

trust and with continuous audit quality, audit independent accepted continuous reliable and continuous trust by stakeholders that affect stable and continuous professional advancement and sustainability in future.

Keywords: *Audit Trust, Audit Sustainability, Tax Auditor*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ฐานข้อมูลประกอบด้วย ผู้สอบบัญชีภาษีอากร จำนวน 1,726 คน ของกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง นำมาคัดเลือกหากกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% คำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากการเปิดตาราง Krejcie and Morgan และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ จนได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 313 ตัวอย่าง จำแนกผู้สอบบัญชีภาษีอากรตามภูมิภาค กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนและเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้คอมพิวเตอร์ จำนวน 313 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบของความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และด้านผลงานการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชีด้วยเหตุนี้ ผู้สอบบัญชีภาษีอากรสามารถปฏิบัติงานตรวจสอบบัญชีให้เกิดความยั่งยืนขึ้นได้ โดยการสร้างความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชี ปฏิบัติงานสอบบัญชีอย่างมีคุณภาพ ด้วยความอิสระ อย่างสม่ำเสมอ อยู่ในการรับรู้ของลูกค้า เกิดความยั่งยืนในวิชาชีพด้านงานสอบบัญชีเพิ่มสูงขึ้นได้ในอนาคต

คำสำคัญ: *ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี ความยั่งยืนของการสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีภาษีอากร*

บทนำ

การประกอบธุรกิจในปัจจุบัน ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการที่กิจการมีระบบบัญชีและการตรวจสอบบัญชีที่ดี เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน การปรับตัวของกิจการให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วด้วยเช่นกัน ซึ่งผลการดำเนินงานของกิจการจะนำเสนอในรูปงบการเงินซึ่งเกี่ยวกับบุคคลหลายฝ่ายได้นำไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ของกิจการ และนักลงทุน เป็นต้น ดังนั้น ความถูกต้องเชื่อถือได้ในงบการเงินของกิจการจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจของบุคคลเหล่านั้น กิจการจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการตรวจสอบและรับรองบัญชีโดยผู้สอบบัญชีที่มีความเป็นอิสระ มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ จรรยาบรรณในวิชาชีพ และความชำนาญในการตรวจสอบบัญชีและรายงานหลักฐานที่จำเป็นต่อการตัดสินใจ ตลอดจนการแสดงความเห็นต่องบการเงินที่ถูกต้องตามที่ควร เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินดังกล่าวได้ทราบถึงข้อมูล ไม่เกิดความเข้าใจผิดจากการใช้งบการเงินดังกล่าว (สุชาย ยังประสิทธิ์กุล, 2555) ซึ่งรายงานการสอบบัญชีดังกล่าวสามารถสะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพการทำงานของผู้สอบบัญชีว่ามีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สอบบัญชีภาษีอากรที่ถือได้ว่าเป็นผู้ที่ต้องกลั่นกรอง รับรอง และตรวจสอบรายงาน

ทางการเงินหรืองบการเงินของกิจการเป็นอันดับแรก ก่อนนำเสนอข้อมูลนั้นต่อสาธารณชนให้ได้รับทราบ (Akarak & Ussahawanitchakit, 2009)

นอกเหนือจากคุณสมบัติและหน้าที่ของผู้สอบบัญชีดังกล่าวมาแล้วนั้น ด้านจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีก็มีอธิบายไว้ในหลักการพื้นฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมทางวิชาชีพ (Professional Behavior) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการกำหนดให้ผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการละเว้นการกระทำที่อาจทำให้เกิดความเสื่อมเสียความน่าเชื่อถือต่อวิชาชีพการสอบบัญชีโดยสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ (2553) ได้กล่าวถึง ตัวอย่างของการขาดจรรยาบรรณของผู้สอบบัญชีตามข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี (ฉบับที่ 19) ซึ่งได้ยกตัวอย่างการประพฤติที่ผิดจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพบัญชีโดยเฉพาะผู้สอบบัญชี ไว้ดังนี้ 1) การขาดความเป็นอิสระของผู้สอบบัญชีในกิจการที่ตนได้เข้าทำการตรวจสอบ ตัวอย่างเช่น ผู้สอบบัญชีตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายบริหาร ผู้บริหาร หรือคนของกิจการ ทั้งนี้ อาจเกิดจากความสัมพันธ์ ความคุ้นเคย ความสนิทสนม หรือความเกรงใจ หรือด้วยเหตุผลใดก็ตาม และผู้สอบบัญชีมีพฤติกรรมยอมโอนอ่อนผ่อนตามความต้องการของบุคคลเหล่านั้น จนทำให้ผู้สอบบัญชีขาดความเป็นอิสระ ละเว้นการตรวจสอบรายการบัญชี หรือยอดคงเหลือในบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชี รวมถึงการยอมรับหลักฐานจากการตรวจสอบโดยไม่ได้ตรวจสอบ หรือการแสดงความเห็นในรายงานการสอบบัญชีโดยไม่มีเงื่อนไข ซึ่งในความเป็นจริงแล้วต้องแสดงความคิดเห็นตามความเป็นจริงให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชี 2) การขาดความเป็นกลางของผู้สอบบัญชี ตัวอย่างเช่น ผู้สอบบัญชีมีธุรกิจให้เช่า หรือเช่าทรัพย์สินกับลูกค้าที่ตนเข้าไปทำการตรวจสอบ โดยมีค่าเช่าหรือเงื่อนไขที่ผิดปกติซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจน หรือผู้สอบบัญชีประกอบธุรกิจ หรืออาชีพอื่น ๆ ที่มีผลประโยชน์ไปพร้อมกับการเป็นผู้สอบบัญชี อันอาจก่อให้เกิดการขัดผลประโยชน์หรือขัดแย้งกับการรักษาความเป็นกลางของผู้สอบบัญชี เช่น อาชีพนายหน้า รับเป็นที่ปรึกษา วางแผนภาษี หรือรับทำบัญชีให้กิจการที่ตนเข้าตรวจสอบโดยแยกกิจการออกไป ไม่ว่าจะในรูปแบบใดและตั้งอยู่สถานที่เดียวกัน โดยสำนักงานสอบบัญชีและสำนักงานรับทำบัญชีดังกล่าวมีผู้สอบบัญชีร่วมกันถือหุ้น มีความเกี่ยวข้องกันกับ เจ้าของ ผู้บริหาร หรือพนักงาน 3) การขาดความเที่ยงธรรมและความซื่อสัตย์สุจริตของผู้สอบบัญชี ตัวอย่างเช่น ผู้สอบบัญชีกระทำการสนับสนุน หรือให้การช่วยเหลือผู้อื่นให้ทุจริต เพื่อให้มีหรือไม่มีรายการอย่างใดอย่างหนึ่งในทางบัญชี อาทิ ซ่อนเร้น ละเว้น ปลอมแปลง แก้ไข หรือทำลายหลักฐานทางการเงิน ให้ผิดจากความเป็นจริงที่เกิดขึ้น 4) ทำการปกปิดข้อเท็จจริงหรือบิดเบือนความจริงในสาระสำคัญของงบการเงิน ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่กิจการไม่เปิดเผยข้อมูลที่เป็นสาระสำคัญ แต่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต้องงบการเงิน โดยไม่มีเงื่อนไขเพื่อช่วยเหลือกิจการปกปิดข้อมูล เช่น การไม่เปิดเผยการค้าประกันหนี้สินของกิจการให้บุคคลที่มีผลประโยชน์เกี่ยวข้องกับกิจการทราบ การไม่เปิดเผยการนำหลักทรัพย์ไปค้ำประกันหนี้สิน เป็นต้น ซึ่งการกระทำของผู้สอบบัญชีเหล่านี้มีผลกระทบทำให้ผู้ใช้งบการเงินเกิดการเข้าใจผิด หลงผิดในการตัดสินใจ จนอาจได้รับความเสียหายขึ้นได้ และ 5) การขาดความรู้ ความสามารถ รวมถึงขาดการนำมาตรฐานในการปฏิบัติงานสอบบัญชีมาใช้ เช่น ผู้สอบบัญชีรับสอบบัญชีในกิจการที่ตนเองไม่มีความถนัด ไม่มีความชำนาญ และเชี่ยวชาญเพียงพอ เช่น กิจการปิโตรเลียม ปิโตรเคมี โรงพยาบาล โรงแรม ธนาคาร เงินทุนหลักทรัพย์ เป็นต้น หรือผู้สอบบัญชีรับงานสอบบัญชีในปริมาณมากจนเกินความสามารถของตนเอง ไม่สามารถควบคุม

การปฏิบัติงานสอบบัญชีให้เป็นไปตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่ควรจะเป็นได้ ซึ่งพฤติกรรมของผู้สอบบัญชีดังที่กล่าวมาแล้วเหล่านี้ อาจนำไปสู่การปฏิบัติงานตรวจสอบที่ไม่มีประสิทธิภาพ ส่งผลเสียต่อความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือในวิชาชีพด้านการสอบบัญชีในที่สุด (Gordon, Loeb, & Tseng, 2009)

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี (Audit Trust) เป็นการยอมรับในความรู้ ความสามารถ ทักษะ ด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีมืออาชีพ ในการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชีที่มีความเป็นอิสระ การตัดสินใจ ความระมัดระวัง ภายใต้งานด้านการสอบบัญชีที่ตนทำ จนมีผลงานด้านการตรวจสอบบัญชีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม และบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย (Askary, 2006) รวมถึงผลงานสอบบัญชีในอดีตที่เกิดจากคุณภาพของการสอบบัญชี ความเป็นอิสระ (Hoitash, Markelevich, & Barragato, 2007) และความพยายามของผู้สอบบัญชีในการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของการสอบบัญชีที่ตัวผู้สอบบัญชีมีต่อลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง (Mitra, 2009) ปัจจุบันหน่วยงานของภาครัฐหลายหน่วยงาน อาทิ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง ได้ออกระเบียบ กฎหมายใหม่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงหน่วยงานที่กำกับดูแลวิชาชีพของผู้สอบบัญชี เช่น สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้ออกมาตรฐานการสอบบัญชี มาตรฐานการรายงานทางการเงิน และมาตรฐานการควบคุมคุณภาพงานสอบบัญชี ซึ่งมีข้อกำหนด ระเบียบ และกฎเกณฑ์ที่มีความเข้มงวดมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องให้ความสนใจ ติดตาม ปรับตัว ทำงานหนักมากยิ่งขึ้น แต่พบว่าผู้สอบบัญชีเพียงส่วนน้อย หรือผู้สอบบัญชีที่ตรวจสอบบัญชีในตลาดทุนเท่านั้นที่ให้ความสนใจและติดตามเรื่องดังกล่าว อีกทั้ง ความเป็นไปได้ที่มีผู้สอบบัญชีในสำนักงานสอบบัญชีขนาดเล็ก ผู้สอบบัญชีอิสระ รวมถึงผู้สอบบัญชีมืออาชีพอาจบางท่านละเลยเรื่องดังกล่าว ส่งผลให้การปฏิบัติงานสอบบัญชีบางอย่างไม่ได้ตามมาตรฐานจนทำให้ผู้ใช้งบการเงินขาดความไว้วางใจในวิชาชีพการสอบบัญชีได้ในอนาคต จนอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคง ความยั่งยืนในวิชาชีพของการสอบบัญชีได้ (Libby & Thorne, 2004)

ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (Audit Sustainability) หมายถึง โอกาสที่จะได้รับการแต่งตั้งให้ได้รับงานตรวจสอบจากลูกค้ารายเก่าและรายใหม่ให้เข้าทำการสอบบัญชีที่มีอยู่ในระยะยาว เนื่องจากได้รับการยอมรับในผลการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบบัญชีที่สะสมจากความสำเร็จในอดีต (Robkob & Ussahawanichakit, 2009) จากลูกค้า ผู้ที่มีส่วนได้เสีย และผู้ใช้งบการเงินที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะผู้สอบบัญชีมืออาชีพ ซึ่งเป็นผู้สอบบัญชีอีกประเภทหนึ่งที่มีหน้าที่ตรวจสอบและรับรองงบการเงินเช่นเดียวกับผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ซึ่งในปัจจุบันยังขาดแคลนหรือมีจำนวนน้อย

ผู้สอบบัญชีมืออาชีพ (Tax Auditor) เป็นผู้สอบบัญชีอีกประเภทหนึ่งที่ได้รับการแต่งตั้งให้ปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบและรับรองบัญชีจากกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่ดูแลและควบคุมวิชาชีพสอบบัญชีมืออาชีพ ผู้ตรวจสอบและรับรองบัญชี หรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าผู้สอบบัญชีมืออาชีพ (กรมสรรพากร, 2545) โดยสามารถลงลายมือชื่อรับรองการตรวจสอบและรับรองบัญชี รวมถึงงบการเงินเฉพาะห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนที่ชำระแล้วเต็มจำนวน ไม่เกิน 5 ล้านบาท สินทรัพย์รวมและรายได้รวม ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีไม่เกิน 30 ล้านบาท ที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายได้เท่านั้น (กรมสรรพากร, 2544) ซึ่งปัจจุบันมีผู้สอบบัญชีมืออาชีพจำนวนหนึ่งที่ถูกสั่งพัก หรือถูกเพิกถอนใบอนุญาต สาเหตุมาจากขาดคุณสมบัติตามที่กำหนด ขาดการทดสอบ ไม่ขอขึ้นทะเบียน ขาดการอบรม ขาดการต่ออายุ ไม่ปฏิบัติให้

เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกรมสรรพากรกำหนด ขาดความรู้ ขาดความระมัดระวังในการตรวจสอบและรับรองบัญชีเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพโดยทั่วไปจะต้องปฏิบัติ จึงเป็นเหตุให้ผู้ซึ่งงบการเงินขาดความไว้วางใจจนเป็นเหตุทำให้วิชาชีพนี้ขาดความยั่งยืนในอนาคต

จากปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชี: การศึกษาเชิงประจักษ์ของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชี-ภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพิ่มมากขึ้น และส่งเสริมความเชื่อมั่น ความน่าเชื่อถือของวิชาชีพด้านการสอบบัญชีและเกิดความยั่งยืนในวิชาชีพขึ้นได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี ซึ่งประกอบด้วย 1) ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง 2) ด้านผลงานการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ 3) ด้านการได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี กับความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

จากวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี สามารถอธิบายสมมติฐานการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

สมมติฐานที่ 1 ความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี

สมมติฐานที่ 2 ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี

สมมติฐานที่ 3 การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำทฤษฎีการรับรู้ (Cognitive Theory) และทฤษฎีตามสถานการณ์ (Contingency Theory) มาใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปร คือ ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี และความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย ซึ่งทฤษฎีการรับรู้ เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างปัจจัยของสภาพแวดล้อมทางสังคมกับปัจจัยเฉพาะของตัวบุคคลที่ส่งผลต่อการรับรู้ในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นทั้งด้านบวกและด้านลบ (Bandura, 1997) รวมถึงประสบการณ์ที่ล้มเหลวในอดีตที่จะช่วยกระตุ้นให้บุคคลนั้น ๆ เกิดการปรับปรุงและเรียนรู้เพิ่มขึ้น (Ucbasaran, Westhead, & Wright, 2008) จนเกิดเป็นความรู้ที่มีลักษณะเฉพาะบุคคล เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามสภาพแวดล้อมที่ตนได้รับรู้ รวมถึงเกิดเป็นการรับรู้ถึงผลงานหรือผลสำเร็จของบุคคลที่เกิดขึ้นในอดีต (Baron & Henry, 2006) ในส่วนของทฤษฎีตามสถานการณ์ เป็นการยอมรับในความรู้ความสามารถ ทักษะด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากร ในการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชีที่มี

ความเป็นอิสระ การตัดสินใจ ความระมัดระวัง ภายใต้งานด้านการสอบบัญชีที่ตนทำ จนมีผลงานด้านการตรวจสอบบัญชีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม และบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย (Askary, 2006) โดยในงานวิจัยนี้ นำทฤษฎีการรับรู้ และทฤษฎีตามสถานการณ์ ทั้ง 2 ทฤษฎีมาอธิบายถึงความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน ตรวจสอบบัญชีที่ประสบความสำเร็จหรือผลงานด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีวิชาชีพในอดีต (Sudsomboon & Ussahawanichakit, 2009) ซึ่งเป็นที่รับรู้หรือประจักษ์ต่อสายตาของลูกค้า หรือผู้ใช้ผลงานของผู้สอบบัญชีแต่ละบุคคลในปัจจุบันแตกต่างกันไป จนเกิดเป็นความน่าเชื่อถือในผลงานด้านการสอบบัญชีขึ้นมา เมื่อเกิดการรับรู้ถึงความน่าเชื่อถือในผลงานสอบบัญชีหลายต่อหลายครั้งจนเป็นที่ประจักษ์ ก็จะไปสู่ความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีวิชาชีพอากรได้ในอนาคต

ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงได้ศึกษาองค์ประกอบของความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี และความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีวิชาชีพอากรในประเทศไทยตามบริบทของทฤษฎีการรับรู้ โดยกำหนดตัวแปรต้น คือ ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี และตัวแปรตาม คือ ความยั่งยืนของการสอบบัญชี

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี เป็นการรับรู้ของลูกค้าในความรู้ ความสามารถ ทักษะด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีวิชาชีพอากรในการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชีที่มีความเป็นอิสระ การตัดสินใจ ความระมัดระวัง ภายใต้งานด้านการสอบบัญชีที่ตนทำ จนมีผลงานด้านการตรวจสอบบัญชีที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสังคม และบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย (Askary, 2006) ผลการปฏิบัติงานด้านการตรวจสอบบัญชีที่ดีที่ผ่านมาในอดีตของผู้สอบบัญชี (MacMillan, Money, Downing, & Hillenbrand, 2004; Hoitash et al., 2007) รวมถึงผลของการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีที่เป็นไปตามแผนการสอบและมาตรฐานการสอบบัญชีนั้น จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี (Baotham & Ussahawanichakit, 2009) รวมถึงความพยายามของผู้สอบบัญชีในการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของการสอบบัญชีที่มีระหว่างผู้สอบบัญชีกับลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง (Mitra, 2009) ส่งผลให้เกิดคุณภาพของงานสอบบัญชีและผลการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชีที่ดี ที่จะนำไปสู่ความความยั่งยืนของการสอบบัญชีได้ (Hoitash et al., 2007) จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต งานวิจัยส่วนใหญ่มุ่งศึกษาเรื่องที่เกี่ยวข้องในงานด้านการสอบบัญชีถึงความเชื่อมั่นในการสอบบัญชี การตัดสินใจด้านการสอบบัญชี (Audit Judgment) ความเป็นอิสระ (Audit Independent) ความเสี่ยงด้านการสอบบัญชี (Audit Risk) ความเชื่อถือได้ในการสอบบัญชี (Audit Reputation) ประสบการณ์ด้านการสอบบัญชี (Audit Experience) ค่าธรรมเนียมในการสอบบัญชี (Audit Fee) ความสำเร็จของการสอบบัญชี (Audit Success) คุณภาพของการรายงานสอบบัญชี (Audit Report Quality) การวางแผนการสอบบัญชี (Audit Planning) คุณภาพของการสอบบัญชี (Audit Quality) โดยนำมาศึกษาเป็นตัวแปรต้น มีความสัมพันธ์หรือผลกระทบกับตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชี หรือกับความยั่งยืนด้านการสอบบัญชีอย่างไร มีการศึกษาน้อยมากที่จะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีกับความยั่งยืนของการสอบบัญชีโดยตรง ผู้วิจัยจึงมองเห็นถึงช่องว่างของการศึกษานี้ โดยศึกษาจากองค์ประกอบของตัวแปรความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีที่มีผลการศึกษา เช่น Goldberg, Cohen, and Fiegenbaum (2003) ได้กล่าวถึง ความเชื่อถือได้ในการสอบบัญชีเป็นตัวชี้วัดถึง

ความสำเร็จของการปฏิบัติงานด้านการสอบบัญชี โดยเฉพาะความน่าเชื่อถือแสดงให้เห็นถึงผลงานด้านการสอบบัญชีซึ่งเป็นที่ยอมรับและเป็นที่ยอมรับแก่ลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้องถึงคุณภาพด้านการสอบบัญชี

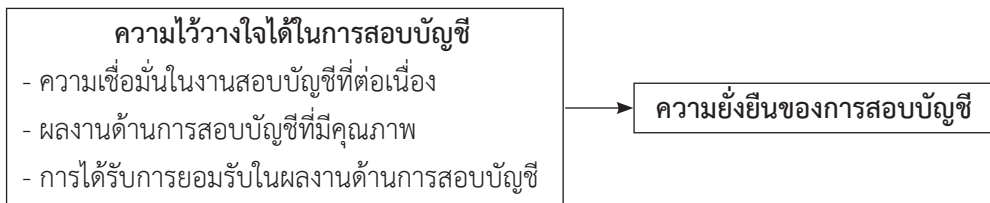
แต่ในทางตรงกันข้าม งานวิจัยในอดีตก็ได้กล่าวถึงข้อผิดพลาดหรือความล้มเหลวของการสอบบัญชีที่เกิดขึ้นในอดีตซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมั่นหรือน่าเชื่อถือในงานสอบบัญชีที่ลดลงในสายตาของลูกค้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง (Khurana & Raman, 2004; Weber, 2008)

ความยั่งยืนของการสอบบัญชี

ความยั่งยืนของการสอบบัญชี หมายถึง การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการตรวจสอบบัญชีจากลูกค้าและผู้ที่ใช้บริการเงิน ที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ ความเป็นอิสระ และการรับรู้ในความรู้ ความสามารถของผู้สอบบัญชี (Chen, Tsui, & Farh, 2002) รวมถึงความเชื่อมั่นในงานด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีที่ได้รับจากลูกค้ารายเดิมอย่างต่อเนื่อง และได้รับโอกาสจากลูกค้ารายใหม่ ๆ ให้เข้าทำงานตรวจสอบบัญชีเพิ่มมากขึ้น (Chen et al., 2002; Robkob & Ussahawanichakit, 2009) ความสำเร็จในงานด้านการสอบบัญชีในอดีต (Robkob & Ussahawanichakit, 2009) รายงานการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ (Pincus & Ludwig, 1999) ผลการปฏิบัติงานที่ได้รับการยอมรับ (Sinchuen & Ussahawanichakit, 2010) ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดความมั่นคงในวิชาชีพด้านการตรวจสอบบัญชีขึ้นได้

กรอบแนวคิดงานวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมในอดีตที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีวิชาชีพในประเทศไทย ซึ่งความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรดังกล่าว สามารถอธิบายตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย ในรูปที่ 1 ได้ดังนี้

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สอบบัญชีวิชาชีพในประเทศไทยที่ยินยอมเปิดเผยข้อมูลจำนวน 1,726 คน จากฐานข้อมูลของกรมสรรพากร กระทรวงการคลัง (กรมสรรพากร, 2557) นำมาคัดเลือกหากกลุ่มตัวอย่าง (Samples) ที่เหมาะสมเพื่อใช้ในการวิจัยในระดับความคลาดเคลื่อนจากการสุ่มตัวอย่าง 5% (สัดส่วน 0.05) โดยเปิดตาราง Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ได้จำนวน 313 คน ทำการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยจำแนกผู้สอบบัญชีวิชาชีพตามภูมิภาค กำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน และเลือกตัวอย่างโดยใช้คอมพิวเตอร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทยที่ได้ทำการคัดเลือกไว้ ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2559 จากนั้นหนึ่งเดือนครึ่งได้รับข้อมูลตอบกลับจากกลุ่มตัวอย่างตอบกลับเร็วและตอบกลับช้า ผู้วิจัยได้ทดสอบความอคติของการไม่ตอบกลับ (Non-response Bias Test) ตามแนวคิดของ Armstrong and Overton (1977) ทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยการทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่าง (t-test) ของตัวแปรคุณลักษณะของบุคคล ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ทำงานด้านตรวจสอบบัญชี และจำนวนงบการเงินที่ตรวจสอบ ของกลุ่มตอบกลับเร็ว กับกลุ่มตอบกลับช้าซึ่งถือเป็นตัวแทนของกลุ่มไม่ตอบ ผลการวิเคราะห์กลุ่มตอบกลับและกลุ่มไม่ตอบ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสามารถอ้างอิงได้ว่าข้อมูลที่ได้อาจไม่มีปัญหาความอคติของการไม่ตอบกลับ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการติดตามแบบสอบถามจนได้รับแบบสอบถามตอบกลับที่มีความสมบูรณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนทั้งสิ้น 65 ฉบับ คิดเป็นอัตราผลตอบแทนร้อยละ 20.76 ซึ่ง Aaker, Kumar, and Day (2001) ได้นำเสนอว่า การส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์มีอัตราตอบกลับอย่างน้อยร้อยละ 20 จึงถือว่ายอมรับได้ว่ามีจำนวนตัวอย่างเพียงพอที่จะนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติได้

จากผลของอัตราการตอบกลับน้อยอาจมีสาเหตุมาจากการส่งแบบสอบถามไปในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงของการตรวจสอบและรับรองงบการเงินของผู้สอบบัญชี เป็นช่วงที่ผู้สอบบัญชีมีภาระงานสอบบัญชีมาก อย่างไรก็ตาม เกณฑ์ที่ยอมรับได้สำหรับขนาดตัวอย่างต่ำสุด ควรมีจำนวนตัวแปรสังเกตไม่ต่ำกว่า 5 หรือถ้าต่ำกว่า 5 Latent Constructs ในแต่ละ Latent Construct ควรมีข้อคำถามไม่น้อยกว่า 3 Items (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) ก็ยอมรับได้ว่าจำนวน 65 ตัวอย่าง เพียงพอที่จะนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์ทางสถิติได้เช่นกัน

การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

แบบสอบถาม ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับแบบสอบถามส่วนที่ 2 และส่วนที่ 3 ใช้มาตรวัดแบบลิเคิร์ต (Likert Scale Ranging) ประเมินค่า 5 ระดับ จากความคิดเห็นด้วยน้อยที่สุด = 1 ถึงความคิดเห็นด้วยมากที่สุด = 5 โดยผ่านการตรวจสอบความตรงด้านโครงสร้าง (Construct Validity) และความตรงด้านเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 2 ท่าน ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟามีค่าไม่ต่ำกว่า 0.70 (Malhotra, 2004) แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเที่ยงตรงดี ตามตารางที่ 1 ประมวลผลข้อมูลโดยใช้หลักสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ประกอบด้วย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Analysis) และทดสอบสมมติฐานโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ตามตารางที่ 2 และตารางที่ 3 ตามลำดับ

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นของตัวแปร

ตัวแปร	Factor Loadings	Cronbach Alpha
ความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง (A1)	0.816 - 0.917	0.834
ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ (A2)	0.858- 0.926	0.915
การได้รับการยอมรับในผลงาน (A3)	0.859- 0.936	0.907
ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (ASB)	0.826 - 0.887	0.904

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

จากการศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้สอบบัญชีภาษีอากร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.50) มีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี (ร้อยละ 30.80) สถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 50.80) ระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 46.20) มีประสบการณ์ในการทำงานด้านการสอบบัญชีอยู่ระหว่าง 5 - 10 ปี (ร้อยละ 40.00) มีรายได้จากการสอบบัญชีน้อยกว่า 300,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 80.00) และจำนวนงบการเงินที่ตรวจสอบโดยเฉลี่ยในแต่ละปี น้อยกว่า 30 งบต่อปี (ร้อยละ 80.00)

ตามตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย อยู่ในช่วง 3.18 - 3.91 ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางถึงระดับมาก ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน อยู่ในช่วง 0.485 - 0.793 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทุกตัวแปร จากการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพบ พบว่า ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างคู่ตัวแปรระหว่าง 0.612 - 0.807 และจากตารางที่ 3 ค่า VIFs ที่ใช้ในการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงพหุของตัวแปรอิสระด้วยกัน อยู่ในช่วงระหว่าง 1.141 - 4.567 ซึ่งมีค่าต่ำกว่า 10 และค่า Tolerance อยู่ในช่วงระหว่าง 0.188 - 0.342 ซึ่งผลที่ได้มีค่าน้อยกว่า 1 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ แต่ไม่พบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ สอดคล้องกับแนวคิดของ Hair et al. (2010) ซึ่งกล่าวว่าไม่มีปัญหาภาวะร่วมพหุระหว่างคู่ตัวแปร

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ตัวแปร (Variables)	A1	A2	A3	ASB
ค่าเฉลี่ย (Mean)	3.55	3.91	3.83	3.18
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)	0.793	0.608	0.696	0.485
ความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง (A1)	1			
ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ (A2)	0.612**	1		

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร (Variables)	A1	A2	A3	ASB
การได้รับการยอมรับในผลงาน (A3)	0.807**	0.775**	1	
ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (ASB)	0.780**	0.679**	0.779**	1

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed) (n = 65)

2. การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชี

ตารางที่ 3 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามสมการเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแต่ละองค์ประกอบของความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง ด้านผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ และด้านการได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี ที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชี โดยใช้ OLS Regression Analysis ในการวิเคราะห์เพื่อหาความสัมพันธ์ โดยกำหนดให้ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีเป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และกำหนดให้ความยั่งยืนของการสอบบัญชีเป็นตัวแปรตาม (Dependent Variable) ทำการวิเคราะห์สมการด้วยวิธี Enter ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ของสัมประสิทธิ์การถดถอยของความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชี

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี (AC)	ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (ASB)		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน		
Constant	1.084		3.985***	0.000
ความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง (A1)	0.259	0.423	3.461***	0.001
ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ (A2)	0.246	0.309	2.192*	0.032
การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี (A3)	0.125	0.179	1.088	0.281
เพศของผู้สอบบัญชีวิชาชีพ (AS)	-0.092	-0.093	-1.198	0.236
อายุของผู้สอบบัญชีวิชาชีพ (AG)	-0.043	-0.072	-0.850	0.399
Variance Inflation Factor VIFs	1.141 – 4.567			
Durbin-Watson	2.257			

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี (AC)	ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (ASB)		t	p-value
	สัมประสิทธิ์การถดถอย	ความคาดเคลื่อนมาตรฐาน		
Tolerance	0.188-0.342			
Adjusted R ²	0.673			

*** and * represent statistical significance at the 0.1% and 5% levels respectively

สมการพยากรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย โดยใช้ เพศ (Audit Sex) และอายุ (Audit Age) ของผู้สอบบัญชีภาษีอากรเป็นตัวแปรควบคุม ผู้วิจัยได้ใช้สมการพยากรณ์ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

$$\text{ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชี (AC)} = \alpha_1 + \beta_1 A1 + \beta_2 A2 + \beta_3 A3 + \beta_4 AS + \beta_5 AG + \varepsilon_1 \quad (1)$$

ผลของการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ตามสมมติฐานที่ 1 ผลการวิจัย พบว่า ความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Equations 1: ($\beta_1 = 0.259$, $p < 0.001$) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ 1 และสมมติฐานที่ 2 ผลการวิจัย พบว่า ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Equations 1: ($\beta_2 = 0.246$, $p < 0.05$) ดังนั้น จึงยอมรับสมมติฐานที่ 2 สรุปได้ว่า การสร้างความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และการมีผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ ส่งผลกระทบทงตรงกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี

ในส่วนของสมมติฐานที่ 3 ผลการวิจัย พบว่า การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี ไม่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี (Equations 1: ($\beta_3 = 0.125$, $p > 0.05$) ดังนั้น จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 3 สรุปได้ว่า การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี ไม่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชีแต่อย่างใด

จากผลของการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีในแต่ละมิติ ได้แก่ ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี โดยผู้วิจัยสามารถแสดงสมการพยากรณ์ที่สามารถอธิบายผลการวิจัยได้ 67.30% ดังต่อไปนี้

$$\text{ความยั่งยืนของการสอบบัญชี (ASB)} = 1.084 + \beta_1 0.259 + \beta_2 0.246 + \varepsilon_1 \quad (2)$$

สรุปได้ว่า การสร้างความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และการมีผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพของผู้สอบบัญชี ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการสอบบัญชีขึ้นได้

การอภิปรายผล

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีและความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีอาชีพในประเทศไทย สามารถอภิปรายผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีที่ได้รับความเชื่อมั่นในการปฏิบัติงานสอบบัญชีจากลูกค้าที่มากกว่าผู้สอบบัญชีท่านอื่น รวมถึงการได้รับการยอมรับ หรือยกย่องจากเพื่อนร่วมวิชาชีพ และผู้ประกอบการทั่วไปว่ามีผลการสอบบัญชีที่ดี มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชี สอดคล้องกับแนวคิดของ Sudsomboon and Ussahawanichakit (2009) ได้นำเสนอว่า ความไว้วางใจในการสอบบัญชีเป็นการรับรู้ของลูกค้าถึงผลงานสอบบัญชีในอดีตของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับคุณภาพของงานสอบบัญชี ความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีตามมาตรฐานการสอบบัญชีที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จึงเกิดเป็นความพึงพอใจของลูกค้าและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoitash et al. (2007) ได้นำเสนอว่า ความไว้วางใจในการสอบบัญชีเป็นผลจากเหตุการณ์ในอดีตที่เกิดจากคุณภาพของการสอบบัญชี ความเป็นอิสระ และผลการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชี

2. ผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพ มีความสัมพันธ์และส่งผลกระทบบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี เนื่องจากผู้สอบบัญชีอาชีพอากรที่ได้รับความเชื่อถือและกล่าวถึงผลงานที่มีคุณภาพที่ผ่านมาจากลูกค้าอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ รวมถึงผลการตรวจสอบบัญชีสามารถนำไปใช้ในการตัดสินใจได้อย่างถูกต้องนั้น ส่งผลต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชี สอดคล้องกับแนวคิดของ Mitra (2009) ได้นำเสนอว่า ความไว้วางใจเป็นความพยายามของผู้สอบบัญชีในการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของการสอบบัญชีที่มีต่อตัวเขาก็ลูกค้าหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับแนวคิดของ Libby and Thorne (2004) ได้นำเสนอว่า ประสิทธิภาพด้านการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีจะส่งผลให้ลูกค้าเกิดความเชื่อถือ และเกิดความยั่งยืนในวิชาชีพของผู้สอบบัญชี ดังนั้น ผู้สอบบัญชีอาชีพอากรที่มีผลงานด้านการสอบบัญชีที่ดี โดยเฉพาะลูกค้าที่เป็นห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งเป็นธุรกิจขนาดเล็กเกิดการบอกต่อ ทำให้ได้รับการยอมรับ ความเชื่อมั่น ความไว้วางใจจากลูกค้ารายเดิมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงลูกค้ารายใหม่ที่เกิดขึ้นจากการแนะนำต่อ ๆ กัน จากผลงานในอดีตที่ได้ทำ และเกิดความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

3. การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี มีความสัมพันธ์ แต่ไม่ส่งผลกระทบบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชี จากตัวอย่างข้อคำถาม เช่น การเป็นที่ยอมรับจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ว่าปฏิบัติงานอย่างตรงไปตรงมา และปฏิบัติต่อผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายอย่างเท่าเทียมกัน สามารถรักษาลูกค้ารายเดิม โดยได้รับความไว้วางใจให้ปฏิบัติงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง การได้รับการยอมรับจากลูกค้า ผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงสาธารณชน

มาโดยตลอด ถึงผลการปฏิบัติงานที่น่าเชื่อถือ เป็นต้น เหล่านี้มีความสัมพันธ์ แต่ไม่ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนด้านการสอบบัญชีได้ เนื่องจากกรมสรรพากรกำหนดให้ผู้สอบบัญชีภาคีอากร สามารถตรวจสอบบัญชีได้เฉพาะห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีทุนจดทะเบียนชำระแล้วเต็มจำนวนตามกฎหมายไม่เกิน 5 ล้านบาท สินทรัพย์รวมและรายได้รวม ณ วันสิ้นรอบระยะเวลาบัญชีติดต่อกัน ไม่เกิน 30 ล้านบาท เท่านั้น ซึ่งธุรกิจเหล่านี้เป็นกิจการขนาดเล็ก มีโครงสร้างไม่ซับซ้อนมาก มีรายการทางการบัญชีไม่มาก กำไรสุทธิในการเสียภาษีน้อย ส่วนใหญ่นิยมจ้างสำนักงานรับทำบัญชีอิสระจัดทำบัญชีให้ และจัดหาผู้สอบบัญชีภาคีอากรตรวจสอบและรับรองงบการเงินไปพร้อมกัน ซึ่งอาจเป็นสาเหตุทำให้ลูกค้าเหล่านี้ไม่เห็นถึงความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ในการตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาคีอากรที่มีคุณภาพเพียงพอ และก่อให้เกิดการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชีขึ้นได้ ดังนั้น การได้รับการยอมรับในผลงานด้านการสอบบัญชี จึงไม่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชีได้ ทำให้ปฏิเสธสมมติฐานที่ 3

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีกับความยั่งยืนของการสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีภาคีอากรในประเทศไทย สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ผู้สอบบัญชีภาคีอากร ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.50) มีอายุในช่วงระหว่าง 40 – 50 ปี (ร้อยละ 30.80) สถานภาพสมรสแล้ว (ร้อยละ 50.80) มีระดับการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 46.20) ประสบการณ์ในการทำงานด้านการสอบบัญชีอยู่ระหว่าง 5 – 10 ปี (ร้อยละ 40.00) มีรายได้จากการสอบบัญชีน้อยกว่า 300,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 80.00) และจำนวนงบการเงินที่ผู้สอบบัญชีภาคีอากรได้ตรวจสอบโดยเฉลี่ยในแต่ละปี น้อยกว่า 30 งบต่อปี (ร้อยละ 80.00)

2. ความไว้วางใจได้ในการสอบบัญชีซึ่งองค์ประกอบ ด้านความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และด้านผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความยั่งยืนของการสอบบัญชีหมายความว่า หากผู้สอบบัญชีภาคีอากรสร้างความเชื่อมั่นในงานสอบบัญชีที่ต่อเนื่อง และมีผลงานด้านการสอบบัญชีที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนของการสอบบัญชีที่เพิ่มสูงขึ้นด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. งานวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณใช้เพียงแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเท่านั้น จึงไม่ครอบคลุมคุณลักษณะของความเชื่อถือหรือไว้วางใจด้านการสอบบัญชีได้ทั้งหมด ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรนำการวิจัยเชิงคุณภาพเข้ามาช่วยในการศึกษา เพื่อขยายความรู้ให้ครอบคลุมเกี่ยวกับการวิจัยด้านการสอบบัญชีในมุมมองอื่นให้มากยิ่งขึ้น

2. จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลมีอัตราการตอบกลับที่ต่ำ ถึงแม้จะผ่านเกณฑ์และเงื่อนไขทางสถิติของงานวิจัยก็ตาม ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรมีการติดตามข้อมูลจากช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น ควรจะ

ศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่นที่เกี่ยวข้องกับงานด้านการสอบบัญชีที่นอกเหนือจากผู้สอบบัญชีภาษีอากรในประเทศไทย เช่น ผู้สอบบัญชีรับอนุญาต ผู้ตรวจสอบภายใน ผู้สอบบัญชีสหกรณ์ เป็นต้น เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างความไว้วางใจ ความน่าเชื่อถือในวิชาชีพการสอบบัญชีให้มีมาตรฐานที่สูงขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้สอบบัญชีภาษีอากร ควรให้ความสำคัญกับการปรับปรุงและพัฒนาความน่าเชื่อถือหรือไว้วางใจงานด้านการสอบบัญชีโดยการพัฒนาความรู้ทางด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง
2. ผู้สอบบัญชีภาษีอากร ควรให้ความสำคัญกับการติดตามข้อมูล อบรม ศึกษาความรู้ ความเข้าใจในมาตรฐานการบัญชี มาตรฐานการสอบบัญชีที่ต่อเนื่องและสม่ำเสมอ
3. ผู้สอบบัญชีภาษีอากร ควรให้ความสำคัญกับคุณภาพการสอบบัญชี ผลงานด้านการสอบบัญชีในอดีต รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. การเก็บรวบรวมกลุ่มตัวอย่างควรใช้วิธีการที่หลากหลายในการติดตามข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ การใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (อีเมล โทรศัพท์ แบบสอบถามออนไลน์) เพื่อเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยให้มากยิ่งขึ้น
2. ควรขยายขอบเขตการศึกษาด้านการปฏิบัติงานสอบบัญชีที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของการสอบบัญชีเพื่อเป็นการยืนยันผลการวิจัย
3. เนื่องจากในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม เป็นช่วงของการตรวจสอบและรับรองงบการเงินของผู้สอบบัญชี ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้สอบบัญชีมีงานสอบบัญชีปริมาณมาก การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างควรทำในช่วงเวลาอื่นอาจจะได้อัตราการตอบกลับที่สูงขึ้นได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอกราบขอบพระคุณ คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ที่มอบทุนวิจัยเพื่อการศึกษาจากงบประมาณเงินผลประโยชน์ ประจำปี 2559 รวมถึง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิติพงษ์ สังศรีโรจน์ คณบดีคณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาที่ส่งเสริมให้บุคคลกรได้นำเสนองานวิจัยอย่างต่อเนื่อง และรองศาสตราจารย์ ดร.กรไชย พรภักดิ์สรชกร อดีตคณบดีคณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ซึ่งเป็นผู้มีพระคุณ เป็นอาจารย์ และเป็นต้นแบบของผู้เขียน ที่ได้ให้ความเมตตา ให้โอกาสทางการศึกษา โอกาสในชีวิต โอกาสการทำงาน ส่งเสริมและคอยผลักดันให้เกิดความก้าวหน้าด้วยดีตลอดมา

เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพากร. (2544). กำหนดคุณสมบัติ การทดสอบ การขอขึ้นทะเบียน การออกใบอนุญาต การอบรม การต่ออายุ และการขอออกใบแทนใบอนุญาตเป็นผู้สอบบัญชีภาษีอากร ตามมาตรา 3 ลัตต คำสั่งกรมสรรพากรที่ ท.ป.98/2544 (น.1-2). กรุงเทพฯ: กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง.

- _____. (2545). กำหนดจรรยาบรรณของผู้ตรวจสอบและรับรองบัญชี ตามมาตรา 3 ลัดด แห่งประมวล
 รัษฎากร คำสั่งกรมสรรพากร ที่ ท.ป. 123/2545 (น.1-2). กรุงเทพฯ: กรมสรรพากร กระทรวงการคลัง.
- _____. (2557). ฐานข้อมูลของผู้สอบบัญชีภาษีอากร. จาก <http://www.rd.go.th/publish7250.0.html>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2553). *ข้อบังคับสภาวิชาชีพบัญชี (ฉบับที่ 19) จรรยาบรรณของผู้
 ประกอบวิชาชีพบัญชี พ.ศ. 2553*. กรุงเทพฯ: สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุชาย ยิ่งประสิทธิ์กุล. (2555). *การสอบบัญชี* (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทีพีเอ็น เพรส.
- Aaker, D. A., Kumar, V., & Day, G. S. (2001). *Marketing research*. New York: John Wiley and Sons.
- Akarak, P., & Ussahawanitchakit, P. (2009). Audit committee effectiveness and firm credibility: An empirical investigation of Thai-Listed firms. *International Journal of Business Research, 10*(2), 38-63.
- Armstrong, J. S., & Overton, T. S. (1977). Estimating non-response bias in mail surveys. *Journal of Marketing Research, 14*(3), 396-402.
- Askary, S. (2006). Accounting professionalism – a cultural perspective of developing countries. *Managerial Auditing Journal, 21*(1), 102-111.
- Bandura, A. (1997). Personal efficacy in psychobiologic functioning. In G. V. Caprara (Ed.), *Bandura: A leader in psychology*. Milan, Italy: Franco Angeli.
- Baotham, S., & Ussahawanitchakit, P. (2009). Audit independence, quality and credibility: Effects on reputation and sustainable success of CPAs in Thailand. *International Journal of Business Research, 9*(1), 1-25.
- Baron, R. A., & Henry, R. A. (2006). *The role of expert performance in entrepreneurship: How entrepreneurs acquire the capacity to excel*. India: Indiana University.
- Chen, Z. X., Tsui, A. S., & Farh, J. L. (2002). Loyalty to supervisor vs. organizational commitment, relationships to employee performance in China. *Management Research News, 20*(1), 1-20.
- Goldberg, A. I., Cohen, G., & Fiegenbaum, A. (2003). Reputation building small business strategies for successful venture development. *Journal of Small Business Management, 41*(2), 168-186.
- Gordon, L. A., Loeb, M. P., & Tseng, C. Y. (2009). Enterprise risk management and firm performance: A contingency perspective. *Account Public Policy, 28*(4), 301-327.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis: A Global Perspective* (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Education.
- Hoitash, R., Markelevich, A., & Barragato, C. A. (2007). Auditor fees and audit quality. *Managerial Auditing Journal, 22*(8), 761-786.

- Khurana, I., & Raman, K. (2004). Litigation risk and the financial reporting credibility of big 4 versus non-big 4 audits: Evidence from Anglo-American countries. *The Accounting Review*, 79(2), 473-495.
- Libby, T., & Thorne, L. (2004). The identification and categorization of auditors' virtue. *Business Ethics Quarterly*, 14(3), 479-498.
- MacMillan, K., Money, K., Downing, S., & Hillenbrand, C. (2004). Giving you organization SPIRIT: An overview and call to action for directors on issues of corporate governance, corporate reputation and corporate responsibility. *Journal of General Management*, 30(2), 15-42.
- Malhotra, N. K. (2004). *Marketing research: An applied orientation* (4th ed.). New Jersey: Pearson Education.
- Mitra, S. (2009). Pervasiveness, severity, and remediation of internal control material weaknesses under SOX Section 404 and audit fees. *Review of Accounting and Finance*, 8(4), 369-387.
- Pincus, K. V., & Ludwig, S. E. (1999). Audit effectiveness versus audit efficiency: Are the two in conflict?. *International Journal of Auditing*, 3(2), 121-133.
- Robkob, P., & Ussahawanitchakit, P. (2009). Antecedents and consequences of voluntary disclosure of environmental accounting: An empirical study of foods and beverage firms in Thailand. *Review of Business Research*, 9(3), 1-30.
- Sinchen, C., & Ussahawanitchakit, P. (2010). Audit specialization, audit performance, and sustainable reputation: An empirical research of certified public accountants in Thailand. *Journal of International Business and Economics*, 10(4), 103-126.
- Sudsomboon, S., & Ussahawanitchakit, P. (2009). Professional audit competency: The effects of Thai's CPAs audit quality, reputation, and success. *Review of Business Research*, 9(3), 66-85.
- Ucbasaran, D., Westhead, P., & Wright, M. (2008). Opportunity identification and pursuit: Does an entrepreneur's human capital matter?. *Small Business Economics*, 30(2), 153-173.
- Weber, M. (2008). The business case for corporate social responsibility: A company-level measurement approach for CSR. *European Management Journal*, 26(4), 247-261.

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

Factors Affecting Working Efficiency of Digital Accountants Working in Thai Government Offices

กมลภู สันทะจักร์^{1*} และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์¹

Khamonphu Sakthachak^{1*} and Kanoksak Sukwattanasinitt¹

Abstract

This research aims to study the factors that affect the work efficiency of digital accountants who work in Thai government offices. The heads of finance and the accounting department were samples of the study.

This research is quantitative, employing 376 questionnaires as a tool for data collection. The data were analyzed based on percentage, mean and standard deviation by the usage of statistical software packages and Multiple Linear Regression for hypothesis testing. The research found that most of the heads were females, aged between 25 to 35 years, holding a bachelor's degree, and with more than 15 years of work experience. Professional account skills, information technology, English professional, ethics laws related to accounting and analysis and problem-solving at the highest level. Hypothesis testing showed that all the digital accountants' knowledge and skills about the accounting profession, English language proficiency, knowledge of legal issues related to accounting, and skills in problem analysis and solutions have a positive influence on efficiency. However, an exception was professional

¹คณะบัญชี มหาวิทยาลัยศรีปทุม ถนนพหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

¹Faculty of Accountancy Sripatum University Phahonyothin Road, Chatuchak, Bangkok 10900

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: khamonphu1150@gmail.com)

รับบทความวันที่ 8 พฤศจิกายน 2561 แก้ไขวันที่ 4 พฤษภาคม 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 8 พฤษภาคม 2562

ethics, which has a negative influence on efficiency.

Keywords: *Accountants, Work Efficiency*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี ของหน่วยราชการในประเทศไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 376 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและทดสอบสมมติฐานโดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 25 - 35 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 15 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านภาษาอังกฤษ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี และด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ยกเว้นด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ มีอิทธิพลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ: *นักบัญชี ผลสัมฤทธิ์ของการปฏิบัติงาน*

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลตามยุทธศาสตร์ชาติของรัฐบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง ระบบราชการจึงจะต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ จึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีการทำงานในรูปแบบใหม่ ในลักษณะเปิดกว้างและมีการเชื่อมโยง โดยจะต้องมีการเปิดเผยข้อมูลอย่างโปร่งใส บุคคลภายนอกสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการ หรือมีการแบ่งปันข้อมูล สามารถตรวจสอบการทำงานของหน่วยงานภาครัฐได้ อีกทั้ง มีระบบการทำงานโดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง โดยจะต้องทำงานในลักษณะเชิงรุก มุ่งเน้นแก้ไขปัญหา สนองต่อความต้องการของประชาชนเป็นสำคัญ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารของทางราชการ และระบบดิจิทัลสมัยใหม่ ในการจัดบริการสาธารณะที่ตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้ง จะต้องมีการบูรณาการและระบบเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างทันเวลา และปรับตัวเข้าสู่สภาพความเป็นหน่วยงานราชการสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสม (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2560) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมส่งผลกระทบต่อนักบัญชีของหน่วยงานราชการในประเทศไทย จำนวน 21 หน่วยงาน ทำให้ต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก้าวทันเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป เช่น ช่องทางการชำระเงินรูปแบบใหม่ การยื่นภาษีทางอิเล็กทรอนิกส์ การชำระเงินในช่องทางใหม่ที่ไม่ผ่านระบบของธนาคาร เป็นต้น (พัทธนันท์ เพชรเชิดชู, 2560)

นักบัญชีในยุคดิจิทัล จึงต้องมีความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพบัญชี เทคโนโลยีสารสนเทศ และนวัตกรรมใหม่ ๆ มีจรรยาบรรณในวิชาชีพบัญชี และต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นเพียงผู้สนับสนุนข้อมูลทางการบัญชี มาเป็นผู้นำเสนอและวิเคราะห์ข้อมูล ช่วยวางแผน และเป็นที่ปรึกษาที่ดีในการช่วยตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ได้ อันจะนำมาซึ่งผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2559) การปฏิบัติงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้และเป็นที่น่าพอใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นการพัฒนาตนเองเพื่อความสำเร็จในชีวิต ความตั้งใจในการปฏิบัติงาน การมีเป้าหมายและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สามารถนำไปสู่ความก้าวหน้าในอาชีพ ได้ค่าตอบแทนที่สูงขึ้น เกิดความพึงพอใจ และมีความสุขในการปฏิบัติงาน (อลงกรณ์ มีสุทธา และ สมิต สัชฌุกร, 2545)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและมีความสนใจที่จะทำการศึกษารายละเอียดของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย เพื่อให้แก่นักบัญชีของหน่วยงานราชการในประเทศไทย สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ก้าวทันเทคโนโลยี นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน จนเป็นที่ยอมรับของหน่วยงานภายในและภายนอก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย

แนวคิดเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

จากการศึกษาเอกสารการวิจัย และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ผลสัมฤทธิ์ หรือความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ถือเป็นเป้าหมายหลักของการบริหารงาน ซึ่งผู้บริหารจะต้องกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย กลยุทธ์และเป้าหมายในการปฏิบัติงาน ตลอดจนสามารถนำมาประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติได้อย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้ปฏิบัติงานนั้น สามารถปฏิบัติงานได้ผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น จึงต้องทราบความหมายของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีผู้ให้คำนิยามและความหมายของความสำเร็จในการปฏิบัติงานไว้ ดังต่อไปนี้

พิมพรรณ กวางเดินดง (2542) ได้ให้ความหมายว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง การประเมินตนเองในแง่ของความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และการรับรู้ถึงการประเมินในเชิงบวกจากผู้ที่ทำงานร่วมกัน

ภูริชญา มัชฌิมานนท์ (2544) ได้ให้ความหมายว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง การประเมินการปฏิบัติงานของตนเองว่าอยู่ในเกณฑ์ที่น่าพึงพอใจ และมีประสิทธิผลตรงตามเป้าหมายหรือเกณฑ์ที่กำหนดไว้

อภิวัฒน์ จันกัน (2544) ได้ให้ความหมายว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง การรับรู้ของบุคคลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของตนเองว่าพึงพอใจ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามเกณฑ์ 12 ด้านต่อไปนี้มากที่สุดเพียงใด ได้แก่

1. ประสิทธิภาพการทำงาน
2. ประสิทธิภาพการทำงาน
3. ความสามารถในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในการปฏิบัติงานได้ถูกต้องทันเหตุการณ์
4. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน
5. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน
6. การได้รับความเชื่อถือจากผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงาน
7. ความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน
8. การพัฒนาตนเอง
9. ความซื่อสัตย์สุจริต
10. ความใส่ใจในระเบียบแบบแผน
11. ความพึงพอใจของลูกค้า
12. ความมุ่งมั่นเพื่อความสำเร็จ

จากความหมายของความสำเร็จในการปฏิบัติงานข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน หมายถึง การวินิจฉัย การรับรู้ และประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคลว่ามีการปฏิบัติงานที่ถูกต้องและบรรลุในผลที่คาดหวังขององค์กร ซึ่งมีความคาดหวังในความสำเร็จ 4 ด้าน (สมใจ ลักษณะ, 2543) ได้แก่

1. การบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ (Goal Accomplishment) หมายถึง การพิจารณาผลผลิตของการทำงานว่าตรงเป้าหมายที่ต้องการเพียงใด
2. การจัดหาและการใช้ทรัพยากร (Procurement and Resource Using) หมายถึง การพิจารณาว่าจะมีผลผลิตได้ตามเป้าหมายความสำเร็จนั้นจะต้องจัดหาทรัพยากรอย่างไร เป็นการพิจารณาประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรว่ามีความถูกต้องเหมาะสมเพียงใด และไม่เกิดการสูญเสียในการใช้ทรัพยากรในการปฏิบัติงาน
3. กระบวนการปฏิบัติงาน (Operation Process) หมายถึง การพิจารณาว่าจะต้องปฏิบัติงานภายในองค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาท วิชาชีพ การมีประสิทธิภาพของการทำงานที่ดำเนินงานครบถ้วน ใช้เวลาน้อย มีการใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการช่วยปฏิบัติงาน
4. ความพอใจของทุกฝ่าย (Participant Satisfaction) หมายถึง การพิจารณาว่าผลงานมีความสำเร็จในด้านต่าง ๆ จากกระบวนการทำงานของตนเอง และต้องนำมาซึ่งความพอใจของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี

ณัฐธรมณ ศรีสุข และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธิ์ (2560) ได้ศึกษา สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร พบว่าสมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ในมิติด้านความรู้และทักษะทางด้านบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ในขณะที่ สรัชชช บัญญัติ และ ไพฑูรย์ อินตะขัน (2559) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะ

ของนักบัญชียุคใหม่ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถ

ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี

ณัฐธรรมณ ศรีสุข และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ (2560) ได้ศึกษา สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร พบว่า สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ในมิติด้านความรู้และทักษะทางด้านบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับ จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล (2555) ได้ศึกษา ปัจจัยที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการในประเทศไทย คือ ความรู้ทักษะในงานบัญชี ในขณะที่ Montano, Donoso, Hassall, & Joyce (2001) ได้จัดทำวิจัยเรื่องทักษะวิชาชีพในการเป็นบัญชีมืออาชีพ: ความคิดเห็นของนายจ้างสถาบันบัญชีชาร์เตอร์ด ผลจากการศึกษาพบว่า นายจ้างเห็นความแตกต่างของความสามารถในหลายด้านว่ามีความสำคัญมาก การวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะควรเป็นประเด็นสำคัญสำหรับมหาวิทยาลัยและองค์กรวิชาชีพ ในส่วนของ Uyar and Gungormuş (2011) ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้และทักษะทางวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับนักบัญชีที่ตั้งใจจะเป็นผู้สอบบัญชี: การรับรู้ของผู้สอบบัญชีภายนอก ผลการวิจัยพบว่า ทักษะที่สำคัญที่สุดที่บัณฑิตคาดว่าจะมี คือ จริยธรรม การทำงานเป็นทีม และความซื่อสัตย์สุจริต

ด้านภาษาอังกฤษ

สมบุรณ์ กุมาร และ ฐิตินันท์ กุมาร (2557) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการในจังหวัดน่าน พบว่า เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการส่วนใหญ่มีความต้องการนักบัญชีที่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษ ในทักษะการพูดมากที่สุด สอดคล้องกับ เฉลิมขวัญ ครุบุญยงค์ (2557) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์สำหรับอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักบัญชีที่สถานประกอบการต้องการมากที่สุด คือ ด้านภาษา

ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ

อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพและจรรยาบรรณทั่วไป และความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน บุคคลหรือนิติบุคคล ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้ ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน ในขณะที่ ณัฐธรรมณ ศรีสุข และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินิทธิ์ (2560) ได้ศึกษา สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชี ในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร พบว่า สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ในมิติด้านจริยธรรมในวิชาชีพมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน

ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี

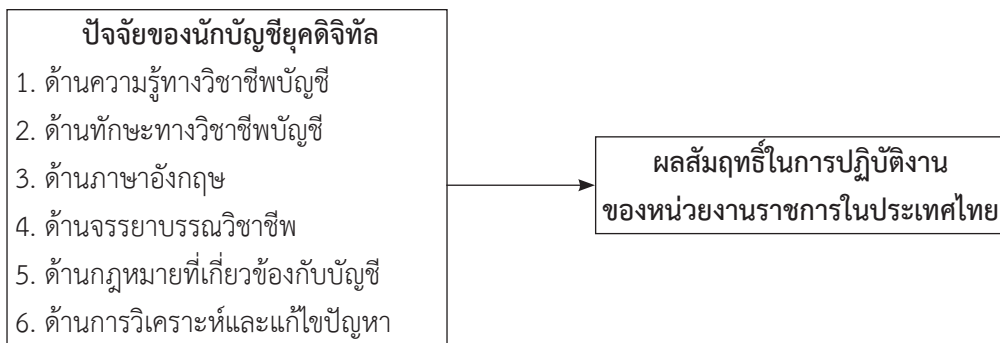
เฉลิมขวัญ ครุบุญยงค์ (2557) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์สำหรับอุตสาหกรรม

ญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักบัญชีที่สถานประกอบการต้องการ คือ คุณสมบัติด้านบัญชีภาษีอากร ในขณะที่ นงลักษณ์ ศิริพิศ, สุขญา มานวกุล, และ ปฐมาภรณ์ คำชื่น (2556) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของนักบัญชีไทยกับการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน (AEC) กรณีศึกษา สำนักงานบัญชีที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากสำนักงานบัญชี ตามข้อกำหนดการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชี ในกรุงเทพมหานคร พบว่า นักบัญชีไทยมีความคิดเห็นด้วยอย่างยิ่งเรื่องของการเตรียมความพร้อมในความรู้ ด้านกฎหมาย

ด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

ไมตรี สุนทรวรรณ (2553) ได้ศึกษาการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ พบว่า การวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา มีจุดมุ่งหมายเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาระบบงาน ไม่ใช่การจับผิดหรือกล่าวหาบุคคลใด บุคคลหนึ่ง การจับผิดหรือกล่าวหา มักจะไม่ได้รับความร่วมมือและอาจสร้างปัญหาใหม่ให้เกิดขึ้นได้ การวิเคราะห์หาสาเหตุจึงต้องเน้นไปที่วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ ระบบ และสภาพแวดล้อม โดยให้บุคคลมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและพัฒนาระบบงาน ในขณะที่ สรัชชช บัญญัติ และ ไพฑูรย์ อินตะชัน (2559) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชีของหน่วยงานราชการในประเทศไทย เนื่องจากเป็นหัวหน้าฝ่ายที่กำกับดูแลการปฏิบัติงานทางด้านการเงินและบัญชีของหน่วยงานราชการ และเป็นต้นแบบให้แก่ักบัญชีที่ปฏิบัติงานภายในหน่วยงานได้เป็นอย่างดี มีจำนวนทั้งสิ้น 13,940 คน จากนั้นนำมาคำนวณโดยใช้สูตรยามาเน่ (Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่นที่ 0.95 ในการคำนวณหาขนาดประชากร (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2555) ได้ประชากร จำนวน 376 คน และเนื่องจากจำนวนประชากร

แต่ละหน่วยงานมีไม่เท่ากัน จึงทำการสุ่มแบบสัดส่วนโดยใช้หลักการแบ่งสัดส่วนตามการเทียบบัญชีใต้รายการค์
 รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัยจำแนกตามหน่วยงานภาครัฐ

ชื่อหน่วยงาน	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
1. สำนักงานรัฐมนตรี	211	6
2. กระทรวงกลาโหม	1,008	27
3. กระทรวงการคลัง	1,406	38
4. กระทรวงการต่างประเทศ	14	1
5. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา	63	2
6. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	247	7
7. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	2,722	72
8. กระทรวงคมนาคม	322	9
9. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	216	6
10. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม	108	3
11. กระทรวงพลังงาน	42	1
12. กระทรวงพาณิชย์	267	7
13. กระทรวงมหาดไทย	3,116	83
14. กระทรวงยุติธรรม	402	11
15. กระทรวงแรงงาน	394	11
16. กระทรวงวัฒนธรรม	167	5
17. กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	4	1
18. กระทรวงศึกษาธิการ	1,669	44
19. กระทรวงสาธารณสุข	1,095	30
20. กระทรวงอุตสาหกรรม	115	3
21. ส่วนราชการไม่สังกัดสำนักงานรัฐมนตรี/กระทรวง	352	9
รวม	13,940	376

ที่มา: พระราชบัญญัติ ปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามชนิดตอบเอง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ประสบการณ์ และ สังกัด

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี และด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย ด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ ด้านการจัดการและการใช้ปัจจัยทรัพยากร ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน และด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เป็นการเขียนข้อเสนอแนะอื่นนอกเหนือจากแบบสอบถามที่จัดทำขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ในส่วนที่ 2 – 3 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและใช้วิธีการทางสถิติแบบพรรณนาในการแปลผลและนำเสนอ เกณฑ์ในการประเมินผลได้กำหนดไว้ (ชูศรี วงศ์รัตน์, 2550) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายถึง	มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การทดสอบสมมติฐานใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) โดยใช้หน่วยวิเคราะห์ทั้งหมดจากกลุ่มตัวอย่าง หรือการวิเคราะห์ข้อมูลแบบรวม เกณฑ์การแปลผลความหมายค่าสัมประสิทธิ์ (แสงเดือน วิณิชดารงค์ศักดิ์, 2555) มีดังนี้

0.81 – 1.00	หมายถึง	มีค่าสัมประสิทธิ์สูงมาก
0.61 – 0.80	หมายถึง	มีค่าสัมประสิทธิ์ค่อนข้างสูง
0.41 – 0.60	หมายถึง	มีค่าสัมประสิทธิ์ปานกลาง
0.21 – 0.40	หมายถึง	มีค่าสัมประสิทธิ์ค่อนข้างต่ำ
0.01 – 0.20	หมายถึง	มีค่าสัมประสิทธิ์ต่ำมาก

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ของหน่วยงานราชการในประเทศไทย เก็บข้อมูลจากหัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชีของหน่วยงานราชการในประเทศไทย จำนวน 376 คน โดยพบว่า

หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 25 – 35 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 15 ปี โดยหัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับ พบว่าอันดับ 1 คือ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.68) รองลงมา คือ ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี และด้านภาษาอังกฤษ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.67) ด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.66) และอันดับสุดท้าย คือ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี (ค่าเฉลี่ย = 4.65) รายละเอียดดังตารางที่ 2 ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน พบว่า หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชีของหน่วยงานราชการในประเทศไทย มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.76) รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี	4.67	0.277	มากที่สุด
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี	4.67	0.282	มากที่สุด
ด้านภาษาอังกฤษ	4.67	0.288	มากที่สุด
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ	4.68	0.282	มากที่สุด
ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี	4.65	0.321	มากที่สุด
ด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา	4.66	0.283	มากที่สุด
รวม	4.67	0.289	มากที่สุด

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลผล
ด้านการบรรลุเป้าหมายความสำเร็จ	4.60	0.491	มากที่สุด
ด้านการจัดหาและการใช้ปัจจัยทรัพยากร	4.77	0.336	มากที่สุด
ด้านกระบวนการปฏิบัติงาน	4.80	0.333	มากที่สุด
ด้านความพึงพอใจของทุกฝ่าย	4.85	0.322	มากที่สุด
รวม	4.76	0.371	มากที่สุด

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

ตัวแปรต้นของปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา มีความสัมพันธ์กัน ในระดับสูงมาก (0.868 – 0.992) ยกเว้น ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ - ปานกลาง (0.387 – 0.451) ซึ่งอาจเกิดปัญหา Multicollinearity ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบ Multicollinearity โดยใช้ค่า VIF ของตัวแปรต้น พบว่า ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลแต่ละด้านมีค่าตั้งแต่ 1.294 – 86.641 ซึ่งมีความมากกว่า 10 ถึง 5 ด้าน (Black, 2006) รายละเอียดดังตารางที่ 4 ผู้วิจัยจึงเลือกตัดตัวแปรต้นบางตัวที่มีความสัมพันธ์กันสูงมากออก เพื่อให้ได้ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลที่มีค่า VIF ไม่เกิน 10 รายละเอียดดังตารางที่ 5 ก่อนนำไปวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระครั้งที่ 1

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล	X1	X2	X3	X4	X5	X6	VIF
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี (X1)		0.884**	0.868**	0.966**	0.387**	0.894**	15.642
ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี (X2)			0.957**	0.931**	0.440**	0.992**	59.857
ด้านภาษาอังกฤษ (X3)				0.908**	0.407**	0.967**	15.697
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ (X4)					0.431**	0.940**	28.813
ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี (X5)						0.451**	1.294
ด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา (X6)							86.641

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระครั้งที่ 2

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล	X1	X3	X4	X5	VIF
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี (X1)		0.868**	0.966**	0.387**	4.076
ด้านภาษาอังกฤษ (X3)			0.908**	0.407**	5.714
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ (X4)				0.431**	5.851
ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี (X5)					1.230

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร พบว่า ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานมีค่าสัมประสิทธิ์พหุคูณ (Adjusted R²) เท่ากับ 0.889 โดยพบว่า ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานสูงสุด (t-value = 48.817) อันดับรองลงมา คือ ด้านภาษาอังกฤษ (t-value = 18.817) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 ยกเว้นด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ มีอิทธิพลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ เกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล โดยใช้ตัวแปรตามเป็นผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

Variable	Standardized Coefficients Beta	t-value	Sig.
ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี (X1)	0.632	9.378	0.000***
ด้านภาษาอังกฤษ (X3)	0.776	18.817	0.000***
ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ (X4)	-1.968	-24.378	0.000***
ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี (X5)	0.937	48.817	0.000***

หมายเหตุ: n = 376, R = 0.944, Adjusted R² = 0.889, SE est = 0.113, F = 753.052

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001

อภิปรายผล

ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะ ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัลดังกล่าวจะช่วยพัฒนาศักยภาพและเพิ่มคุณค่าให้กับนักบัญชีของหน่วยงานราชการ ส่งผลให้การปฏิบัติงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณ์ภูธรณ์มณ ศรีสุข และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินธุ์ (2560) ได้ศึกษาสมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร พบว่า สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ในมิติด้านความรู้และทักษะทางด้านบัญชีมีอิทธิพลทางบวกต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรวิชญ์ บุญวุฒิ และ ไพฑูรย์ อินตะขันธ์ (2559) ได้ศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ผู้บริหารฝ่ายบัญชีมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านความรู้ความสามารถทางด้านบัญชี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล (2555) ได้ศึกษาปัจจัยที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการในประเทศไทย พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่ม

ธุรกิจบริการในประเทศไทยหลังการวิเคราะห์องค์ประกอบ ได้แก่ ความรู้ทักษะในงานบัญชี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Montano et al. (2001) ได้จัดทำวิจัยเรื่องทักษะวิชาชีพในการเป็นบัญชีมืออาชีพ: ความคิดเห็นของนายจ้างสถาบันบัญชีชาร์เตอร์ด ผลจากการศึกษา พบว่า นายจ้างเห็นความแตกต่างของความสามารถในหลายด้านว่ามีความสำคัญมาก การวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะควรเป็นประเด็นสำคัญสำหรับมหาวิทยาลัยและองค์กรวิชาชีพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Uyar and Gungormuş (2011) ได้ทำการศึกษาเรื่องความรู้ และทักษะทางวิชาชีพที่จำเป็นสำหรับนักบัญชีที่ตั้งใจจะเป็นผู้สอบบัญชี: การรับรู้ของผู้สอบบัญชีภายนอก ผลการวิจัยพบว่า ทักษะที่สำคัญที่สุดที่บัณฑิตคาดว่าจะมี คือ จริยธรรม การทำงานเป็นทีม และความซื่อสัตย์สุจริต และสอดคล้องกับ สมบูรณ์ กุมาร และ จิตินันท์ กุมาร (2557) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการในจังหวัดน่าน พบว่า เจ้าของหรือผู้บริหารสถานประกอบการส่วนใหญ่พึงประสงค์นักบัญชีที่มีความรู้ความสามารถด้านภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในทักษะการพูดมากที่สุด และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เฉลิมขวัญ ครุบุญยงค์ (2557) ได้ศึกษาคุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์สำหรับอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของนักบัญชีที่สถานประกอบการต้องการมากที่สุด คือ ด้านภาษา และคุณสมบัติด้านบัญชีภาษีอากร จะเห็นได้ว่าปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชีทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทยได้

ยกเว้นด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ มีผลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์ (2561) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยด้านความรับผิดชอบต่อเพื่อนร่วมวิชาชีพและจรรยาบรรณทั่วไปและความรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้น ผู้เป็นหุ้นส่วน บุคคลหรือนิติบุคคล ที่ผู้ประกอบการวิชาชีพบัญชีปฏิบัติหน้าที่ให้ไม่มีความสัมพันธ์กับผลการปฏิบัติงาน เนื่องจากนักบัญชีของหน่วยงานราชการจะยึดถือและปฏิบัติตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551 ซึ่งได้กำหนดขอบเขตและหน้าที่ในการปฏิบัติงานไว้ เพื่อให้ข้าราชการใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งจะเน้นไปในเชิงธุรกิจ และไม่สอดคล้องกับระบบการปฏิบัติราชการในประเทศไทย จรรยาบรรณวิชาชีพในมุมมองของนักบัญชีของหน่วยงานราชการ จึงมีผลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

สรุป

ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าฝ่ายการเงินและบัญชี ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุมากกว่า 25 - 35 ปี มีระดับการศึกษาปริญญาตรี และมีประสบการณ์ทำงาน มากกว่า 15 ปี มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ได้แก่ ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านทักษะทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ ด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี และด้านการวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา อยู่ในระดับมากที่สุด

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ด้านความรู้ทางวิชาชีพบัญชี ด้านภาษาอังกฤษ และด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบัญชี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน ยกเว้น ด้าน

จรรยาบรรณวิชาชีพ มีอิทธิพลเชิงลบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์ หน่วยงานราชการในประเทศไทยสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในด้านการกำหนด หลักเกณฑ์ วิธีการคัดเลือกนักบัญชีที่พึงประสงค์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่ความสำเร็จในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทยได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่อาจมีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย

2.2 ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างอื่น ๆ เช่น ผู้ตรวจสอบภายใน นักวิชาการการเงินและบัญชี นักบัญชีต้นทุน นักวิเคราะห์และออกแบบระบบบัญชี นักวางแผนภาษีอากร นักวิชาการตรวจเงินแผ่นดิน ที่ศึกษาด้านการเงินและบัญชี คณะกรรมการสภาวิชาชีพบัญชี คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (ก.ล.ต.) เป็นต้น ซึ่งจะทำให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยของนักบัญชียุคดิจิทัล ที่ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในประเทศไทย ได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่มตัวอย่าง

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2559). *ความสำคัญของนักบัญชีต่อธุรกิจในยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล*. จาก <https://www.53ac.com/ความสำคัญของนักบัญชี/>
- จารุณี อภิวัฒน์ไพศาล. (2555). *ปัจจัยที่ใช้ในการพยากรณ์ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานบัญชีกลุ่มธุรกิจบริการในประเทศไทย*. จาก <http://www.jap.tbs.tu.ac.th/files/Article/Jap21/Full/Jap21Jarunee.pdf>
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2550). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). นนทบุรี: ไทยเนรมิตกิจอินเตอร์โพรเกรสซิฟ.
- เฉลิมขวัญ คุรุบุญยงค์. (2557). *คุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์สำหรับอุตสาหกรรมญี่ปุ่นในประเทศไทย*. จาก https://www.kmutt.ac.th/jif/public_html/article_detail.php?ArticleID=152375
- ณัฐฐรณ์มณ ศรีสุษ, และ กนกศักดิ์ สุขวัฒนาสินินท์. (2560). *สมรรถนะทางการบัญชีสมัยใหม่ที่มีผลต่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานคร*. จาก <https://www.spu.ac.th/uploads/contents/20170729111640.pdf>
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). *ระบบราชการ 4.0 กับ การสร้างนวัตกรรมและความเป็นผู้ประกอบการภาครัฐ*. จาก <https://www.dpe.go.th/manual-files-401291791810>
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2555). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS* (พิมพ์ครั้งที่ 13). กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี.

- นงลักษณ์ ศิริพิศ, สุขญา มานวกุล, และ ปฐมภรณ์ คำชื่น. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อความพร้อมของนักบัญชีไทยกับการเปิดเขตการค้าเสรีอาเซียน (AEC) กรณีศึกษาสำนักงานบัญชีที่ผ่านการรับรองคุณภาพจากสำนักงานบัญชี ตามข้อกำหนดการรับรองคุณภาพสำนักงานบัญชีในกรุงเทพมหานคร. จาก http://www.hu.ac.th/Symposium2014/proceedings/data/09_Human%20and%20Social/09_Human%20and%20Social-28.pdf
- พัทธนันท์ เพชรเชิดชู. (2560). นักบัญชียุคดิจิทัล. จาก <http://ciba.dpu.ac.th/นักบัญชียุคดิจิทัล/>
- พิมพ์พรณ กวางเดินคง. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำ การมองในแง่ดี และความสำเร็จในการทำงานของวิศวกรโรงงานอุตสาหกรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ภูริชญา มัชฌิมานนท์. (2544). ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพ ความฉลาดทางอารมณ์ และความเกี่ยวข้องผูกพันกับงานกับการรับรู้ความสำเร็จในการปฏิบัติงานของพนักงานโรงแรม (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ไมตรี สุนทรวรรณ. (2553). การวิเคราะห์และการแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์. จาก <https://www.gotoknow.org/posts/386617>
- แสงเดือน วณิชดำรงศักดิ์. (2555). การรับรู้ภาพลักษณ์และคุณภาพบริการ: กรณีศึกษา ธนาคารเกียรตินาคินสาขากรุงเทพมหานครและปริมณฑล (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.
- สรวิชชุ บุญฤทธิ, และ ไพฑูรย์ อินตะขันธ์. (2559). การศึกษาองค์ประกอบคุณลักษณะของนักบัญชียุคใหม่ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน. จาก <http://www.mgts.lpru.ac.th/journal/index.php/mgts/article/download/279/117>
- สมใจ ลักษณะ. (2543). การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน. กรุงเทพฯ: คณะวิทยาการจัดการ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา.
- สมบูรณ์ กุมาร, และ ฐิตินันท์ กุมาร. (2557). คุณสมบัติของนักบัญชีที่พึงประสงค์ของสถานประกอบการในจังหวัดน่าน. จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/swurd/article/viewFile/5045/4803>
- อนงค์วรรณ อุประดิษฐ์. (2561). ความสัมพันธ์ของจรรยาบรรณวิชาชีพบัญชีที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของผู้ทำบัญชีในจังหวัดลำปาง. จาก http://www.arts.kmutnb.ac.th/file_article/1541737913.pdf
- อภิวัฒน์ จันกัน. (2544). การเปรียบเทียบบุคลิกภาพของพนักงานธนาคารระดับหัวหน้างานที่ประสบความสำเร็จในการทำงานสูงและต่ำ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- อลงกรณ์ มีสุทธา, และ สมิต สัชฌุกร. (2545). การประเมินผลการปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).
- Montano, J. L. A., Donoso, J. A., Hassall, T., & Joyce, J. (2001). Vocational skills in the accounting professional profile: The Chartered Institute of Management Accountants (CIMA) employers' opinion. *Accounting Education*, 10(3), 299-313.

Black, K. (2006). *Business statistics for contemporary decision making* (4th ed.) New York: John Wiley & Sons.

Uyar, A., & Gungormuş, A. H. (2011). *Professional knowledge and skills required for accounting majors who intend to become auditors: Perceptions of external auditors*. Retrieved from [http://www.berjournal.com/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/BERJ%202\(3\)11%20Article%203%20pp.33-49.pdf](http://www.berjournal.com/wp-content/plugins/downloads-manager/upload/BERJ%202(3)11%20Article%203%20pp.33-49.pdf)

อิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษา ต่อ
สุขภาพจิตของทหารพรานที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ความไม่สงบชายแดนใต้

The Influence of Resilience, Coping Strategies, and Education on
the Mental Health among Thai Army Rangers Deployed in Southern
Provinces Experiencing

ดวงมณี จงรักษ์^{1*} และ เพ็ญประภา ปริญญากมล¹

Doungmani Chongruksa^{1*} and Penprapa Prinyapol¹

Abstract

This study aimed to study the influence of resilience, coping strategies, and education on the mental health of Thai rangers in three Southern provinces. The samples were 384 rangers deployed in Yala, Pattani, and Narathiwat provinces whose average age were 29 years old (mean = 29.23, S.D. = 6.74). Research instruments were the Thai Mental Health Indicator, the Conner-Davidson Resilience Scale, and the Coping Strategies indicator. Multiple regression analyses were applied. All predicted variables were correlated moderately, not violating the regression assumption. The resilience scores were mildly lower than the average, while scores on coping strategies and mental health were on an average level. Finally, resilience, coping strategies, and education could impact variance scores of mental health at about 24%

¹ภาควิชาจิตวิทยาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ต.รูสะมิแล อ.เมือง จ.ปัตตานี 94000

¹Department of Psychology and Guidance, Faculty of Education, Prince of Songkla University, Rusamilae Sub-district, Muang District, Pattani Province 94000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: doungmani.c@psu.ac.th)

รับบทความวันที่ 6 กรกฎาคม 2561 แก้ไขวันที่ 11 กุมภาพันธ์ 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2562

($p = .05$). The prediction equation was

$$\text{Mental health} = 41.57 + .43 * \text{resilience} + 1.23 * \text{coping strategies} + 2.41 * \text{education}$$

Keywords: Resilience, Coping Strategies, Education, Mental Health, Rangers in Southern Thailand

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษาต่อการทำนายสุขภาพจิตของทหารพรานในชายแดนใต้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ทหารพรานปฏิบัติหน้าที่ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 384 คน ซึ่งเป็นเพศชายทั้งหมด อายุเฉลี่ย 29 ปี (Mean = 29.23 S.D. = 6.74) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย แบบวัดความยืดหยุ่นทนทานของ Connor and Davidson แบบวัดกลวิธีเผชิญปัญหาของ Amirkhan วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติการถดถอยพหุคูณ ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่นำมาทำนายมีความสัมพันธ์กันโดยไม่ละเมิดสมมุติฐานการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ โดยพบว่าทหารพรานมีความยืดหยุ่นทนทานในระดับต่ำกว่าปกติเล็กน้อย ขณะที่มีการวิธีเผชิญปัญหาและสุขภาพจิตอยู่ในระดับปกติ ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษาสามารถทำนายความแปรปรวนในคะแนนสุขภาพจิตร้อยละ 24 ที่ระดับนัยสำคัญ .05 โดยมีสมการการทำนายดังนี้

$$\text{สุขภาพจิต} = 41.57 + .43 * \text{ความยืดหยุ่นทนทาน} + 1.23 * \text{กลวิธีเผชิญปัญหา} + 2.41 * \text{การศึกษา}$$

คำสำคัญ: ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา การศึกษา สุขภาพจิต ทหารพรานในชายแดนใต้

บทนำ

14 ปีไฟใต้ ระหว่างเดือนมกราคม 2547 ถึงเดือนเมษายน 2560 มีเหตุการณ์ความไม่สงบเกิดขึ้น 19,279 เหตุการณ์ โดยรวมมีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บ 19,507 ราย แยกเป็นผู้เสียชีวิต 6,544 ราย เป็นผู้บาดเจ็บ 12,963 ราย เหตุการณ์ความรุนแรงส่วนใหญ่ ได้แก่ การยิง 7,613 เหตุการณ์ รองลงมา ได้แก่ การโจมตีด้วยระเบิด 3,937 เหตุการณ์ ผู้เสียชีวิตส่วนใหญ่เกิดจากการถูกยิง (ร้อยละ 80.72) รองลงมา เสียชีวิตจากการถูกโจมตี (ร้อยละ 2.91) และการปะทะ (ร้อยละ 2.54) แม้ว่าข้อมูลส่วนใหญ่จะแสดงถึงการเสียชีวิตและบาดเจ็บของเป้าหมายอ่อน (Soft Targets) ได้แก่ พลเรือนหรือประชาชนทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 61.24 ส่วนข้อมูลผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บรองลงมา คือ เป้าหมายเข้มแข็ง (Hard Targets) ได้แก่ ทหารหรือตำรวจ คิดเป็นร้อยละ 36.80 (ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี, 2560) ข้อมูลตัวเลขผลกระทบดังกล่าวไม่สามารถจะปฏิเสธว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ความไม่สงบ 3 จังหวัดชายแดนใต้ ได้แก่ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส คือ ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสุขภาพจิตจากสถานการณ์ความรุนแรงโดยตรงทุกคน ซึ่งจำนวนการเสียชีวิตและบาดเจ็บของทหารหรือตำรวจไม่ได้แสดงถึงการได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ความรุนแรงที่น้อยกว่าแต่อย่างใด

เหตุการณ์ความไม่สงบในชายแดนใต้ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อย่างมีข้อมูลเชิงประจักษ์ เช่น การศึกษาพบว่าบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้ มีความชุก

ของอาการเครียดเฉียบพลันภายหลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (Post - Traumatic Stress Disorder: PTSD) ร้อยละ 5.50 และพบความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตายในผู้ที่มีอาการ PTSD ร้อยละ 13.04 (นิลุไลดา นิโซะ, สุนธนา ศิริม, ดุสิต สุจิรารัตน์, สุรินธร กลัมพากร, และ นพพร ต้นติรังสี, 2558) ที่จังหวัดยะลา ศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศขต.) จัดให้มีการฝึกอบรมคลายเครียดให้กับข้าราชการตำรวจในสังกัดศูนย์ปฏิบัติการตำรวจจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศขต.) และศูนย์ปฏิบัติการสำนักงานตำรวจแห่งชาติส่วนหน้า (ศปก.ตร.สน.) จำนวน 300 นาย สำหรับประชาชนทั่วไป กระทรวงสาธารณสุขสั่งเฝ้าระวัง 5 โรคสำคัญ เช่น เครียด-เสี่ยงฆ่าตัวตาย หลังพบผู้ป่วยสูงกว่าเกณฑ์ปกติ (สำนักข่าวอิสรา, 2554) ในครอบครัวของผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ความไม่สงบ พบว่า มีความวิตกกังวลต่อบุคคลในครอบครัวที่ทำหน้าที่เป็นกำลังพลที่ปฏิบัติการกิจ ฆ กองกำลังเฉพาะกิจทางอากาศ 9 สนามบินบ่อทอง จังหวัดปัตตานี (วัชรภรณ์ เปาโรหิต, 2557) สำหรับทหารพบว่ามีความรู้สึกเครียด คิดเป็นร้อยละ 61.50 มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดโรคซึมเศร้า ร้อยละ 34.55 มีพฤติกรรม การดื่มแอลกอฮอล์เพิ่มขึ้น ร้อยละ 19.67 มีทหารที่ต้องการได้รับความช่วยเหลือจากเรื่องเครียด ร้อยละ 45.93 (อิสรา รักข์กุล, 2554) สอดคล้องกับการศึกษาของ พงณา เปลี่ยนเกิด (2552) ซึ่งพบว่าทหารที่ปฏิบัติงานในอำเภอสรีสาคร จังหวัดนราธิวาส มีความเครียดในระดับค่อนข้างสูง ส่วนข้อมูลเฉพาะของทหารพรานเกี่ยวกับการศึกษาสุขภาพจิตยังไม่พบในประเทศไทย

ปัจจุบันแนวคิดการป้องกันการเกิดปัญหาสุขภาพจิตหรือการส่งเสริมภูมิคุ้มกันสุขภาพจิต (Mental Immunity) หรือการมีอนามัยที่ดีทางจิต (Mental Hygiene) เป็นเรื่องที่ได้ได้รับความสนใจ นอกจากจะลดการสูญเสียทางด้านเศรษฐกิจงบประมาณที่ต้องดูแลรักษาแล้ว ยังช่วยลดอัตราการพัฒนาอาการทางจิตเวช (McKinney, 2006) เช่น ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล มีความโกรธในระดับเหมาะสม มีกระบวนการป้องกันจิตใจไม่ให้ทรุดโทรมและสามารถเรียกฟื้นคืนพลังให้กับตนเองในยามที่ประสบเหตุการณ์ร้ายแรงในชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตัวแปรเชิงบวกดังกล่าวเรียกว่า พลัง Resilience (Davydov, Stewart, Ritchie, & Chaudieu, 2010) โดยในงานวิจัยนี้ใช้คำว่า ความยืดหยุ่นทนทาน ส่วนกลวิธีเผชิญปัญหาเป็นกระบวนการทางความคิดและพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องขณะเผชิญกับปัญหาหรือความตึงเครียด ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลที่ช่วยควบคุมสภาวะความเครียดให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (Schwazer, 1992) ดังนั้น ในสถานการณ์เดียวกันแต่แต่ละบุคคลจึงอาจใช้กลวิธีเผชิญปัญหาในรูปแบบที่แตกต่างกันไป

Resilience เป็นสิ่งที่มีชื่อเรียกหลายอย่าง เช่น การฟื้นพลัง (พัชรินทร์ อรุณเรือง, 2545) ความยืดหยุ่นและทนทาน (เพ็ญประภา ปริญญาพล, 2546, 2550) บุคลิกภาพปรับตัวสู่ความเป็นเลิศ (ศิริเพิ่ม เชาวน์ศิลป์, 2546) และพลังสุขภาพจิต (กรมสุขภาพจิต, 2552) ผู้ที่บุกเบิกศึกษาเรื่องนี้คือ Goldberg (1995) ทำการศึกษาในเด็กและให้ความหมายว่าเป็นความสามารถที่มีในมนุษย์ทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ สังคม และวัฒนธรรมใด ๆ ก็ตาม เป็นลักษณะบุคลิกภาพที่มนุษย์นำมาป้องกัน ปกป้องตนเองจากเหตุการณ์ที่ไม่ปรารถนาเพื่อเอาชนะ และทำให้ชีวิตของตนผ่านพ้นประสบการณ์ทางลบที่กำลังเผชิญไปได้ สำหรับนิยามอื่น ๆ ได้แก่ ความสามารถกลับมาเย็นหยัดได้หลังเผชิญประสบการณ์อารมณ์ทางลบ และปรับตัวอย่างยืดหยุ่นต่อเหตุการณ์ความเครียดที่กดดันต่อไป (Tugade & Fredrickson, 2004) ความสามารถของมนุษย์ในการปรับตัวเมื่อเผชิญกับเรื่องเศร้า เหตุการณ์สะเทือนใจ อุปสรรค ความลำบาก และความเครียด

ของชีวิตที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Newman, 2005) และกระบวนการปรับตัวได้ดีเมื่อเผชิญกับภัยร้ายแรง การกระทบกระเทือนจิตใจ ความน่าสลด ความเศร้าโศก การคุกคาม หรือความเครียดที่สำคัญจากปัญหาครอบครัว สัมพันธภาพ ปัญหาสุขภาพ การทำงาน และการเงิน ความยืดหยุ่นเป็นการรื้อฟื้น สะท้อนคืนกลับจากประสบการณ์ที่ร้ายแรง (American Psychological Association, 2011)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2005) นิยามสุขภาพจิต ว่าเป็นสภาวะที่ดีของบุคคล (Well-being) ที่ตระหนักถึงความสามารถของตน สามารถเผชิญและจัดการกับความเครียดปกติของชีวิต รู้จักทำงาน สร้างงาน และมีส่วนร่วมกับชุมชนสังคม ซึ่งนิยามความหมายของสุขภาพจิตไม่ใช่เป็นเรื่องที่ถูกกำหนดโดยหน่วยงานเดียว หากแต่ความหมายของสุขภาพจิตเป็นผลจากทฤษฎีต่าง ๆ และวัฒนธรรมที่หลากหลาย การมีสุขภาพจิตดีเป็นเรื่องที่มีความหมายมากกว่าการปราศจากอาการทางจิต คนที่แม้ไม่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีความผิดปกติทางจิตหลายคนมีภาวะสุขภาพจิตที่ดีแตกต่างกัน ผู้ที่มีสุขภาพจิตและสุขภาพอารมณ์ที่ดีมีลักษณะบวกต่อไปนี้ คือ รู้สึกพึงพอใจ มีพลังในการดำเนินชีวิตและสามารถหัวเราะ มีความสนุกสนาน สามารถจัดการกับความเครียด และลุกขึ้นยืนหลังจากประสบปัญหา ความทุกข์ยาก มีความยืดหยุ่นต่อการเรียนรู้สิ่งใหม่ และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสมดุลระหว่างงาน เล่น การพักผ่อน กิจกรรม ฯลฯ สามารถสร้างและรักษาสัมพันธภาพที่เติมเต็ม มีความมั่นใจในตนเอง และมีความภาคภูมิใจในระดับสูง (World Health Organization, 2005)

การศึกษาเชิงประจักษ์จำนวนมากพบว่า ลักษณะนิสัยยืดหยุ่นทนทานมีความสัมพันธ์ทางลบกับตัวบ่งชี้เชิงลบของสุขภาพจิต (Fredrickson, Tugade, Waugh, & Larkin, 2003; Burns & Anstey, 2010; Abiola & Udofia, 2011) และมีความสัมพันธ์ทางบวกกับตัวบ่งชี้ที่ดี (Abolghasemi & Varaniyab, 2010; Karairmak, 2010) นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยยืดหยุ่นทนทานสามารถทำนายตัวบ่งชี้ทางสุขภาพจิต เช่น ความพึงพอใจในชีวิต (Wagnild & Young, 1993; Rossi, Bisconti, & Bergeman, 2007) อารมณ์บวก (Fredrickson et al., 2003; Ong, Zautra, & Reid, 2010; Xing & Sun, 2013) ภาวะซึมเศร้า (Hasui, Igarashi, Shikai, Shono, Nagata, & Kitamura, 2009; Beutel, Glaesmer, Wiltink, Marian, & Brahler, 2010; Ying, Wu, Lin, & Jiang, 2014) และความวิตกกังวล (Beutel et al., 2010) สำหรับงานวิจัยในประเทศไทย การศึกษาความยืดหยุ่นทนทานกับสุขภาพจิต พบในงานของ เพ็ญประภา ปริญญาพล (2550) และ วารินทร์ ถาน้อย, อติทยา พรชัยเกตุ, โอว ยอง, และ ภาศิษฐา อ่อนดี (2555)

การเผชิญปัญหา คือ กระบวนการของการใช้พลังงานทั้งความคิดและอารมณ์เพื่อจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้น การเผชิญปัญหาสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ การประเมินปัญหาซึ่งมีผลต่อความคิดที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้น การเน้นปัญหาเพื่อจัดการกับสิ่งที่เกิดขึ้น และการเน้นอารมณ์เพื่อจัดการกับความรู้สึกที่เกิดขึ้น การเผชิญปัญหาอาจเป็นได้ทั้งด้านบวกหรือด้านลบ หากเป็นกลวิธีด้านบวกจะช่วยลดปริมาณความเครียดที่รับรู้และประสบการณ์ ขณะที่ด้านลบเป็นการจัดการกับอารมณ์โดยที่ปัญหายังไม่ได้รับการแก้ไข การเลือกกลยุทธ์เผชิญปัญหาแตกต่างกันไปตามสถานการณ์ เพศ และวัฒนธรรม การเผชิญปัญหาเป็นส่วนหนึ่งของสุขภาพและสภาวะ ครอบคลุมสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ ความรู้สึกเป็นเจ้าของหรือส่วนหนึ่งของสังคม การมีกิจกรรมที่อำนวยความสะดวก กลวิธีเผชิญปัญหา ความยืดหยุ่นทนทาน และการรักษาความเจ็บป่วย

(Stallman & Wilson, 2017) การศึกษาพบกลวิธีเผชิญปัญหาที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะของพยาบาล (Loukzadeh & Bafrooi, 2013) สัมพันธ์กับสำนึกในบุญคุณและสุขภาวะของนักศึกษา (Lin, 2016) สำหรับ การศึกษากลวิธีเผชิญปัญหากับสุขภาพจิตพบในงานของ ไหมไทย ไชยพันธ์ุ และ ณัฐสุดา เต้พันธ์ (2555) กุณนที นวลสุวรรณ, อายุพร ประสิทธิ์เวชชากร, และ องค้อร ประจันเขตต์ (2555)

สำหรับปัจจัยสังคม เช่น ระดับการศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิต ในกรณีการศึกษา สุขภาพจิตผู้สูงอายุกับระดับการศึกษา พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตของผู้สูงอายุ ผู้ที่มีระดับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นจะมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพจิต ลดลง การศึกษาเปิดโอกาสให้มีทางเลือกและช่วยให้บุคคลดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น ซึ่งมีผลต่อ สุขภาวะทางจิตใจ (วิชาญ ชูรัตน์, โยธิน แสงวดี, และ สุภาพร อรุณรักษ์สมบัติ, 2555; สุภาวดี ไชยเดชาธร, ทัศนีย์ ทิพย์สูงเนิน, และ กชกร แก้วพรหม, 2558; Tao, Yuhuai, Jing, & Pengling, 2015)

ทหารพรานเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นหน่วยทหารที่ต้องเข้าเคลียร์พื้นที่ หลังเกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ และเป็นหน่วยที่ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบการลาดตระเวน จึงมีความเสี่ยงสูง ต่อความเครียดได้มาก หน่วยทหารพรานเดิมจัดตั้งในลักษณะเป็นโครงการอาสาสมัครทหารพราน เป็นหน่วย ที่ปฏิบัติการคล่องแคล่วในพื้นที่ โดยเหตุผลของการจัดตั้งเนื่องจากสถานการณ์ก่อการร้ายเป็นพื้นฐาน โดย กองทัพบกได้พิจารณาจัดตั้งหน่วยทหารพรานขึ้นในลักษณะของหน่วยทหารทั่วไป มีอัตราการจัดหน่วยทหาร ที่แน่นอน การตระหนักรู้ถึงการป้องกันการเกิดปัญหาโดยการศึกษาสุขภาพจิตกับตัวแปรเชิงบวก เช่น ความ ยืดหยุ่นทนทาน และตัวแปรกลวิธีการเผชิญปัญหา รวมถึงระดับการศึกษาของทหารพราน จะทำให้เห็นถึง ความสัมพันธ์ของข้อมูล ซึ่งจะมีส่วนช่วยลดความเสี่ยงของการเจ็บป่วยทั้งทางร่างกายและจิตใจ ทั้งนี้เพราะ การเจ็บป่วยมีผลเสียต่อบุคคล ครอบครัว และประเทศชาติ ทำให้ประสิทธิผลการทำงานลดลง และรัฐบาล ต้องสูญเสียงบประมาณจำนวนมากในการรักษาเยียวยา และลดอัตราการถูกตีตราจากการมีความผิดปกติ ทางจิต (McKinney, 2006) และผลที่ได้จากการวิจัยมีประโยชน์ต่อการแทรกแซงและป้องกันปัญหาสุขภาพจิต โดยนำตัวแปรที่พบว่าสัมพันธ์กับสุขภาพจิตไปดำเนินการด้วยวิธีการต่าง ๆ ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีการเผชิญปัญหา และการศึกษา ต่อสุขภาพจิต ของทหารพราน

สมมุติฐานการวิจัย

ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีการเผชิญปัญหา และการศึกษา สามารถทำนายสุขภาพจิตของทหารพราน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแบบสำรวจ ตัวแปรอิสระ คือ ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และ การศึกษา ตัวแปรตาม คือ สุขภาพจิต ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ กำลังพลทหารพรานจากหน่วยที่ได้รับ มอบหมายให้ไปสลับเปลี่ยนกำลัง รอบปีงบประมาณ 2559 ประมาณ 8,500 นาย ในจังหวัดยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส กลุ่มตัวอย่าง คือ ทหารพรานที่ปฏิบัติงานใน 3 จังหวัด จำนวน 400 นาย มีอายุโดยเฉลี่ย 29 ปี

ระดับการศึกษาตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงปริญญาตรี โดยขอความอนุเคราะห์ให้ผู้บังคับบัญชาจัดทหารพรานให้เข้ารับการตอบแบบสอบถาม จากทุกหน่วยที่ทหารพรานสังกัดใน 3 จังหวัด โดยเลือกสุ่มทุกหน่วยเป็นการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) ผลการปฏิบัติจริงได้รับแบบวัดที่ตอบครบสมบูรณ์ จำนวน 384 ฉบับ มีการวิเคราะห์ข้อมูลการถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น (Hierarchical Stepwise Regression)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ฉบับ ได้แก่

1. แบบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทย มีจำนวน 54 ข้อ คิดคะแนนแบบ Likert Scale (1-2-3-4) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ สภาพของจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ และปัจจัยสนับสนุน โดยคะแนนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสุขภาพจิตดีกว่าคนทั่วไป (118-162) สุขภาพจิตเท่ากับคนทั่วไป (99-117) และสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 98) มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .93 (อภิชัย มงคล, ทวี ตั้งเสรี, พิเชฐ อุดมรัตน์, วัชณี หัตถพนม, ภัสรา เซษฐิโชติศักดิ์, วรวรรณ จุฑา, และ ระพีพร แก้วคอนไทย, 2546)

2. แบบวัดความยืดหยุ่นทนทานของ Connor and Davidson (2003) มีจำนวน 25 ข้อ คิดคะแนนแบบ Likert Scale (0-1-2-3-4) ตั้งแต่ 0 ไม่จริงเลย ถึง 4 จริงเกือบตลอดเวลา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 คะแนนแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ความทนทาน (Hardiness) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) การมีขุมพลัง (Resourcefulness) และการมีเป้าหมาย (Purpose)

3. แบบวัดกลวิธีเผชิญปัญหาของ Amirkhan (1990) จำนวน 19 ข้อ คิดคะแนนแบบ Likert Scale (0-1-2) โดยให้ผู้ตอบระบุเหตุการณ์ความเครียดที่เกิดขึ้นไม่นานกว่า 6 เดือน หลังจากนั้นให้ระบุว่า ใช้วิธีการจัดการกับเหตุการณ์ที่เขียนไว้ระดับใดบ้างจากข้อคำถามในแบบวัด คะแนนแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ การจัดการกับปัญหา การแสวงหาความสนับสนุนทางจิตใจ และการหลีกเลี่ยง ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .86

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันของการศึกษา ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา กับสุขภาพจิตของทหารพราน

ตัวแปร	การศึกษา	ความยืดหยุ่นทนทาน	กลวิธีเผชิญปัญหา	สุขภาพจิต
การศึกษา	1.00			
ความยืดหยุ่นทนทาน	.18**	1.00		
กลวิธีเผชิญปัญหา	.15**	.40**	1.00	
สุขภาพจิต	.19**	.41**	.39**	1.00
Mean	1.80	66.52	24.77	104.99
S.D.	.79	12.64	4.15	19.24

** $p < .01$

จากการตรวจสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันระหว่างตัวแปร พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรการศึกษา ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา กับสุขภาพจิตของทหารพรานทั้งหมดมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 โดยผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกคู่ พบว่า มีค่าสหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .15 ถึง .41 ซึ่งไม่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ใดที่มีค่ามากกว่า .80 ดังนั้น จึงไม่ฝ่าฝืนข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติของภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) (Hair, Black, Babin, Anderson, & Tatham, 2006) ทั้งนี้ ค่าคะแนนของทั้ง 3 ตัวแปร พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ปกติเล็กน้อยสำหรับกลวิธีเผชิญปัญหาและสุขภาพจิตอยู่ในระดับปกติ

ตารางที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณของการศึกษา ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษา กับสุขภาพจิตของทหารพราน และค่าอำนาจการพยากรณ์ (R^2)

Model	ตัวแปร	b	SE	t	β	F	R	R^2	95% CI
1	Intercept	63.84	4.82	13.24		75.48***	.41	.16	[54.37,73.32]
	ความยืดหยุ่นทนทาน	.62	.07	8.69***	.41				[.48, .76]
2	Intercept	43.46	5.90	7.36		56.38***	.48	.23	[31.86,55.06]
	ความยืดหยุ่นทนทาน	.45	.08	6.01***	.30				[.30, .60]
	กลวิธีเผชิญปัญหา	1.28	.23	5.59***	.28				[.83,1.72]
3	Intercept	41.57	5.94	7.00		39.51***	.49	.24	[29.90,53.24]
	ความยืดหยุ่นทนทาน	.43	.08	5.71***	.28				[.28, .58]
	กลวิธีเผชิญปัญหา	1.23	.23	5.41***	.27				[.78, .1.68]
	การศึกษา	2.41	1.11	2.16*	.10				[.22, 4.59]

* $p < .05$, *** $p < .001$

ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยแบบขั้นตอนระดับลดหลั่น เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวทำนาย 3 ตัวแปร ได้แก่ ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา การศึกษา ที่มีต่อสุขภาพจิตของทหารพราน ได้ผลการวิเคราะห์รวม 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก โมเดล 1 พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานสามารถอธิบายความแปรปรวนของสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 8.69$, $p = .001$) $F(1, 382) = 75.48$, $p = .001$, $R^2 = .16$ แสดงได้ว่าความยืดหยุ่นทนทานเป็นตัวทำนายสุขภาพจิตของทหารพรานได้ร้อยละ 16 โดยโมเดล 1 มีสมการทำนาย

ได้ดังนี้

$$\text{สุขภาพจิต} = 63.84 + .62 * \text{ความยืดหยุ่นทนทาน}$$

ความยืดหยุ่นทนทานที่เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้คะแนนสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น .62 หน่วย

ขั้นตอนสอง โมเดล 2 พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานและกลวิธีเผชิญปัญหาสามารถอธิบายความแปรปรวนของสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 6.01, t = 5.59, p = .001$ ตามลำดับ) $F(2, 381) = 56.38, p = .001, R^2 = .23$ แสดงได้ว่าความยืดหยุ่นทนทาน และกลวิธีเผชิญปัญหาเป็นตัวทำนายสุขภาพจิตของทหารพรานได้ร้อยละ 23 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าสัมประสิทธิ์การทำนายในขั้นตอนแรกได้ผลว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มขึ้น (ΔR^2) = .07 โดยโมเดล 2 มีสมการทำนายได้ดังนี้

$$\text{สุขภาพจิต} = 43.46 + .45 * \text{ความยืดหยุ่นทนทาน} + 1.28 * \text{กลวิธีเผชิญปัญหา}$$

ความยืดหยุ่นทนทานที่เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้คะแนนสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น .45 หน่วย เมื่อควบคุมกลวิธีเผชิญปัญหาให้มีค่าคงที่ ในขณะที่กลวิธีเผชิญปัญหาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้สุขภาพจิตเพิ่มขึ้น 1.28 หน่วย เมื่อควบคุมความยืดหยุ่นและทนทานให้คงที่

ขั้นตอนสาม โมเดล 3 พบว่า ความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษาสามารถอธิบายความแปรปรวนของสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($t = 5.71, t = 5.41, p = .001$ ตามลำดับ; $t = 2.16, p = .05$) $F(3, 380) = 39.51, p = .001, R^2 = .24$ แสดงได้ว่าความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษาเป็นตัวทำนายสุขภาพจิตของทหารพรานได้ร้อยละ 24 เมื่อเปรียบเทียบกับค่าสัมประสิทธิ์การทำนายในขั้นตอนสองได้ผลว่า มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายเพิ่มเพิ่มขึ้น (ΔR^2) = .01 โดยโมเดล 3 มีสมการทำนายได้ดังนี้

$$\text{สุขภาพจิต} = 41.57 + .43 * \text{ความยืดหยุ่นทนทาน} + 1.23 * \text{กลวิธีเผชิญปัญหา} + 2.41 * \text{การศึกษา}$$

ความยืดหยุ่นทนทานที่เพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้คะแนนสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น .43 หน่วย เมื่อควบคุมกลวิธีเผชิญปัญหาและการศึกษาให้มีค่าคงที่ ในขณะที่กลวิธีเผชิญปัญหาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้สุขภาพจิตเพิ่มขึ้น 1.23 หน่วย เมื่อควบคุมความยืดหยุ่นทนทานและการศึกษาให้คงที่ และเมื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย จะทำให้สุขภาพจิตเพิ่มขึ้นเป็น 2.41 เมื่อควบคุมความยืดหยุ่นทนทานและกลวิธีเผชิญปัญหาให้มีค่าคงที่

จากตารางที่ 2 พบว่า โมเดลแรก คือ ความยืดหยุ่นทนทาน สามารถพยากรณ์สุขภาพจิตทหารพรานได้ร้อยละ 16 ส่วนโมเดลที่สอง คือ ความยืดหยุ่นทนทานกับกลวิธีเผชิญปัญหา สามารถพยากรณ์สุขภาพจิตทหารพรานได้ร้อยละ 23 สำหรับโมเดลสุดท้าย คือ ความยืดหยุ่นทนทานกับกลวิธีเผชิญปัญหาและการศึกษา สามารถพยากรณ์สุขภาพจิตทหารพราน ได้ร้อยละ 24 ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทาน กลวิธีเผชิญปัญหา และการศึกษา ต่อสุขภาพจิตของทหารพรานที่ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ความไม่สงบชายแดนใต้ จึงเลือกโมเดล 3 ทั้งนี้ เพราะเป็นโมเดลที่สามารถพยากรณ์สุขภาพจิตของทหารพรานได้มากกว่าโมเดล 1 และ 2

เขียนเป็นสมการโดยสามารถเขียนเป็นพยากรณ์คะแนนดิบได้ ดังนี้

$$\text{สุขภาพจิตทหารพราน} = 41.57 + .43 \text{ ความยืดหยุ่นทนทาน} + 1.23 \text{ กลวิธีเผชิญปัญหา} + 2.41 \text{ การศึกษา}$$

ส่วนสมการพยากรณ์คะแนนมาตรฐาน เป็นดังนี้

$$\text{สุขภาพจิตทหารพราน} = .28 \text{ ความยืดหยุ่นทนทาน} + .27 \text{ กลวิธีเผชิญปัญหา} + .10 \text{ การศึกษา}$$

สรุปและอภิปรายผล

สำหรับอำนาจการทำนายสุขภาพจิต พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความแปรปรวนของคะแนนสุขภาพจิตมากกว่ากลวิธีเผชิญปัญหาโดยสามารถทำนายได้ร้อยละ 16 และเมื่อนำกลวิธีเผชิญปัญหาเข้ามาร่วมทำนาย พบว่า ความแปรปรวนของคะแนนสุขภาพจิตเพิ่มเป็นร้อยละ 23 และหากนำตัวแปรด้านประชากร คือ การศึกษาเข้ามาร่วมทำนาย พบว่า คะแนนความแปรปรวนของสุขภาพจิตเพิ่มเป็นร้อยละ 24 ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยที่ผ่านมาที่พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งของผู้ที่มีความสุขภาพจิตที่ดี (Newman, 2010) ผลการทำนายความสัมพันธ์ของความยืดหยุ่นทนทานต่อสุขภาพจิตสอดคล้องกับการศึกษาความเครียด ความยืดหยุ่นทนทาน และสุขภาวะในนักศึกษาพยาบาลของ Smith and Yang (2017) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาล จำนวน 1,538 คน จากโรงเรียนพยาบาล 3 แห่งของประเทศจีน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวัดสุขภาพจิตทั่วไป 12 ข้อ (General Health Questionnaire: GHQ-12) ความเครียดในนักศึกษาพยาบาล (Stress in Nursing Student) ความยืดหยุ่นทนทาน (Resilience Scale) ผลพบว่า คะแนนความยืดหยุ่นทนทานมีความสัมพันธ์ทางลบกับคะแนนความเครียดโดยรวม ($r = -0.236, p < .01$) และสัมพันธ์ทางลบกับสุขภาพจิต ($r = -0.411, p < .01$) ตัวอย่างอื่นได้แก่ การศึกษาถึงความเปราะบางทางจิตใจ ความยืดหยุ่นทนทานและสุขภาพจิตโดยมีความหวังเป็นตัวแปรส่งผ่านของ Satici (2016) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษา จำนวน 332 คน (หญิง = 195 คน ชาย = 137 คน) จากสองมหาวิทยาลัยในประเทศตุรกี เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวัดความเปราะบางทางจิตวิทยา (Psychological Vulnerability Scale) แบบวัดความยืดหยุ่นทนทานฉบับสั้น (Brief Resilience Scale) แบบวัดความหวัง (Dispositional Hope Scale) แบบวัดความพึงพอใจในชีวิต (Satisfaction with Life Scale) ตารางอารมณ์บวกและลบ (Positive and Negative Affect Schedule) ผลพบว่า ความหวังเป็นตัวแปรส่งผ่านอิทธิพลของความยืดหยุ่นทนทานต่อสุขภาพจิต ขณะที่ความหวังส่งผ่านอิทธิพลของความเปราะบางทางจิตวิทยาต่อสุขภาพจิตบางส่วน การใช้กระบวนการ Bootstrapping พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานและความเปราะบางทางจิตวิทยามีความสัมพันธ์กับสุขภาพจิตโดยมีความหวังเป็นตัวแปรส่งผ่าน และสอดคล้องกับการศึกษาของ Sourı and Hasanirad (2011) สํารวจความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นทนทาน การมองโลกในแง่ดี และสุขภาวะของนักศึกษาแพทย์ กลุ่มตัวอย่างมีจำนวน 414 คน (ชาย = 213 คน หญิง = 191 คน) ใช้วิธีสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบวัดสุขภาวะของ Ryff (Ryff Scale of Psychological Well-Being: RSPWB) แบบวัดความยืดหยุ่นทนทานของ Connor-Davidson และแบบทดสอบแนวโน้มชีวิตของ Carver (Carver's Life Orientation Test: LOT) ผลพบว่า ความยืดหยุ่นทนทานสามารถทำนายสุขภาวะ โดยที่การมองโลกในแง่ดีมีบทบาทน้อยในการส่งผ่านความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นทนทานกับสุขภาวะ ทั้งนี้ สุขภาวะได้รับอิทธิพลจากคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ ความยืดหยุ่นทนทาน การมองโลกในแง่ดี นอกจากนี้ ยังพบว่าความยืดหยุ่นทนทานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟของ

บุคลากรตำรวจในประเทศอินเดีย จากการศึกษาของ Gupta, Sood, and Bakhsh (2012) กลุ่มตัวอย่างเป็นบุคลากรตำรวจในรัฐจามู จำนวน 70 นาย พบว่า ความยืดหยุ่นทนทานมีความสัมพันธ์กับภาวะหมดไฟและลักษณะบุคลิกภาพแบบความพิถีพิถัน (Conscientiousness) และความยินยอมเห็นใจ (Agreeable)

นอกจากความยืดหยุ่นทนทานแล้ว ยังพบว่ากลวิธีเผชิญปัญหาเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายสุขภาพจิตได้เช่นกัน ทั้งนี้ เพราะการจัดการกับปัญหาเป็นคุณลักษณะหนึ่งของผู้ที่มีสุขภาพจิตที่ดี คือ สามารถเผชิญและจัดการกับความเครียดปกติของชีวิต (American Psychological Association, 2011) ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ Vinas, Casas, Abreu, Alcantara, and Montserrat (2017) โดยศึกษาความเสียเปรียบทางสังคม สุขภาวะ และกลวิธีเผชิญปัญหาในเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้เยาว์ อายุระหว่าง 10-15 ปี จำนวน 864 คน ศึกษาอยู่ในชั้นปีสุดท้ายของโรงเรียนประถมศึกษาและปีแรกของโรงเรียนมัธยมศึกษา จากการศึกษา 27 แห่ง ทั้งของรัฐบาลและเอกชนทางตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศบราซิล เครื่องมือได้แก่ แบบวัดสุขภาพ 3 ฉบับ แบบวัดกลวิธีเผชิญปัญหา และแบบวัดสถานการณ์ที่บ่งชี้ความเสียเปรียบทางสังคม ผลพบว่า เด็กที่มีคะแนนความเสียเปรียบทางสังคมมาก จะมีค่าคะแนนสุขภาพต่ำอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนเด็กที่ใช้กลวิธีเผชิญปัญหาแบบเบี่ยงเบน (Distraction) มีแนวโน้มของคะแนนสุขภาพสูงกว่าเด็กที่ใช้กลวิธีเผชิญปัญหาแบบแสดงพฤติกรรมออกมา (Acting Out) ทั้งนี้ กลับพบว่า เด็กผู้หญิงใช้กลวิธีเผชิญปัญหาลักษณะนี้มากกว่าเด็กผู้ชาย และสอดคล้องกับงานของ Lin (2015) ซึ่งสำรวจบทบาทของการได้รับความสนับสนุนทางสังคม และรูปแบบการเผชิญปัญหาในความสัมพันธ์กับสำนึกในบุญคุณกับสุขภาพ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาวิทยาลัยในไต้หวัน จำนวน 750 คน อายุ 18-22 ปี เครื่องมือได้แก่ แบบวัดสำนึกในบุญคุณ การได้รับความสนับสนุนทางสังคม รูปแบบการเผชิญปัญหาและสุขภาพ ผลพบว่า การได้รับความสนับสนุนทางสังคมและรูปแบบการเผชิญปัญหามีอิทธิพลส่งผ่านบางส่วนระหว่างความสำนึกในบุญคุณกับสุขภาพ และยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงที่มีคะแนนการได้รับความสนับสนุนทางสังคมสูงมีแนวโน้มใช้รูปแบบการเผชิญปัญหาได้ดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างเพศชาย สำหรับการศึกษาของ Marini, Wadsworth, Christ, and Franks (2017) ในทหารและคู่ครอง จำนวน 175 คู่ ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ทหารและคู่ครองมีสุขภาพจิตที่สัมพันธ์ทางบวกกับกลวิธีเผชิญปัญหาแบบแสดงอารมณ์และสัมพันธ์ทางลบกับกลวิธีเผชิญปัญหาแบบการหลีกเลี่ยง

สำหรับตัวแปรการศึกษาพบว่า มีอิทธิพลในการทำนายสุขภาพจิต อภิปรายได้ว่า ระดับการศึกษาที่สูงขึ้นมีส่วนเพิ่มทักษะการคิด เอื้อให้ใช้กลไกการเผชิญปัญหาที่ดีขึ้น ซึ่งทั้งหมดนำไปสู่สุขภาพจิตที่ดีขึ้น (Halpern-Manners, Schnabel, Hernandez, Silberg, & Eaves, 2016) นอกจากนี้ ยังพบอีกว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันจะเข้าใช้บริการสุขภาพจิตที่แตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ยิ่งมีการศึกษามากเมื่อมีปัญหาจะเข้าใช้บริการด้านสุขภาพจิตมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย อาจกล่าวได้ว่าการศึกษาเป็นตัวแปรหนึ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

1. การเก็บข้อมูลในหน่วยทหารพรานแต่ละพื้นที่ควรกระทำในขณะที่สถานการณ์สงบ ทั้งนี้ เพราะการเก็บข้อมูลในขณะที่สถานการณ์ยังไม่ยุติ ทำให้กำลังพลทหารที่เข้าร่วมตอบแบบสอบถามไม่เป็นไปตามที่

คาดหวัง เนื่องจากเจ้าหน้าที่ทหารต้องเตรียมพร้อมในการปฏิบัติงานตลอดเวลาไม่สามารถเข้าร่วมได้ตามที่กำหนดทุกคน

2. ข้อมูลตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตจากการศึกษานี้ คือ ความยืดหยุ่นทนทาน และกลวิธีเผชิญปัญหาสามารถนำไปพัฒนาเป็นโปรแกรมการส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของทั้งสองตัวแปรนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทหารพรานซึ่งต้องอยู่ในพื้นที่มีแนวทางในการนำมาใช้ในขณะที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ พลโทนายแพทย์สายัณห์ สวัสดิ์ศรี ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการแพทย์พระมงกุฎเกล้า ที่ดำเนินการประสานงานให้กับผู้บังคับบัญชาของทหารพรานในการเข้าเก็บข้อมูลทหารพรานชายแดนใต้ได้ตามเป้าประสงค์

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2552). *5 เรื่องน่ารู้เกี่ยวกับ RQ*. กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต.
- กุนนที นवलสุวรรณ, आयुพร ประสิทธิ์เวชชากร, และ องคอร ประจันเขตต์. (2555). ความเครียด และวิธีการเผชิญความเครียดของพลทหารใหม่. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 13(2), 72-81.
- นิลุไลดา นิโษะ, สุคนธา ศิริม, ดุสิต สุจิรารัตน์, สุรินธร กลัมพากร, และ นพพร ต้นติรังสี. (2558). *อาการเครียดเฉียบพลันภายหลังเหตุการณ์สะเทือนขวัญ (PTSD) ในบุคลากรสาธารณสุขที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: ภาควิชาระบาดวิทยา คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พจนา เปลี่ยนเกิด. (2552). *ปัจจัยทำนายความเครียดของทหารที่ปฏิบัติงานในอำเภอศรีสาคร จังหวัดนราธิวาส* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พัชรินทร์ อรุณเรือง. (2545). *ผลของการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มต่อความสามารถในการฟื้นฟูพลัง และกลวิธีการเผชิญปัญหาของวัยรุ่นตอนต้น* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- เพ็ญประภา ปริญญาพล. (2546). *ความสัมพันธ์ระหว่างความยืดหยุ่นและทนทาน การรับรู้เหตุการณ์ลบในชีวิต กลวิธีการเผชิญปัญหากับสุขภาพจิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- _____. (2550). ความยืดหยุ่นและทนทานของนักศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี. *วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 13(2), 137-153.
- วิชาญ ชูรัตน์, โยธิน แสงวงดี, และ สุภาพร อรุณรักษ์สมบัติ. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะเสี่ยงการมีปัญหาสุขภาพจิตของผู้สูงอายุไทย. *วารสารประชากร*, 3(2), 87-109.

- วาริรัตน์ ถาน้อย, อติตยา พรชัยเกตุ, โอว ยอง, และ ภาศิษฏา อ่อนดี. (2555). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพจิตของนักศึกษา คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. *วารสารสภาการพยาบาล*, 27 (ฉบับพิเศษ), 60-76.
- วัชรภรณ์ เปาโรหิต. (2557). การศึกษาความวิตกกังวลของครอบครัวต่อกำลังพลที่ปฏิบัติภารกิจ ณ กองกำลังเฉพาะกิจทางอากาศ 9 สนามบินบ่อทอง จังหวัดปัตตานี. *วารสารพยาบาลตำรวจ*, 6(2), 109-120.
- ศิริเพิ่ม เชาวน์ศิลป์. (2546). *การวิเคราะห์องค์ประกอบของแบบทดสอบบุคลิกภาพการปรับตัวเพื่อความเป็นเลิศ* (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี. (2560). ความขัดแย้งชายแดนใต้ในรอบ 3 ปี: ความซับซ้อนของสนามความรุนแรง และพลังของบทสนทนาสันติภาพปาตานี. จาก <https://deepsouthwatch.org/th/node/11053>
- สุภาวดี ไชยเดชาธร, ทศนีย์ ทิพย์สูงเนิน, และ กชกร แก้วพรหม. (2558). สุขภาพจิตของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมเสริมสร้างแกนนำชมรมผู้สูงอายุจังหวัดนครราชสีมา. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครราชสีมา*, 21(1), 31-40.
- สำนักข่าวอิสรา. (2554). สธ.จับตาวิกฤติ “โรคเครียด-เสี่ยงฆ่าตัวตายที่ชายแดนใต้”. จาก <https://www.isranews.org/content-page/67-south-slide/3474>
- ไหมไทย ไชยพันธุ์ และ ณัฐสุดา เต้พันธ์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้สึกสอดคล้องกลมกลืนในชีวิตกับความเครียดในการปฏิบัติงานของทหารในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีกลวิธีการเผชิญปัญหา เป็นตัวแปรส่งผ่าน. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์*, 4(2), 40-58.
- อภิชัย มงคล, ทวี ตั้งเสรี, พิเชฐ อุดมรัตน์, วัชณี หัตถพนม, ภัสรา เชษฐโชติศักดิ์, วรวรรณ จุฑา, และ ระพีพร แก้วคอนไทย. (2546). *การพัฒนาและทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่*. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อิสรา รักข์กุล. (2554). ภาวะสุขภาพจิตและทัศนคติของกำลังพลกองทัพบกที่ปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้. *เวชสารแพทย์ทหารบก*, 64(2), 67-73.
- Abiola, T., & Udofia, O. (2011). Psychometric assessment of the wagnild and young’s resilience scale in Kano, Nigeria. *BMC Research Notes*, 4(1), 509. doi: 10.1186/1756-0500-4-509
- Abolghasemi, A., & Varaniyab, S. T. (2010). Resilience and perceived stress: Predictors of life satisfaction in the students of success and failure. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 748–752.
- American Psychological Association. (2011). *The impact of stress*. Retrieved from <http://www.apa.org/news/press/releases/stress/2011/impact.aspx>
- Amirkhan, J. H. (1990). A factor-analytically derived measure of coping: The coping strategies indicator. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59(5), 1066-1074.
- Beutel, M. E., Glaesmer, H., Wiltink, J., Marian, H., & Brahler, E. (2010). Life satisfaction, anxiety, depression and resilience across the life span of men. *The Aging Male*, 13(1), 32-39.

- Burns, R. A., & Anstey, K. J. (2010). The Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC): Testing the invariance of a unidimensional resilience measure that is independent of positive and negative affect. *Personality and Individual Differences, 48*(5), 527-531.
- Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CDRISC). *Depression and Anxiety, 18*(2), 76-82.
- Davydov, D. M., Stewart, R., Ritchie, K., & Chaudieu, I. (2010). Resilience and mental health. *Clinical Psychology Review, 30*(5), 479-495.
- Fredrickson, B. L., Tugade, M. M., Waugh, C. E., & Larkin, G. R. (2003). What good are positive emotions in crisis? A prospective study of resilience and emotions following the terrorist attacks on the United States on September 11th, 2001. *Journal of Personality & Social Psychology, 84*(2), 365-376.
- Goldberg, H. E. (1995). *A guide to promote resilience in children: Strengthening the human spirit*. Netherlands: Bernard Van Lee Foundation.
- Gupta, R., Sood, S., & Bakhsh, A. (2012). Relationship between resilience, personality and burnout in police personnel. *International Journal of Management Sciences, 1*(4), 1-5.
- Hair, J., Black, W., Babin, B., Anderson, R., & Tatham, R. (2006). *Multivariate data analysis* (6th ed.). Uppersaddle River, NJ.: Pearson Prentice Hall.
- Halpern-Manners, A., Schnabel, L., Hernandez, E. M., Silberg, J. L., & Eaves, L. J. (2016). The relationship between education and mental health: New evidence from a discordant twin study. *Social Forces, 95*(1), 107-131.
- Hasui, C., Igarashi, H., Shikai, N., Shono, M., Nagata, T., & Kitamura, T. (2009). The resilience scale: A Duplication study in Japan. *The Open Family Studies Journal, 2*, 15-22.
- Karairmak, O. (2010). Establishing the psychometric qualities of the Connor–Davidson Resilience Scale (CD-RISC) using exploratory and confirmatory factor analysis in a trauma survivor sample. *Psychiatry Research, 179*(3), 350-356.
- Lin, C. -C. (2015). The impact of gratitude on resource development and emotional wellbeing. *Social Behavior and Personality: An International Journal, 43*(3), 493-504.
- _____. (2016). The role of social support and coping style in the relationship between gratitude and well-being. *Personality and Individual Differences, 89*, 13-18.
- Loukzadeh, Z., & Bafrooi, N. M. (2013). Association of coping style and psychological well-being in hospital nurses. *Journal of Caring Science, 2*(4), 313-319.
- Marini, C. M., Wadsworth, S. M., Christ, L. S., & Franks, M. M. (2017). Emotion expression, avoidance and psychological health during reintegration: A dyadic analysis of actor and partner associations within a sample of military couples. *Journal of Social and Personal Relationships, 34*(1), 69-90.

- McKinney, K. G. (2006). *Initial evaluation of active minds: The stigma of mental illness and willingness of college students to seek professional help*. Thesis. Colorado State University. Retrieved from <http://sites.google.com/site/mckinneykathy6/combinedstigmathesi.pdf>
- Newman, P. (2010). Resilient cities and application to Singapore. *Environment and Urbanization Asia, 1*(1), 149-170.
- Newman, R. (2005). APA's resilience initiative. *Professional Psychology: Research and Practice, 36*(3), 227-229.
- Ong, A. D., Zautra, A. J., & Reid, M. C. (2010). Psychological resilience predicts decreases in pain catastrophizing through positive emotion. *Psychology and Aging, 25*(3), 516-523.
- Rossi, N. E., Bisconti, T. L., & Bergeman, C. S. (2007). The role of dispositional resilience in regaining life satisfaction after the loss of a spouse. *Death Studies, 31*(10), 863-883.
- Satici, S. A. (2016). Psychological vulnerability, resilience, and subjective well-being: The mediating role of hope. *Personality and Individual Differences, 102*, 68-73.
- Schwazer, R. (1992). Self-efficacy in the adoption and maintenance of health behaviors: Theoretical approaches and a new model. In R. Schwazer (Ed.), *Self-efficacy: Thought control action* (pp.217-263). Washington: Hemisphere Pub. Corp.
- Smith, G. D., & Yang, F. (2017). Stress, resilience and psychological well-being in Chinese undergraduate nursing students. *Nurse Education Today, 49*, 90-95.
- Souri, H., & Hasanirad, T. (2011). Relationship between resilience, optimism and psychological wellbeing in students of medicine. *Social and Behavioral Sciences, 30*, 1541-1544.
- Stallman, H. M., & Wilson, C. (2017). Could explicit teaching of coping planning in suicide prevention curricula improve resilience in medical students?. *Medical Teacher, 39*(7), 680.
- Tao, T., Yuhuai, C., Jing, Z., & Pengling, L. (2015). Effect of air pollution and rural-urban difference on mental health of the elderly in China. *Iran Journal Public Health, 44*(8), 1084-1094.
- Tugade, M. M., & Fredrickson, B. L. (2004). Resilient individuals use positive emotion to bounce back from negative emotional experience. *Journal Personality & Social Psychology, 86*(2), 320-333.
- Vinas, F., Casas, F., Abreu, D. P., Alcantara, S. C., & Montserrat, C. (2017). Social disadvantage, subjective well-being and coping strategies in childhood: The case of northern Brazil. *Children and Youth Services Review, 97*, 14-21.
- Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the resilience scale. *Journal of Nursing Measurement, 1*(2), 165-178.

- World Health Organization. (2005). *Promoting mental health: Concepts, emerging evidence, practice: A report of the World Health Organization*. Department of Mental Health and Substance Abuse in collaboration with the Victorian Health Promotion Foundation and the University of Melbourne. Geneva: World Health Organization.
- Xing, C., & Sun, J. M. (2013). The role of psychological resilience and positive affect in risky decision-making. *International Journal of Psychology, 48*, 935-943.
- Ying, L., Wu, X., Lin, C., & Jiang, L. (2014). Trauma severity and trait resilience as predictors of posttraumatic stress disorder and depressive symptoms among adolescent survivors of the Wenchuan earthquake. *PLoS One, 9*(2), e89401.

อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบัน การอาชีวศึกษาภาคเหนือ

The Influence of Public Relations Media on Students' Decision to Study at Institute of Vocational Education in the Northern Region

ณัฐวัฒน์ พระงาม^{1*}

Nathawat Prangam^{1*}

Abstract

The purpose of this research was to 1) study the media perceptions and behaviors of students at the Institute of Vocational Education in the Northern Region; 2) study the levels indicating decision making of students to continue their education at Institute of Vocational Education in Sukhothai, Phitsanulok, Uttaradit, and Phetchabun; and 3) to investigate the influence of public relations media on students' decision making.

This study was quantitative research. Samples were comprised of 345 first-year students selected by stratified random sampling from eight institutions. The research instrument was five-point scale questionnaires. Data analysis was done by using of statistical techniques like percentage, frequency, mean, standard deviations, exploratory factor analysis, and stepwise multiple regression analysis. It was revealed that the decision making of the students to continue their education at the institutions was positively influenced by the

¹คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยพิษณุโลก อ.เมือง จ.พิษณุโลก 65000

¹Faculty of Business Administration, Phitsanulok University, Mueang District, Phitsanulok Province 65000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: nathawat000@gmail.com)

รับบทความวันที่ 12 มิถุนายน 2561 แก้ไขวันที่ 9 พฤษภาคม 2562 รับลงตีพิมพ์ 14 พฤษภาคม 2562

media at .01 level of statistical significance. Supporting factors were listed from the highest to the lowest means were personal media (PerM), printed media (PubM), and special activities media (SpeM). The forecast formula in a form of standard score is $Zy' = 0.291Z2$ (PerM) + $0.268Z5$ (PubM) + $0.141Z1$ (SpeM).

Keywords: *Public Relations Media, Decision Making, Institute of Vocational Education*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 2) เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ และ 3) เพื่อศึกษาอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 4 จังหวัด ประกอบด้วย สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 จาก 8 สถาบัน ใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 345 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ปัจจัยองค์ประกอบเชิงสำรวจ และสถิติวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ แบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า การตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ได้รับอิทธิพลเชิงบวกจากสื่อประชาสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์จากมากไปน้อย ได้แก่ สื่อบุคคล (PerM) สื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) สื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ $Zy' = 0.291$ (PerM) + 0.268 (PubM) + 0.141 (SpeM)

คำสำคัญ: *สื่อประชาสัมพันธ์ การตัดสินใจ สถาบันการอาชีวศึกษา*

บทนำ

สถาบันการอาชีวศึกษาเป็นหน่วยงานสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติ รวมถึงเป็นแหล่งผลิตแรงงานที่สนองความต้องการกำลังคนในด้านวิชาชีพ ทั้งนี้ จากแผนการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่ 2 (พ.ศ. 2553-2561) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษามุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาคุณภาพครู คุณภาพสถานศึกษาและแหล่งเรียนรู้ รวมทั้งการบริหารจัดการทางการศึกษาให้มีความรับผิดชอบต่อผู้สำเร็จการศึกษามากขึ้น โดยมุ่งหวังความร่วมมือของทุกฝ่ายเพื่อทำให้ผู้จบสายอาชีพมีงานทำได้มากขึ้น ลดปัญหาการว่างงานในกลุ่มสายวิชาชีพ รวมถึงพัฒนาสถาบันอาชีวศึกษาคุณภาพสูงทุกพื้นที่ และจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับตลาดแรงงานทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยกระบวนการสร้างประสบการณ์ระหว่างเรียนอย่างเหมาะสม สนับสนุนการสร้างรายได้ระหว่างเรียน และสนับสนุนให้ผู้สำเร็จ

การศึกษา มีงานทำได้ทันที โดยความร่วมมือระหว่างแหล่งงานกับสถานศึกษา โดยให้สถาบันการอาชีวศึกษา ดำเนินการร่วมกับผู้เชี่ยวชาญในแต่ละอาชีพ เพื่อส่งเสริมการศึกษาสายอาชีวศึกษาให้เป็นที่ยอมรับและสามารถมีรายได้สูงตามความสามารถ แม้ว่าจะมีความพยายามในการส่งเสริมรูปแบบการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคี เพื่อสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ และสมรรถนะวิชาชีพที่สอดคล้องกับโลกของงานให้แก่ผู้เรียน แต่ข้อเท็จจริงพบว่า อัตราการเพิ่มขึ้นของผู้เรียนระบบทวิภาคีอยู่ในระดับต่ำ ส่งผลให้สถาบันการอาชีวศึกษาไม่สามารถผลิตกำลังคนและแรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550)

นอกจากนี้ มีงานวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของ อนุ เจริญวงศ์ระยัย (2561) ศึกษาปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา พบว่า การมีเจตคติที่ดีเห็นคุณค่าในการเรียนอาชีวศึกษา และการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ จะทำให้นักเรียนมีความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาเพิ่มขึ้น และนักเรียนที่ขาดสารสนเทศและการรับรู้การแนะแนวจากครูในการศึกษาต่อจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ไม่คงที่หรือไม่สอดคล้องกัน จะทำให้นักเรียนเปลี่ยนการตัดสินใจไปศึกษาสายสามัญมากขึ้น เห็นได้ว่าเจตคติและการรับรู้ข้อมูลมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษา ที่อาจส่งผลกระทบต่อผลลดของจำนวนผู้เรียน ซึ่งหากไม่พัฒนาปรับปรุงแก้ไขก็จะทำให้เกิดผลกระทบต่อสถาบันในระยะยาว ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2556 ภาครัฐจึงมีนโยบายให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพวิชาชีพ (Competitive Workforce) เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบันการอาชีวศึกษา สร้างความนิยมในการเรียนวิชาชีพให้กับสังคม เพื่อเป้าหมายในการเพิ่มปริมาณของผู้เรียน จึงใจให้นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นเห็นความสำคัญของการเรียนอาชีวศึกษาและสนใจเรียนอาชีวศึกษามากขึ้น

ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างถือเป็นภูมิภาคที่มีทิศทางการเจริญเติบโตสูง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา จึงทำให้มีสถาบันการศึกษาหลายระดับโดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการอาชีวศึกษา เมื่อพิจารณาแต่ละจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดตาก และจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีสถาบันการอาชีวศึกษา ทั้งที่เป็นของภาครัฐบาลและภาคเอกชน จำนวน 20 แห่ง ทำให้การแข่งขันในตลาดการศึกษามีความรุนแรงเพิ่มสูงขึ้น โดยการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถาบันการศึกษาต้องอาศัยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อประเภทต่าง ๆ ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมอย่างมากในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีการแข่งขันอย่างรุนแรง สถาบันการอาชีวศึกษา จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของแต่ละแห่ง ทั้งรูปแบบสื่อกิจกรรมพิเศษ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อนิทรรศการ สื่อบุคคล และสื่อมวลชน เพื่อเผยแพร่ข้อมูลไปสู่กลุ่มเป้าหมายและสังคมวงกว้าง (Cutlip, Center, & Broom, 2006) จากงานวิจัยของ สนิท หุทธิรชวาสิน และ ไพบุลย์ เกียรติโกมล (2551) ที่ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาวิชาคอมพิวเตอร์ธุรกิจโรงเรียนเอกชน ประเภทอาชีวศึกษา ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ได้แก่ ด้านความคาดหวังในอนาคต ด้านภาวะเปรียบของโรงเรียน

ด้านทัศนคติต่อสาขาวิชา ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการให้บริการของโรงเรียน ด้านชื่อเสียงของโรงเรียน ด้านวิชาการและสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสื่อประชาสัมพันธ์ทั่วไป ด้านทุนการศึกษา และด้านการชักจูงของบุคคลและกลยุทธ์การตลาดทางตรง ซึ่งจะเห็นว่าสื่อประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อ ดังนั้น การส่งเสริมการตลาดโดยการประชาสัมพันธ์จึงเป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้แก่สถาบัน ทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความเข้าใจจนนำไปสู่ความเชื่อมั่นที่สามารถกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดการตัดสินใจในที่สุด อย่างไรก็ตาม สถาบันการอาชีวศึกษามีการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย ซึ่งหากไม่มีการบริหารจัดการที่ดี อาจทำให้ขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานได้ เนื่องจากไม่ทราบว่ามีสื่อใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของกลุ่มเป้าหมาย สถาบันการอาชีวศึกษาจึงจำเป็นต้องทราบถึงอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบัน

จากที่กล่าวมาทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาปรับปรุงสื่อประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม รวมทั้งเป็นแนวทางการกำหนดแผนยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ทางการตลาด สำหรับสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในการจัดการศึกษาของสถาบัน แสวงหาความสัมพันธ์และความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อทำให้ผู้ที่สนใจตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันในที่สุด และให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ
2. เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ
3. เพื่อศึกษาอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับการตัดสินใจศึกษาต่อ โดยครอบคลุมเนื้อหาสำคัญต่าง ๆ ผู้วิจัยจึงใช้ทฤษฎีและงานวิจัยดังที่กล่าวมาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

แนวคิดการประชาสัมพันธ์ (Public Relation) เป็นกระบวนการสื่อสารที่องค์กรหรือหน่วยงานได้กระทำการสร้างความเข้าใจ ทัศนคติ และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับประชาชน โดยมีการวางแผนและมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมผลงานหรือบริการขององค์กร เพื่อให้เกิดการยอมรับ เสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างองค์กร สถาบัน กับกลุ่มประชาชนที่เกี่ยวข้อง และความร่วมมือจากประชาชน อันจะส่งเสริมให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการดำเนินงานด้านการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผู้ที่ทำการประชาสัมพันธ์ต้องตอบคำถามได้ว่าใครคือผู้รับผิดชอบในการทำกิจกรรมและสื่อสารตามแผนที่กำหนด เมื่อไหร่ ที่ไหน และอย่างไร โดยสื่อที่ใช้ในกิจกรรมเพื่อการประชาสัมพันธ์

ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ (Public Media) สื่อบุคคล (Personal Media) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Media) สื่อกิจกรรมพิเศษ (Activities Media) สื่อนิทรรศการ (Exhibition Media) และสื่อมวลชน (Mass Media) (Cutlip et al., 2006)

แนวคิดการประชาสัมพันธ์การตลาด (Marketing Public Relations: MPR) เป็นการดำเนินกิจกรรมประชาสัมพันธ์เพื่อสนับสนุนส่งเสริมทางการตลาดขององค์กร เพื่อสร้างการรับรู้ทัศนคติที่ดีต่อองค์กร และตราสินค้า โดยมุ่งหวังที่จะสร้างความพึงพอใจและกระตุ้นให้เกิดการซื้อสินค้าจากการสื่อสารข้อมูลข่าวสารที่น่าเชื่อถือ ทำให้ผู้บริโภคเกิดการรับรู้และสนใจเกี่ยวกับองค์กรและสินค้า ถือว่าเป็นการประชาสัมพันธ์สนับสนุนวัตถุประสงค์ทางการตลาดโดยตรง ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญ 2 ด้าน (Pickton & Broderick, 2001) คือ

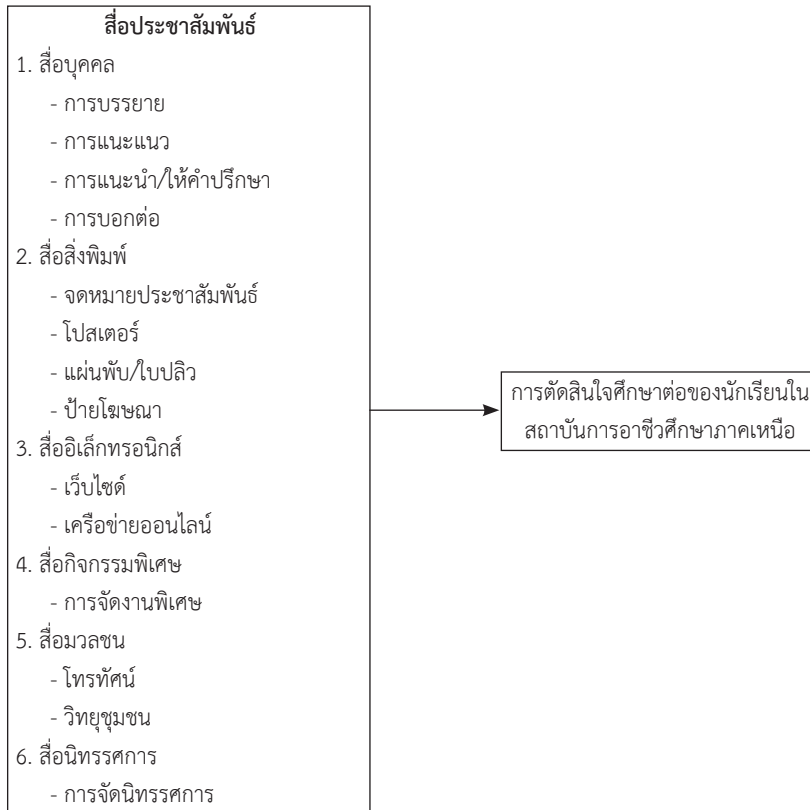
1. การประชาสัมพันธ์องค์กรธุรกิจ (Corporate Public Relations: CPR) หมายถึง การเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจที่ดีขององค์กร รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างองค์กรกับกลุ่มเป้าหมาย ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์ภาพลักษณ์องค์กรเป็นสิ่งที่เห็นได้บ่อยมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจที่ต้องอาศัยความเชื่อมั่นของผู้บริโภคเป็นรากฐานในการขยายตลาด

2. การประชาสัมพันธ์ตราสินค้า (Brand Public Relations: BPR) หมายถึง การเผยแพร่ สร้างการรับรู้ข้อมูลของสินค้า รวมไปถึงการสร้างภาพพจน์ระหว่างสินค้าและผู้บริโภค โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้บริโภคเกิดความสนใจ เชื่อถือ เป็นลูกค้า ตลอดจนมีความภักดีในสินค้า

แนวคิดพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อของผู้บริโภค ผู้บริโภคจะมีพฤติกรรมในการเลือกซื้อสินค้าและบริการนั้น เป็นผลมาจากสิ่งกระตุ้นภายนอกที่สำคัญ นั่นคือ สิ่งกระตุ้นทางการตลาด ได้แก่ ส่วนประสมทางการตลาดร่วมกับสิ่งกระตุ้นซึ่งเป็นสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เศรษฐกิจ เทคโนโลยี การเมือง และวัฒนธรรม โดยสิ่งกระตุ้นเหล่านี้มีผลสำคัญต่อการเลือกซื้อของผู้บริโภค ที่เรียกว่า กล่องดำ (Black Box) ส่วนการตัดสินใจเลือกซื้อเป็นผลตอบสนอง โดยผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกซื้อสินค้า เลือกตราสินค้า เลือกสถานที่ซื้อ เวลาที่ซื้อ และจำนวนที่ซื้อ โดยลักษณะของผู้บริโภคมีองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรม สังคม ลักษณะเฉพาะบุคคล และลักษณะทางจิตวิทยา สะท้อนให้เห็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ (Schiffman & Kanuk, 2007)

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กล่าวได้ว่า สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือในการสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ไปสู่กลุ่มเป้าหมาย โดยการโฆษณาประชาสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารทางตรง มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสำนักงานการอาชีวศึกษา (อินทร์อร ไตรศักดิ์, 2557) ประกอบกับ การศึกษาปัจจัยในการให้บุตรหลานศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาของผู้ปกครอง พบว่า การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารด้านทัศนคติต่อการเรียนอาชีวศึกษา และด้านนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของภาครัฐ ด้านภาพลักษณ์ของสถาบันอาชีวศึกษา ด้านบุคคล มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจให้บุตรหลานศึกษาต่อในสถาบันอาชีวศึกษา (ปัญญา ชูช่วย, 2559) อีกทั้ง การศึกษาการตัดสินใจศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาของนักเรียน พบว่า การสนับสนุน/ความคาดหวังของผู้ปกครอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฐานะทางเศรษฐกิจของผู้ปกครอง คุณภาพสถานศึกษา เงินเดือน/ค่าตอบแทน และสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษา สามารถจำแนกการตัดสินใจศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาของนักเรียน (ภักชดา เสรีรัตน์, 2560) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงคาดว่าสื่อประชาสัมพันธ์มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล และได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ กลุ่มนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2559 ของสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ 8 แห่ง ประกอบด้วย จังหวัดสุโขทัย จำนวน 2 แห่ง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 3 แห่ง จังหวัดอุดรดิตถ์ จำนวน 2 แห่ง และจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 1 แห่ง รวมทั้งสิ้น 2,530 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการคำนวณของ ทาโร ยามาเน่ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่ม จำแนกตามจังหวัด และสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนนักศึกษาแต่ละสถาบัน ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น จำนวน 345 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย และสร้างแบบสอบถาม โดยมีการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและความเหมาะสมของภาษา แล้วนำมา

คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน จากนั้นนำแบบสอบถามที่แก้ไขปรับปรุงแล้วมาทดลองใช้กับกลุ่มทดลอง (Tryout) ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 40 คน เพื่อทำการทดสอบความเชื่อถือได้ กำหนดค่าความน่าเชื่อถือต่ำสุดที่ 0.80 ขึ้นไป และหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.891 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นสูงและแบบสอบถามมีความเที่ยงตรง ซึ่งแบบสอบถามจำแนกออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคล เป็นลักษณะแบบตรวจสอบรายการ

ส่วนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ เป็นลักษณะแบบมีหลายคำตอบให้เลือก (Multiple Choice Question)

ส่วนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เป็นลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ต (Likert Scale)

ส่วนที่ 4 คำถามปลายเปิดเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ

การรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยนำแบบสอบถามจำนวน 345 ชุด ไปขอความร่วมมือจากสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 8 แห่ง เก็บรวบรวมข้อมูลจากนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบสะดวก (Convenience Sampling) และเก็บแบบสอบถามทั้งหมดคืนด้วยตนเอง

2. ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับคืน โดยคัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่สมบูรณ์ จำนวน 345 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 นำมาจัดกระทำข้อมูลเพื่อเตรียมการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำแบบสอบถามที่ได้จัดกระทำแล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

2. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม และพฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ในรูปการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3. วิเคราะห์ระดับการตัดสินใจโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นตารางประกอบการบรรยาย การแปลความหมายของคะแนน ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ความหมายค่าเฉลี่ยของคะแนนเป็นตัวชี้วัด โดยใช้เกณฑ์ของ เบสท์ (Best, 1981) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง น้อยที่สุด

4. วิเคราะห์อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ เพื่อหาตัวแปรพยากรณ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) และกำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. สถิติที่ใช้ในการพยากรณ์ ได้แก่ วิเคราะห์ปัจจัยองค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 93.9 มีอายุระหว่าง 15 – 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 99.1 ปัจจุบันกำลังศึกษาอยู่ในสาขาวิชาการตลาดมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 22.7 มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 1-4 คน คิดเป็นร้อยละ 63.1 ผู้ปกครองประกอบอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 56.7 และมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัว 15,001-25,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 54.4

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้ต่อสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.7 รองลงมา คือ สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ คิดเป็นร้อยละ 42.2 และสื่อสิ่งพิมพ์ คิดเป็นร้อยละ 5.2 ตามลำดับ ช่วงเวลาที่ติดตามสื่อมากที่สุด คือ 18.00-21.00 น. คิดเป็นร้อยละ 39.5 โดยมีช่วงความถี่ 1-10 ครั้ง/เดือน คิดเป็นร้อยละ 47.9

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการตัดสินใจเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสื่อบุคคล ($\bar{X} = 3.73$) รองลงมา ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ($\bar{X} = 3.72$) ด้านสื่อกิจกรรมพิเศษ ($\bar{X} = 3.65$) ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ($\bar{X} = 3.60$) ด้านสื่อมวลชน ($\bar{X} = 3.58$) และด้านสื่อนิทรรศการ ($\bar{X} = 3.52$) และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดของแต่ละด้าน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอันดับหนึ่งในแต่ละด้าน พบว่า ด้านสื่อบุคคล คือ ทำให้ผู้สนใจรู้สึกถึงความเป็นกันเองได้ ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ คือ มีรูปแบบสวยงามและน่าสนใจ ด้านสื่อกิจกรรมพิเศษ คือ ใช้สื่อรูปแบบที่หลากหลายได้ในเวลาเดียวกัน ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ ช่องทางที่สะดวกในการสื่อสารข้อมูล ด้านสื่อมวลชน คือ ประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารกับผู้สนใจอย่างทั่วถึง ด้านสื่อนิทรรศการ คือ เผยแพร่ข้อมูลที่โดดเด่นให้กับผู้สนใจได้

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ พบว่า จากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ผลการทดสอบความเหมาะสมของชุดตัวแปรสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ โดยการวิเคราะห์ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: KMO พบว่า มีค่าเท่ากับ 0.808 ซึ่งมากกว่า 0.80 แสดงว่าตัวแปรชุดนี้มีความเหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบในระดับดีมาก ตามเกณฑ์ของ Kim and Mueller (1978 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2538) และผลการทดสอบ Bartlett's Test of Sphericity พบว่ามีค่า $x^2 (946) = 12,225.766, p < .001$ อธิบาย

ได้ว่าตัวแปรต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 แสดงว่า ตัวแปรที่ศึกษาสามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบได้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงการวัดค่า KMO และการทดสอบ Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0.808
Approx. Chi-Square	12,225.766
Bartlett's Test of Sphericity df	946
Sig.	.000

จากการวิเคราะห์ห้วงค์ประกอบของตัวแปรโดยใช้วิธีองค์ประกอบหลัก (Principle Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบด้วยวิธีแวนิแม็กซ์ (Varimax) โดยพิจารณาองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนมากกว่าหรือเท่ากับ 1.0 และตัวแปรที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป เมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ได้ 6 องค์ประกอบ มีค่าพิสัยไอเกนอยู่ระหว่าง 1.395-11.133 ทั้งนี้ องค์ประกอบดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวน ได้ดังนี้ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 6.203 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 14.099 2) สื่อบุคคล (PerM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 5.529 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 12.567 3) สื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 5.359 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 12.181 4) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (EleM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 5.059 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 11.498 5) สื่อมวลชน (MasM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 2.340 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 5.318 6) สื่อนิทรรศการ (ExiM) มีค่าความแปรปรวนขององค์ประกอบ เท่ากับ 1.796 ตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนทั้งหมดได้ ร้อยละ 4.082 ทั้งนี้ องค์ประกอบที่สกัดมาได้สามารถอธิบายความแปรปรวนสะสมของตัวแปรที่ใช้ในการวิเคราะห์ (Total Variance Explained) อยู่ที่ร้อยละ 59.744 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าองค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละความแปรปรวนสะสมขององค์ประกอบสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
PubM	11.133	25.302	25.302	11.133	25.302	25.302	6.203	14.099	14.099
PerM	6.621	15.048	40.350	6.621	15.048	40.350	5.529	12.567	26.665

ตารางที่ 2 (ต่อ)

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings			Rotation Sums of Squared Loadings		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
	SpeM	2.934	6.668	47.018	2.934	6.668	47.018	5.359	12.181
EleM	2.225	5.057	52.075	2.225	5.057	52.075	5.059	11.498	50.344
MasM	1.979	4.498	56.573	1.979	4.498	56.573	2.340	5.318	55.662
ExiM	1.395	3.171	59.744	1.395	3.171	59.744	1.796	4.082	59.744

องค์ประกอบสี่ประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน สามารถกำหนดตัวแปรได้ 6 ปัจจัย ได้แก่ สื่อบุคคล (PerM) สื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (EleM) สื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) สื่อมวลชน (MasM) สื่อนิทรรศการ (ExiM) จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปน้อย ดังนั้นองค์ประกอบสื่อบุคคล ประกอบด้วย 7 ตัวแปร องค์ประกอบสื่อสิ่งพิมพ์ ประกอบด้วย 7 ตัวแปร องค์ประกอบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย 6 ตัวแปร องค์ประกอบสื่อกิจกรรมพิเศษ ประกอบด้วย 6 ตัวแปร องค์ประกอบสื่อมวลชน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร องค์ประกอบสื่อนิทรรศการ ประกอบด้วย 5 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบทั้งสิ้น 36 ตัวแปร ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

ชื่อปัจจัย	จำนวนตัวแปร	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ
สื่อบุคคล (PerM)	7	0.679-0.882
สื่อสิ่งพิมพ์ (PubM)	7	0.635-0.749
สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (EleM)	6	0.595-0.803
สื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM)	6	0.582-0.735
สื่อมวลชน (MasM)	5	0.560-0.652
สื่อนิทรรศการ (ExiM)	5	0.556-0.621
รวม	36	0.556-0.882

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอนด้วยวิธี Stepwise พบว่า สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาระดับภาคเหนือ มี 3 รูปแบบ คือ รูปแบบสื่อบุคคล รูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ และรูปแบบสื่อกิจกรรมพิเศษ โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางบวก เรียงตามระดับ

อิทธิพลจากมากไปน้อย โดยสื่อบุคคล (PerM) เป็นตัวแปรตัวแรกที่สามารถพยากรณ์การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อได้ ต่อมาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) และสื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) ตามลำดับ ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่เกิดขึ้นมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น 0.506 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 สามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 25.0 ($R^2_{adj} = 0.250$) และ Durbin-Watson เท่ากับ 1.864 โดยรูปแบบสื่อบุคคล สามารถทำนายการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือได้ร้อยละ 19.3 หากเพิ่มรูปแบบสื่อสิ่งพิมพ์ด้วย จะร่วมกันทำนายการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือได้ร้อยละ 23.6 และหากเพิ่มรูปแบบสื่อกิจกรรมพิเศษด้วย จะร่วมกันทำนายการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือได้ถึงร้อยละ 25.6

เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวพยากรณ์ พบว่า สื่อบุคคล (PerM) สามารถพยากรณ์การตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนได้สูงสุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (b, β) เท่ากับ 0.241 กับ 0.291 รองลงมาเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) สามารถพยากรณ์การตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (b, β) เท่ากับ 0.241 กับ 0.268 และสื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) สามารถพยากรณ์การตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนดิบ และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน (b, β) เท่ากับ 0.097 กับ 0.141 ดังตารางที่ 4 และตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงการเพิ่มสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) และสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R^2) เมื่อเพิ่มปัจจัยเข้าไปทีละตัวแปร

ตัวแปร	R	R^2	R^2_{adj}	SE _{est}	F	Sig
PerM	0.439	0.193	0.191	4.18042	85.328	.000***
PerM PubM	0.486	0.236	0.232	4.07223	55.072	.000***
PerM PubM SpeM	0.506	0.256	0.250	4.02483	40.729	.000***

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 5 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์การถดถอยพหุคูณ ค่าคงที่ และค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์

ตัวแปรพยากรณ์	ตัวแปร	b	β	t	Sig
สื่อบุคคล	PerM	0.241	0.291	5.188	.000***
สื่อสิ่งพิมพ์	PubM	0.241	0.268	4.767	.000***
สื่อกิจกรรมพิเศษ	SpeM	0.097	0.141	3.071	.002**
R = 0.506		$R^2 = 0.256$	Adjusted $R^2 = 0.250$	F = 142.060	SE _{est} = 4.02483

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001, ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากการแสดงผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ จากรูปแบบสื่อประชาสัมพันธ์ 3 รูปแบบ คือ สื่อบุคคล (PerM) สื่อสิ่งพิมพ์ (PubM) สื่อกิจกรรมพิเศษ (SpeM) สามารถนำมาเขียนเป็นสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้ $Zy' = 0.291 (PerM) + 0.268 (PubM) + 0.141 (SpeM)$ จากสมการถดถอยสามารถอธิบายได้ว่า ถ้าสื่อบุคคลเพิ่มขึ้น 1 หน่วย คาดว่าจะทำให้มีการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนเพิ่มขึ้น 0.291 ถ้าสื่อสิ่งพิมพ์เพิ่มขึ้น 1 หน่วย คาดว่าจะทำให้มีการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนเพิ่มขึ้น 0.268 ถ้าสื่อกิจกรรมพิเศษเพิ่มขึ้น 1 หน่วย คาดว่าจะทำให้มีการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนเพิ่มขึ้น 0.141 สำหรับสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสื่อมวลชน และสื่ออินเทอร์เน็ต ไม่มีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย อิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ผู้วิจัยนำมาอภิปรายประเด็นสำคัญในภาพรวม ดังนี้

1. จากการศึกษาพฤติกรรมการรับรู้สื่อประชาสัมพันธ์ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความสนใจต่อสื่ออิเล็กทรอนิกส์มากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อสมัยใหม่ที่นิยมใช้อย่างแพร่หลาย มีอิทธิพลมากต่อการดำเนินชีวิตของคนยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ หลากหลาย และรวดเร็ว โดยติดต่อสื่อสารด้วยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างจึงได้รับความสะดวกในการเปิดรับสื่อชนิดนี้มากที่สุด เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์สมาร์ตโฟน ทำให้ทุกคนสามารถรับข่าวสารอย่างทั่วถึง อีกทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์มีการเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างไม่จำกัดรูปแบบเหมือนสื่อชนิดอื่น ทั้งสาระความรู้ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ รวมทั้งความบันเทิง จึงทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนได้อย่างกว้างขวาง เมื่อวิเคราะห์ประเภทสื่อที่มีความโดดเด่นหรือข้อดีที่ชัดเจน พบว่า สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นสื่อที่ทันสมัย มีความสะดวก ง่ายต่อการเข้าถึง และสามารถนำเสนอข้อมูลได้อย่างน่าสนใจ จึงทำให้สื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นที่นิยมของคนทุกระดับ โดยเฉพาะกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่สามารถใช้เทคโนโลยีได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ ศุภศิลป์ กุลจิตต์เจี๊วงค์ (2555) ที่เห็นว่า ผู้บริโภคปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามยุคสมัยและเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาขึ้น หรืออาจเรียกได้ว่า “เทคโนโลยีการสื่อสาร” เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้รับและผู้ส่งสารให้เปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเลือกใช้สื่อของ Schramm and Atkin (1973 อ้างถึงใน วิลาวัณย์ เรื่องปฏิกรณ์, 2546) ที่กล่าวว่า การเลือกเปิดรับสื่อของผู้รับสาร ผู้รับสารมีแนวโน้มที่จะเลือกเปิดรับสื่อที่สามารถจัดหาได้ (Availability) และสะดวกในการเปิดรับมากที่สุด (Convenience) รวมถึงเป็นสื่อที่ผู้รับสารเปิดรับเป็นประจำ ดังนั้น อินเทอร์เน็ตจึงเป็นเครื่องมือที่องค์กรต่าง ๆ นิยมใช้เพื่อสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งขณะเดียวกันผู้บริโภคต่างค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากช่องทางอินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างการรับรู้และมีผลต่อการตัดสินใจ

อินเทอร์เน็ต เป็นเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ที่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการตลาด เพื่อแจ้งบอกข่าวสารหรือสื่อสารข้อมูลต่าง ๆ โดยสื่อดังกล่าวจะมีผลต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้รับสื่อ ซึ่งหากสื่อสารได้อย่างสมบูรณ์ ก็ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดี เกิดความน่าเชื่อถือ หรือเกิดการยอมรับ

ต่อข้อมูลข่าวสารนั้น สอดคล้องกับ อภิขญา อยู่ในธรรม (2555) ที่กล่าวว่า อินเทอร์เน็ต เป็นสื่อโฆษณาที่ได้รับคามนิยมและเป็นแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเป็นเครือข่ายสังคมออนไลน์ที่นำเสนอข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนการโฆษณาสินค้าและบริการ เป็นสื่อที่สามารถใช้ติดต่อกันได้ทั่วโลกและไม่มีขีดจำกัดเรื่องเวลา ในลักษณะของการมีปฏิสัมพันธ์ ดังนั้น ในแง่ของการโฆษณาแล้วถือได้ว่าเป็นช่องทางการโฆษณา เพื่อซื้อขายสินค้าและบริการระหว่างผู้โฆษณาและผู้บริโภค และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิขัจ พุกสวัสดิ์ และ กุลทิพย์ ศาสตรระรุจิ (2556) ที่ศึกษาการประชาสัมพันธ์ภายใต้กระแสสื่อสังคมออนไลน์ กล่าวว่า สื่อสังคมออนไลน์เป็นรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทุกระดับในปัจจุบัน สื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมในงานประชาสัมพันธ์และมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง อีกทั้ง ยังมีแนวโน้มว่าจะได้รับความนิยมสูงขึ้นในอนาคต โดยมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการประชาสัมพันธ์องค์กร สินค้า และการบริการ เพื่อช่วยเสริมสื่อประชาสัมพันธ์แบบดั้งเดิมให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การประชาสัมพันธ์ภายใต้กระแสสื่อสังคมออนไลน์ควรให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ การสื่อสารเพื่อการประชาสัมพันธ์ประเด็นเนื้อหาที่นำเสนอ ตลอดจนรูปแบบของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อการประชาสัมพันธ์อันนำมาซึ่งชื่อเสียง ภาพลักษณ์และการสนับสนุนองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมณัญญ์ มิ่งศิริธรรม (2556) ซึ่งพบว่า Social Media มีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเด็กและเยาวชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสาร รวมถึงเป็นแหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยเป็นเทคโนโลยีที่นับว่าเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน และสอดคล้องกับ ณัฐา ฉางชูโต (2554) ที่กล่าวว่า กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ภายใต้กระแสสื่อสังคมออนไลน์มีการสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคม ที่ช่วยเสริมสื่อประชาสัมพันธ์แบบออฟไลน์ (Offline) ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้เป็นสิ่งที่ให้ข้อมูลข่าวสาร สร้างการมีส่วนร่วม สร้างความผูกพันระหว่างองค์กร และผู้ที่เกี่ยวข้องอันนำมาซึ่งภาพลักษณ์และชื่อเสียงที่ดี

2. จากการศึกษาาระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ พบว่า ระดับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านสื่อบุคคล ด้านสื่อสิ่งพิมพ์ ด้านสื่อกิจกรรมพิเศษ ด้านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ด้านสื่อมวลชน และด้านสื่อนิทรรศการ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะสื่อประชาสัมพันธ์ทุกรูปแบบเป็นเหมือนตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสาร เพื่อให้เกิดการรับรู้และสามารถใช้เป็นเครื่องมือสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสื่อบุคคลที่มีส่วนสำคัญต่อการตัดสินใจของนักเรียน อาทิ พ่อแม่ ญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อน เนื่องจากบุคคลเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องหรือมีความสัมพันธ์มากที่สุด การตัดสินใจเรื่องต่าง ๆ จึงมักสอบถามจากบุคคลกลุ่มนี้เป็นอันดับแรก สอดคล้องกับงานวิจัยของ จเรวัฒน์ เทวรัตน์ (2555) กล่าวว่า การดำเนินการประชาสัมพันธ์ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและใช้ศิลปะในการสื่อสารอย่างมีทักษะหรือความเชี่ยวชาญในการเข้าใจเรื่องของกระบวนการ วิธีการ ตลอดจนเทคนิคการใช้สื่ออุปกรณ์ในการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ จึงจะสามารถถ่ายทอดเรื่องราว ข้อมูล ความหมายจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร รวมทั้งการสื่อสารไปมาในสังคมชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพทั่วถึง และบรรลุวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บริษัท เนลสัน (Nielsen Company, 2011) ได้ทำการสำรวจสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีอิทธิพลทางการตลาด พบว่าบุคคลเป็นแหล่งข้อมูลที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการตัดสินใจโดยเฉพาะคนใกล้ชิด เช่น ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง คนที่

รู้จัก เป็นต้น ซึ่งเป็นการยอมรับว่าปัจเจกชนมีอิทธิพลทางการตลาดมากกว่าสื่อการตลาดแบบเดิม เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากนี้ สื่ออินเทอร์เน็ต ได้แก่ เฟสบุ๊กและยูทูป สนับสนุนการใช้สื่อบุคคลในการประชาสัมพันธ์ได้อย่างกว้างขวาง

3. จากการศึกษาอิทธิพลสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ พบว่า มี 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) สื่อสิ่งพิมพ์ 2) สื่อบุคคล 3) สื่อกิจกรรมพิเศษ โดยมีลำดับความสัมพันธ์ของตัวแปรจากมากไปน้อย ดังนี้

3.1 สื่อบุคคล มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อบุคคลเป็นเครื่องมือในการสื่อความต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีในข้อมูลหรือเนื้อหาสาระจากสถาบันไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันกับสาธารณชน ทำให้เกิดการสื่อสารภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถาบัน ซึ่งสื่อบุคคลเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงในการสื่อสาร โดยทำหน้าที่สื่อสารข้อมูลของสถาบันไปสู่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและโน้มน้าวใจ สอดคล้องกับ Lazarsfeld and Menzel (1968) ที่อธิบายว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลมีบทบาทสำคัญ เพราะเป็นการสื่อสารที่มีความเป็นกันเองและส่วนตัว ก่อให้เกิดความคุ้นเคย ซึ่งช่วยให้เกิดการยอมรับความคิดเห็นได้ง่ายขึ้น การพูดคุยอย่างเผชิญหน้า ทำให้ผู้รับสารสามารถซักถามหรือแสดงความคิดเห็นของตนแก่ผู้พูด อีกทั้ง สอดคล้องกับแนวคิด Katz and Lazarsfeld (1995) ที่กล่าวถึงรูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลหรือการสื่อสารแบบตัวต่อตัว มีผลต่อการทำให้ผู้รับสารยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ยอมรับที่จะปฏิบัติมากที่สุด และสอดคล้องกับแนวคิดของ Rogers and Shoemaker (1971) ที่กล่าวว่า สื่อบุคคลเป็นสื่อที่สามารถทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนข่าวสาร ทำให้ผู้รับสารสามารถได้รับความเข้าใจ และเปลี่ยนแปลงสารภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว เช่นเดียวกับผู้ส่งสาร ก็สามารถปรับปรุงแก้ไขสารได้เช่นกัน อีกทั้ง ยังช่วยลดอุปสรรคของการสื่อสาร และเป็นสิ่งที่สามารถจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่ฝังรากลึกได้จากการติดต่อโดยตรง สอดคล้องกับ Rogers (2003) ที่กล่าวถึงสื่อบุคคลกับการแพร่กระจายนวัตกรรมว่า สื่อบุคคลจะมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ที่จะส่งผลให้เกิดการยอมรับหรือปฏิเสธแนวคิดใหม่ ๆ โดยคนส่วนใหญ่ไม่ได้ประเมินนวัตกรรมจากพื้นฐานด้านข้อมูล แต่มักประเมินจากคนใกล้ชิดที่ยอมรับนวัตกรรม ดังนั้น บุคคลจึงมีอิทธิพลในฐานะคนต้นแบบ ซึ่งหากสถาบันเลือกใช้สื่อบุคคลเป็นเครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ จึงควรคัดสรรบุคลากรที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความสามารถพิเศษในการสื่อสารเฉพาะตัว สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีภูมิรู้ในข้อมูลที่สื่อสาร มีไหวพริบปฏิภาณ โต้ตอบคำถามได้ทันที มีความเป็นกันเอง รวมทั้งให้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม และให้คำแนะนำอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี ก็จะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถาบัน

3.2 สื่อสิ่งพิมพ์ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือมากที่สุด ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อสิ่งพิมพ์เป็นเครื่องมือสื่อสารที่ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจในข้อมูล ช่วยให้ประโยชน์ทางการศึกษา และช่วยในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข่าวสาร ทั้งรายละเอียดของสถาบัน หลักสูตร และอาจารย์ผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับ อรชร มณีสงฆ์ (2546) ที่กล่าวว่า การตลาดโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์จะช่วยเพิ่มยอดขาย เนื่องจากการเปิดช่องทางให้มีการติดต่อโดยตรงกับทางกิจการไม่ว่าจะเป็น จดหมาย โทรศัพท หรือ

โทรสาร จะช่วยให้ผู้สนใจได้รับข้อมูลเพิ่มเติม นอกจากนี้ เป็นการโฆษณาเพื่อให้เกิดการรู้จักสินค้า โดยอาจมีการสอบถามเข้ามาและเกิดการซื้อได้ สอดคล้องกับงานวิจัย ขวัญฤทัย บุญยะเสนา และ นปภัช ธิรพัฒน์ธนโกดิน (2558) ที่ศึกษาการประชาสัมพันธ์ต่อการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญต่อสื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ ข่าวประชาสัมพันธ์ของคณะฯ ในหนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร ไปสเตอร์ ในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อ อีกทั้งสอดคล้องกับ อโนชา งามจิต และ บุญญาบุช ชิวาเกียรติยิ่งยง (2559) ที่ศึกษาการสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา พบว่า ในด้านการตลาดทางตรง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ การให้ข้อมูลที่บ้านหรือที่โรงเรียน จดหมายและสิ่งพิมพ์ที่ส่งไปที่บ้าน และได้ข่าวสาร เช่น จดหมาย สิ่งตีพิมพ์ สม่่าเสมอ และสอดคล้องกับ วิภูษิต ทองพิทักษ์ (2551) ที่ศึกษาเรื่องการออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ธุรกิจ โดยพบว่า การออกแบบกราฟิกเลือกใช้เทคนิคการออกแบบที่แปลกใหม่ สามารถสร้างจุดสนใจต่องานออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์และสามารถสร้างภาพลักษณ์ด้านความทันสมัยได้ ซึ่งหากสถาบันมีสื่อสิ่งพิมพ์ที่มีรูปแบบสวยงาม น่าสนใจ มีการจัดวางองค์ประกอบศิลป์ จัดวางในสัดส่วนที่เหมาะสม ใช้ข้อความที่ชัดเจน ถูกต้อง น่าเชื่อถือ สื่อความเข้าใจง่าย และตรงกับความต้องการ ก็จะทำให้การประชาสัมพันธ์เกิดประสิทธิภาพได้

3.3 สื่อกิจกรรมพิเศษ มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ทั้งนี้ เนื่องจากสื่อกิจกรรมพิเศษเป็นรูปแบบการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มคนจำนวนมาก สามารถประชาสัมพันธ์สถาบันให้เป็นที่รู้จักของสาธารณชน รวมถึงสร้างภาพพจน์ที่ดีในการรับรู้ของกลุ่มคนเพิ่มขึ้น โดยสื่อกิจกรรมพิเศษต้องสามารถสื่อความรู้สึกนึกคิด ความรู้ อารมณ์ และเรื่องราวข่าวสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้ ซึ่งมีความยืดหยุ่นสูง สามารถปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับโอกาสและสถานการณ์ได้ง่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงไกร กาญจนะโกดิน (2555) ที่กล่าวถึงสื่อกิจกรรมพิเศษในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสารแบรนด์ที่ดีที่สุด ซึ่งหน้าที่ของกิจกรรมพิเศษ คือ การสร้างประสบการณ์ร่วมกับแบรนด์ สื่อสารข้อมูลข่าวสาร และดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เนื่องจากสื่อกิจกรรมพิเศษ เป็นการสื่อสารที่จะต้องดึงดูดความสนใจของกลุ่มเป้าหมายให้มาร่วมกิจกรรม และเมื่อกลุ่มเป้าหมายมาร่วมในกิจกรรมก็จะได้รับประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับองค์กรและแบรนด์ พร้อมทั้งข้อมูลข่าวสารที่สอดแทรกอยู่ในกิจกรรม และสอดคล้องกับแนวคิดของ Ronald (2009) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายโดยใช้การสื่อสารสองช่องทางเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการ รวมถึงการจัดกิจกรรมพิเศษ เป็นอีกหนึ่งวิธีที่เป็นประโยชน์ซึ่งจะช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสถาบันประชาสัมพันธ์โดยใช้รูปแบบสื่อกิจกรรมพิเศษ ควรมีการวางแผนงาน มีกระบวนการขั้นตอนการดำเนินงานที่สามารถสร้างความสนใจแก่ผู้ร่วมกิจกรรม มีกิจกรรมหลากหลาย เช่น จัดตลาดนัดแนะแนวการศึกษา การจัดบูธกิจกรรม การออกหน่วยรับสมัครนักศึกษาเคลื่อนที่ หรือจัดกิจกรรมร่วมกับหน่วยงาน ชุมชน ท้องถิ่น โดยสอดแทรกข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องตรงกับความต้องการให้แก่ผู้ร่วมกิจกรรมได้รับรู้ โดยอาจใช้สื่อประชาสัมพันธ์รูปแบบอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อทำให้สิ่งที่ต้องการสื่อสารถูกเผยแพร่ไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อมวลชน สื่อนิทรรศการ ไม่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการตัดสินใจศึกษาต่อเป็นเรื่องที่ต้องมีผลต่ออนาคตของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลที่ครบถ้วนอย่างรอบด้านในการพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์อาจมีข้อจำกัดในรายละเอียด ทำให้ได้รับข้อมูลเพียงบางส่วนหรืออาจมีข้อมูลสารสนเทศที่ไม่ตรงตามความต้องการ อีกทั้ง กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนจะรับรู้และใช้ประโยชน์จากบุคคลโดยเฉพาะครูฝ่ายแนะแนว ซึ่งเป็นบุคคลที่มีความคุ้นเคยและเป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ รวมทั้งเป็นผู้นำความคิด (Opinion Leader) ซึ่งสามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วนมากกว่า หากมีข้อสงสัยสามารถสอบถามได้ทันที สอดคล้องกับ Schramm (1973) ได้อธิบายว่าสื่อแต่ละประเภทมีความสามารถในการสื่อสารที่แตกต่างกันออกไป สื่อประเภทหนึ่งอาจเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารบางประเภทได้ดีกว่าสื่ออีกชนิดหนึ่ง เช่น ในการสื่อสารเพื่อชักจูงใจ การใช้สื่อบุคคลจะสามารถทำให้บรรลุเป้าหมายของการสื่อสารได้ง่ายกว่า และถึงแม้ว่าสื่อทั้ง 3 ประเภทจะเข้าถึงได้ง่าย แต่อาจยังไม่สามารถสร้างเจตคติหรือจูงใจให้เกิดการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันได้ อาจเป็นผลมาจากข่าวสารเชิงลบที่เผยแพร่ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตหรือสื่อมวลชน Kotler and Armstrong (2004) กล่าวว่าภาพลักษณ์องค์กรมีความสำคัญสามารถทำให้สถาบันหน่วยงานมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับ เชื่อถือศรัทธา จากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ด้านอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ ผู้เรียนได้รับคำแนะนำจากครูแนะแนว รวมทั้งเห็นว่าญาติและคนใกล้ชิดประสบความสำเร็จในสายอาชีพ สอดคล้องกับ Tai, Wang, and Huang (2007) ซึ่งกล่าวว่าภาพลักษณ์ของวิทยาลัยเป็นผลสะท้อนจากการจัดการที่มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การบอกต่อเพื่อนและบุคคลที่รู้จักคุ้นเคย ด้านทัศนคติและความคาดหวัง ประกอบด้วยตัวบ่งชี้ที่สำคัญ คือ ผู้เรียนสามารถหารายได้ระหว่างเรียนได้ มีโอกาสได้ฝึกงานในบริษัทที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก

เมื่อศึกษางานวิจัยที่ผ่านมาเกี่ยวกับการตัดสินใจศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษา พบว่า การตัดสินใจศึกษาต่อเป็นผลมาจากเจตคติที่มีต่อสถาบัน เช่นงานวิจัยของ วิศาล ภูษณงค์, อเนก พันธุ์รัตน์, และ บุญส่ง เกิดหล้า (2559) ที่ศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของนักเรียนในวิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การลพบุรี พบว่า ปัจจัยด้านเจตคติในการเรียนวิชาชีพ ปัจจัยด้านแรงจูงใจ ในการเข้าศึกษาต่อ อยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุ เจริญวงศ์ระยับ (2561) ที่ศึกษาปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา พบว่า เจตคติต่อการศึกษาต่ออาชีวศึกษาด้านการเห็นคุณค่าและการรับรู้ความสามารถของตนในการตัดสินใจศึกษาต่อ เป็นปัจจัยที่สามารถใช้จำแนกความคงทนต่อการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษาของนักเรียน ซึ่งเป็นเจตคติด้านการรู้คิด (Cognitive Domain) เกี่ยวกับการเห็นคุณค่าของการเรียนอาชีวศึกษา ซึ่งหากสถาบันใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การจัดนิทรรศการ รวมถึงสื่อมวลชน เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลและสร้างเจตคติที่ดีต่อการศึกษาในสถาบันการอาชีวศึกษา เห็นคุณค่าของการเรียนอาชีวศึกษา ความก้าวหน้าในอาชีพที่มั่นคงตามความถนัด ความสนใจของนักเรียน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อการศึกษาให้กับนักเรียน ก็จะสามารถจูงใจในการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษาได้

จากการทบทวนวรรณกรรมที่นำมาใช้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ศึกษาความสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละตัวและปัจจัยแต่ละปัจจัย โดยงานวิจัยนี้ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสื่อประชาสัมพันธ์ ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมพบงานวิจัยที่ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกอาชีพ

หรือเลือกศึกษาต่อ แต่ไม่พบว่ามีการวิจัยที่ศึกษาถึงองค์ประกอบสื่อประชาสัมพันธ์โดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงนำองค์ประกอบสื่อประชาสัมพันธ์มาค้นหาว่ามีตัวแปรใดบ้างที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษา ซึ่งพบว่า มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อกิจกรรมพิเศษที่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน ส่วนอีก 3 องค์ประกอบ ได้แก่ สื่ออินเทอร์เน็ต สื่อมวลชน และสื่อนิทรรศการ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน ทั้งนี้ 3 องค์ประกอบดังกล่าว ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ใช่งานวิจัยที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียน เพียงแต่ทั้ง 3 องค์ประกอบไม่ใช่ตัวแปรเงื่อนไขความสัมพันธ์ของการตัดสินใจศึกษาต่อของนักเรียนในสถาบันการอาชีวศึกษา อย่างไรก็ตาม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสารมวลชน และสื่อนิทรรศการ ยังควรให้ความสำคัญด้วยเช่นกันตามแนวคิดการประชาสัมพันธ์การตลาด เนื่องจากสื่อทั้ง 3 ประเภท สามารถนำมาใช้ร่วมกับสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อบุคคล และสื่อกิจกรรมพิเศษ เพื่อใช้เป็นช่องทางที่หลากหลายในการประชาสัมพันธ์องค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำมาใช้เผยแพร่ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจอันดีต่อสถาบัน ที่ส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับสถาบัน รวมถึงสร้างความสนใจ ความเชื่อถือ และแรงจูงใจที่เกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สื่อประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อบริหารงานการเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ การที่สถาบันจะประสบความสำเร็จในการประชาสัมพันธ์ได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารงานและการเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสม สถาบันควรมุ่งเน้นสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบของสื่อบุคคล ซึ่งจัดว่าเป็นสื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพสูง โดยสรรหาบุคคลที่มีความสามารถด้านการสื่อสาร มีบุคลิกภาพที่ดี สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนและตอบข้อสงสัยได้ทันที มีความเป็นกันเอง เพื่อสร้างความคุ้นเคยระหว่างกันได้ รวมถึงสามารถให้รายละเอียดและคำแนะนำต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากสื่อประเภทนี้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้แบบเผชิญหน้า ทำให้นักเรียนที่มีความสนใจในการศึกษาต่อสถาบันการอาชีวศึกษามีความเข้าใจกระจ่างชัดเจน และสามารถโน้มน้ำหนักใจได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ควรมีการบูรณาการร่วมกับสื่อสิ่งพิมพ์โดยพัฒนาให้มีรูปแบบที่ทันสมัย ดึงดูดความสนใจ มีเนื้อหาสาระครบถ้วน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่สถาบัน และประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อกิจกรรมพิเศษ เน้นการให้ข้อมูลและสร้างความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรและนักศึกษา เพื่อให้เป็นตัวแทนที่ดีของสถาบันในการประชาสัมพันธ์ เพิ่มการรับรู้ข้อมูลข่าวสารของสถาบัน โดยเลือกรูปแบบให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน และเพิ่มประสิทธิภาพในการประชาสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อในสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษาเฉพาะในเขตพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ สุโขทัย พิษณุโลก อุตรดิตถ์ และเพชรบูรณ์ เท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเขตพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลและพัฒนาปรับปรุงสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพ
2. ควรทำการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อเจาะลึกรายละเอียดเกี่ยวกับสื่อประชาสัมพันธ์ เพื่อให้สามารถนำ

ผลการวิจัยมากำหนดแนวทางการประชาสัมพันธ์ได้ตรงตามเป้าประสงค์ของสถาบัน

3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถาบันการอาชีวศึกษา เพื่อนำผลการวิจัยมากำหนดกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถาบัน

เอกสารอ้างอิง

- เกரியงไกร กาญจนะโกคิน. (2555). *Event Marketing*. กรุงเทพฯ: พิฆเณศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์.
- ขวัญฤทัย บุญยะเสนา, และ นปภัช ธิรพัฒน์ธนโกคิน. (2558). การสื่อสารการตลาดเชิงบูรณาการที่มีผลต่อการตัดสินใจของนักศึกษาในการเลือกเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี: กรณีศึกษาคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.
- เชมณัฐ มิ่งศิริธรรม. (2556). Social Media สื่อสร้างสรรค์เพื่อการศึกษา. *Veridian E-Journal Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 6(1), 72-81.
- จเรวัฒน์ เทวรัตน์. (2555). พฤติกรรมและความต้องการของผู้สมัครเรียนในการเปิดรับสื่อประชาสัมพันธ์ของศูนย์วิทยพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นครศรีธรรมราช (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ณัฐา ฉางชูโต. (2554) กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ภายใต้กระแส Social Network. *วารสารนักบริหาร*, 31(2), 173-183.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2538). ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น (LISREL) สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัญญา ชูช่วย. (2559, 23 มิถุนายน). ปัจจัยในการให้บุตรหลานศึกษาต่อในสถาบันอาชีวศึกษาของผู้ปกครองในพื้นที่เฉพาะกิจ จังหวัดชายแดนใต้. ใน การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติ และนานาชาติ ครั้งที่ 7. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- ภักชุตตา เสรีรัตน์. (2560). ปัจจัยจำแนกการตัดสินใจศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาของนักเรียนในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์บัณฑิต). มหาวิทยาลัยหาดใหญ่, สงขลา.
- วิภูษิต ทองพิทักษ์. (2551). การออกแบบสื่อสิ่งพิมพ์เพื่อสร้างภาพลักษณ์ธุรกิจจำหน่ายสินค้าพรีเมียมและของขวัญ: กรณีศึกษา บริษัท แอ็ดไมร ดีไซน์ แอนด์ ครีเอชั่น (ประเทศไทย) จำกัด (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- วิลาวัลย์ เรื่องปฏิกรณ์. (2546). ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อเพื่อการสื่อสารการตลาดกับความรับรู้ทัศนคติและพฤติกรรมทางท่องเที่ยวในโครงการไทยเที่ยวไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- วิศาล ภูษณงค์, อเนก พันธุ์รัตน์, และ บุญส่ง เกิดหล้า. (2559). ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพของนักเรียนในวิทยาลัยเทคโนโลยีพนิชยการลพบุรี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 11(2), 129-140.

- ศุภศิลา ปุณฺณจิตต์เจือวงศ์. (2555). 2022 วิวัฒนาการการสื่อสารแห่งโลกอนาคต. *Veridian E-Journal Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts)*, 5(2), 69.
- สนธิ ทฤทธธรรมาสิน, และ ไพบุณฺณ เกียรติโกมล. (2551). องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อของผู้สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง สาขาคอมพิวเตอร์ธุรกิจโรงเรียนเอกชน ประเภทอาชีวศึกษา ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *รายงานวิกฤติการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท.
- อนุ เจริญวงศ์ระยับ. (2561). ปัจจัยจำแนกความคงทนในการตัดสินใจศึกษาต่ออาชีวศึกษา. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 16(1), 55-76.
- อนิชา นามจิต, และ บุญญานุช ชีวาเกียรติยิ่งยง. (2559, 29 กรกฎาคม). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อระดับอาชีวศึกษาในสถาบันอาชีวศึกษาเอกชน จังหวัดพะเยา. ใน *การประชุมวิชาการงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ ครั้งที่ 1*. มหาวิทยาลัยราชธานี, อุบลราชธานี.
- อภิญา อยู่ในธรรม. (2555). ประเภทสื่อโฆษณา ใน *เอกสารการสอนชุดวิชา สื่อโฆษณา หน่วยที่ 1-7*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- อภิรักษ์ พุกสวัสดิ์, และ กุลทิพย์ ศาสตรระวี. (2556). การประชาสัมพันธ์ภายใต้กระแสสังคมออนไลน์. *วารสารการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 6(2), 24-38.
- อรชร มณีสงฆ์. (2546). *การตลาดทางตรง*. กรุงเทพฯ: The Knowledge Center.
- อินทร์ ไตรศักดิ์. (2557). การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อของนักศึกษาในสำนักงานการอาชีวศึกษา จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ปทุมธานี.
- Best, J. W. (1981). *Research in education* (4th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Cutlip, S. M., Center, A. H., & Broom, G. M. (2006). *Effective public relations* (9th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Pickton, D., & Broderick, A. (2001). Integrated marketing communications. *Corporate Communications: An International Journal*, 6(1), 716.
- Katz, E., & Lazarsfeld, P. E. (1995). *Personal Influence*. New York: The Free Press of Glencoe.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2004). *Principles of marketing* (10th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall.
- Lazarsfeld, P. F., & Menzel, H. (1968). Mass media and personal influence. In W. Schramm (Ed.), *The science of human communication* (pp. 95-115). New York: The Basic Books.
- Nielsen Company. (2011). *Global online consumer survey Q3 2010*. Retrieved from [http://www.nielsen.com/content/dam/corporate/us/en/reports-downloads/Nielsen Global Consumer Confidence Survey/2010/Nielsen-Global-ConsumerConfidence-Survey-Q3-2010.pdf](http://www.nielsen.com/content/dam/corporate/us/en/reports-downloads/Nielsen%20Global%20Consumer%20Confidence%20Survey/2010/Nielsen-Global-ConsumerConfidence-Survey-Q3-2010.pdf)

- Rogers, E. M. (2003). *Diffusion of innovation* (5th ed.). New York: The Free Press.
- Rogers, E. M., & Shoemaker F. F. (1971). *Communication of innovation: A cross-cultural approach*. New York: The Free Press.
- Ronald, D. S. (2009). *Strategic planning for public relations* (3rd ed.). New York: Routledge.
- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (2007). *Consumer behavior* (9th ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Schramm, W. (1973). *Channel and Audience: Handbook of communication*. Chicago: Ran McNally College.
- Tai, J. W. C., Wang, C. E., & Huang C. E. (2007). The correlation between school marketing strategy and the school image of vocational high schools. *The Business Review*, 8(2), 191-197.

เศรษฐกิจชุมชน: การสะสมทุนชุมชนเพื่อความอยู่รอดในสถานการณ์ปัจจุบัน

Community Economy: Community Capital Accumulation for Survival

ทศพร แก้วขวัญไกร^{1*}

Thotsaporn Kaewkhaunkrai^{1*}

Abstract

A community economy is important for the existence of people in communities that need to build a foundation for security and immunity from the competition of liberal capital coming domestically and globally. People in the community will resist liberal capital needs to be empowered by people in the community themselves by tapping the fiber create the power for the community economy. What is necessary is capital accumulation from the empowerment of community capital for greater power. The empowerment drives the community economy to create immunity from the economy outside Capital accumulation would let the community survive in the present situation and be sustainable with the local economy of the world.

Keywords: *Community Capital, Capital Management, Capital Accumulation Operations*

¹สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.บุรีรัมย์ 31000

¹Economics, Faculty of Management Science, Buriram Rajabhat University, Naimuang Sub-district, Muang District, Buriram Province 31000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: keawkaunkhai578@gmail.com)

รับบทความวันที่ 18 มิถุนายน 2561 แก้ไขวันที่ 27 มีนาคม 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 28 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

เศรษฐกิจชุมชนมีความสำคัญต่อการดำรงอยู่ของคนในชุมชนที่ต้องสร้างฐานรากเพื่อความมั่นคง ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการแข่งขันของทุนเสรีนิยมที่เข้ามาจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ การที่คนในชุมชนจะต้านทานทุนเสรีนิยมดังกล่าวได้นั้น จะต้องมีการสร้างพลังจากคนในชุมชน ด้วยการสร้างพลังของเศรษฐกิจชุมชนให้มีกำลังและมีความเข้มแข็ง สิ่งสำคัญ คือ การสะสมทุนจากการสร้างพลังชุมชนให้มีกำลังเพิ่มขึ้น เพื่อนำมาขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนในการสร้างภูมิคุ้มกันต่อการเข้ามาของเศรษฐกิจภายนอกชุมชน ซึ่งวิถีแห่งการสะสมทุนจะนำพาซึ่งความอยู่รอดในสถานการณ์ปัจจุบัน และมีความยั่งยืนอย่างเป็นเอกภาพกับเศรษฐกิจชุมชนท้องถิ่นของโลก

คำสำคัญ: ทุนชุมชน การจัดการทุน การดำเนินการสะสมทุน

บทนำ

คำว่า “ทุน” (Capital) ได้ก่อกำเนิดแนวคิดอย่างเด่นชัดจากนักเศรษฐศาสตร์สำนักคลาสสิกที่มีชื่อเสียงนามว่า Adam Smith ผู้ได้รับการยกย่อง เป็น “บิดาทางเศรษฐศาสตร์” และสร้างกระแสแห่งคำว่า “ทุน” ให้เกิดการสร้างประกายแนวคิด เพื่อนำไปสู่ทิศทางแห่งระบบทุนนิยมและสามารถยกระดับความรุนแรงแห่งการพัฒนาจนถึงปัจจุบัน (ทศพร แก้วขวัญไกร, 2556) โดยคำว่า “ทุน” ทางเศรษฐศาสตร์ นั้น เป็นการอธิบายถึงสิ่งที่เป็นปัจจัยหรือองค์ประกอบในการอำนวยความสะดวกในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการ เพื่อใช้ในการประดิษฐ์ คิดค้นต่าง ๆ ให้เกิดความประหยัดเวลา ลดต้นทุน ลดกำลังแรงงานคน ซึ่งอาจอยู่ในรูปของเครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดของทุนที่มีลักษณะทุนแท้จริง (Real Capital) ที่สามารถบ่งบอกถึงกำลังการผลิตที่แท้จริงโดยไม่รวมคำว่าทุนในรูปแบบของเงิน นอกจากนี้ คำว่า “ทุน” สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ ประกอบด้วย 1) ทุนถาวร 2) ทุนดำเนินการ และ 3) ทุนสังคม หลักแห่งการนำทุนดังกล่าวมาเป็นปัจจัยในกระบวนการผลิตสินค้าและบริการตามหลักเศรษฐศาสตร์เพียงต้องการกำไรสูงสุด เพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์

โลกปัจจุบันกลับมามองเรื่อง “ทุน” ตามแนวคิดเศรษฐศาสตร์เป็นพลังทำลายที่รุนแรง ส่งผลต่อการแบ่งแยกทางเศรษฐกิจและสังคมให้มีความห่างของช่องว่างในทุก ๆ ด้านที่มีการแข่งขันเพียงกำไรอย่างเดียวโดยไม่คำนึงถึงสังคม ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความผาสุกของมนุษย์ จึงเกิดคำถามว่าจะทำอย่างไรในการใช้คำว่า “ทุน” เพื่อนำมาสร้างเป็นพลังและเปลี่ยนวิถีคิดเดิม ๆ ให้กลายเป็นสิ่งที่ยกระดับ รวมทั้งลดช่องว่างของการแข่งขันซึ่งต้องการเพียงกำไรเท่านั้น จึงมีแนวคิดเชิงบูรณาการคำว่า “ทุน” กับ “ชุมชน” เป็นการมองแบบใหม่ด้วยการบูรณาการจากทุนเดิม ๆ กลายเป็นทุนแท้จริงร่วมกับทุนมิใช่แท้จริง ซึ่งมาจากการสร้างความเข้มแข็งของคนในชุมชนให้มีความยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ เพื่อต้องการลดปัญหาความยากจน การว่างงานของประชากร การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการแก้ปัญหาด้วยองค์ความรู้ของคนในชุมชนเอง ดังนั้น เพื่อให้เห็นความสำคัญและแนวคิดที่ชัดเจนของทุนชุมชน รวมทั้งการบริหารจัดการทุนชุมชนให้เป็นระบบขึ้น

จึงวิเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในส่วนของแนวคิดและความสำคัญของทุนชุมชน (The Importance of Community Capital) องค์ประกอบของทุนชุมชน (Elements of Community Capital) การบริหารจัดการระบบการสะสมทุนชุมชน (Management of Community Capital Accumulation) รวมทั้ง การวิเคราะห์การดำเนินงานการสะสมทุน (Analysis of The Capital Accumulation Operations)

แนวคิดและความสำคัญของทุนชุมชน

ปัจจัยพื้นฐานการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนให้มีความเจริญเติบโตสอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เริ่มจากฐานของชุมชนเป็นหลัก (Jones, 2013) ซึ่งจะสามารถสร้างรูปแบบการขับเคลื่อนให้ชุมชนได้พัฒนาทางเลือก อันเกิดจากแต่ละครอบครัวมีความเป็นเพื่อนบ้านกันอย่างไม่เป็นรูปแบบ ไม่ว่าจะอยู่ในรูปสายสัมพันธ์ทั้งเป็นเครือญาติ เพื่อนบ้านที่ก่อตัวเป็นชุมชนอยู่ร่วมกันในสภาพแวดล้อมเดียวกัน ความคิดเหมือนกัน การประกอบอาชีพบนพื้นฐานดั้งเดิมจากบรรพบุรุษเชื่อมโยงเป็นสายสัมพันธ์จนเป็นพลังของชุมชน ก่อให้เกิดมูลค่าหลายด้าน อาทิ มูลค่าสังคม มูลค่าวัฒนธรรม มูลค่าภูมิปัญญา เป็นต้น ซึ่งมูลค่าเหล่านี้ทำให้เกิดเป็นฐานแห่งชุมชนที่เรียกว่า “ทุนชุมชน” อันนำไปสู่การสร้างเป็นอัตลักษณ์เฉพาะอย่างในแต่ละพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

“ทุนชุมชน” ถือเป็นแก่นแท้แห่งการเพิ่มมูลค่าเพื่อความกินดีอยู่ดีของสังคม (Adler & Kwon, 2002) โดยมีสังคมหรือชุมชนเป็นโครงสร้าง ซึ่งภายในโครงสร้างจะมีผู้เกี่ยวข้องทำให้เกิดความเคลื่อนไหวและความสัมพันธ์ในชุมชน สิ่งที่เป็นองค์ประกอบย่อยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่มีความสัมพันธ์ อาจผ่านมายัง 1) ด้านความสัมพันธ์ทางตลาด (Market Relations) ที่เป็นแหล่งผลิตสินค้าและบริการในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมทั้งเกิดตัวเงินขึ้นมา 2) ด้านความสัมพันธ์ทางชนชั้น (Hierarchical Relations) การนับถืออาวุโส การเคารพบรรพบุรุษ เชื้อพ้องในจิตวิญญาณทางความคิดเป็นลำดับขั้นที่สืบทอดกันมา และ 3) ความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relations) ที่มีทั้งความสัมพันธ์เชิงการแลกเปลี่ยนทางการเงินของผู้มีอำนาจ และการแลกเปลี่ยนของสังคมทางความคิด การเรียนรู้ที่มีการพึ่งพากัน เกื้อกูลกัน ดังนั้น “ทุนชุมชน” จึงมีพลังที่ไม่สามารถคาดการณ์กำลังได้ ถ้ามีการเชื่อมระหว่างระดับฐานล่างสู่ฐานบนได้ หรือจากระดับจุลภาคเป็นระดับมหภาค ซึ่งจะก่อให้เกิดการพัฒนาจากปัจจัยภายในชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างเหมาะสม

องค์ประกอบของทุนชุมชน

กรอบแนวคิดของทุนชุมชนที่เป็นปัจจัยสำคัญและต้องตระหนักถึงการนำมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพที่สามารถสร้างให้ชุมชนประสบผลสำเร็จในการพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 7 ประเภท (Jacobs, 2007; The Reconsider Team, 2013) คือ 1) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) 2) ทุนวัฒนธรรม (Cultural Capital) 3) ทุนมนุษย์ (Human Capital) 4) ทุนสังคม (Social Capital) 5) ทุนการเมือง (Political Capital) 6) ทุนก่อสร้าง (Built Capital) และ 7) ทุนการเงิน (Financial Capital) ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 องค์ประกอบความยั่งยืนของชุมชนด้วยทุนชุมชน

ที่มา: Jacobs (2007)

ทุนธรรมชาติ เป็นทุนขั้นพื้นฐานที่อยู่ฐานล่างของทุนชุมชนทุกประเภท เป็นทุนทางกายภาพที่เกิดขึ้นมาจากธรรมชาติ ซึ่งทุนธรรมชาติสามารถแบ่งลักษณะเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ทุนทรัพยากรธรรมชาติ (Natural Resources) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ที่สามารถใช้หมดไปหรือเกิดใหม่ทดแทนกันได้ เป็นทุกสิ่งที่มีมนุษย์ใช้ให้เกิดประโยชน์ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อมที่ส่งผลต่อการดำรงชีพ และสามารถนำมาเป็นวัตถุดิบในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย อาทิ ป่าไม้ น้ำ พลังงานฟอสซิล สัตว์ อากาศ แร่ธาตุ ลม ดิน เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ทุนเชิงระบบนิเวศ (Ecosystem Service) เป็นกระบวนการที่เกิดจากธรรมชาติ ซึ่งทำให้เกิดการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เกิดการผลิตสิ่งที่เป็นอาหารกินได้ สร้างสุนทรียศาสตร์ทางธรรมชาติ เกิดภูมิทัศน์จรรโลงใจให้มนุษย์ รวมทั้งทำให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพ เกิดความสมดุลของธรรมชาติ ซึ่งถือว่าเป็นพื้นฐานที่สำคัญของคุณภาพชีวิตโดยทั่วไปที่สามารถสร้างแหล่งการท่องเที่ยวต่าง ๆ ของเศรษฐกิจชุมชนได้อีกทางหนึ่ง

ทุนวัฒนธรรม เป็นทุนที่ปรากฏในชุมชนท้องถิ่นภายใต้บริบทที่แตกต่างกันตามภูมิภาค ภูมิอากาศ ความเชื่อความศรัทธา โดยทุนวัฒนธรรมแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ทุนวัฒนธรรมที่จับต้องได้ (Tangible Forms) เป็นทุนซึ่งเกิดเป็นรูปธรรมที่มีการสืบทอดเป็นตำนาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิตสินค้าและบริการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่มีการละเล่นการแสดงที่แสดงถึงความเจริญทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน อาทิ การทอผ้าไหม การรดน้ำสงกรานต์ การปั่นฝ้าย การเล่นว่าว การแห่นางแมวขอฝน การวาดภาพในโบสถ์ เป็นต้น ซึ่งทุนวัฒนธรรมลักษณะนี้สามารถแสดงถึงอารมณ์ ความรู้สึกผ่านผลงานการดำเนินกิจกรรมที่สามารถใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ของมนุษย์ได้รับรู้ ได้เห็นเป็นที่ประจักษ์

2. ทุนวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Forms) เป็นลักษณะทุนวัฒนธรรมเชิงจิตวิญญาณที่ได้รับการสืบทอดทางความคิด จิตใจ มุมมองต่าง ๆ อันเกิดจากการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง ก่อให้เกิดเป็นภูมิปัญญาขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงาม อาทิ การเชื่อฟังผู้มีอาวุโส การมีวินัย การกลัวบาปบุญคุณโทษ

การเชื่อเรื่องชาตินี้ชาติหน้า การเชื่อเรื่องสวรรค์-นรก การไม่เบียดเบียนคนอื่นทั้งร่างกายและจิตใจ เป็นต้น โดยการสืบทอดวัฒนธรรมดังกล่าวเป็นการบ่มเพาะตั้งแต่เล็กมาเรื่อย ๆ ก่อให้เกิดความคิดที่ฝังอยู่ในจิตใจแห่งจิตวิญญาณ

ทุนวัฒนธรรมถือว่าเป็นทุนแห่งพื้นฐานที่สำคัญของทุนสังคมที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จับต้องได้ และไม่สามารถจับต้องได้ ทำให้เกิดเป็นตัวกำหนดมูลค่าวัฒนธรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์เฉพาะ การสะสมของทุนวัฒนธรรมที่มีการสืบทอดกันมา ทำให้เกิดเป็นเครือข่ายแห่งความเชื่อ ศรัทธา ส่งผลต่อพฤติกรรมคนในชุมชนท้องถิ่นให้เกิดบรรทัดฐานการกำหนดกฎกติกาภายในสังคม ซึ่งเป็นจุดแข็งของทุนวัฒนธรรม ทำให้เกิดการกำหนดกรอบหลักปฏิบัติพื้นฐานตามความต้องการของสังคมนั้น ๆ

ทุนมนุษย์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยแนวคิดและทฤษฎีทุนมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ อาทิ การส่งเสริมแรงงานในภาคการตลาดแรงงานทั้งประเทศ การส่งเสริมการศึกษาตั้งแต่ขั้นปฐมภูมิถึงทุติยภูมิและการศึกษานอกห้องเรียน ที่ต้องการยกระดับฐานความคิด ทักษะเพื่อให้เกิดการต่อยอดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด การนำแนวคิดและทฤษฎีมาปรับใช้ต่อการพัฒนาประเทศนั้น ส่วนใหญ่ใช้แนวคิดของเบคเกอร์และมินเซอร์ ในหนังสือที่มีชื่อว่า “Human Capital” ที่มีชื่อเสียง หนังสือเล่มดังกล่าวตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1968 ซึ่งได้อธิบายประเด็นที่สำคัญเกี่ยวกับ “ทุนมนุษย์” ไว้ว่ามี 2 ลักษณะคือ 1) ลักษณะเฉพาะ (Specific) 2) ลักษณะทั่วไป (General) อย่างไรก็ตาม ทั้ง 2 ลักษณะมีความสัมพันธ์ต่อการเชื่อมต่อกันของการพัฒนาทุนมนุษย์ให้ถึงที่สุดของปัจเจกบุคคล นอกจากนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์สามารถยกระดับทั้งผ่านการฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ แต่ก็สามารถเกิดการพัฒนาได้ อันเกิดจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งระบบของแนวคิด ทำให้เกิดการยกฐานทุนมนุษย์จากปัจเจกบุคคลเป็น “ฐานทุนทางสังคม” ที่สูงขึ้นได้ (ทศพร แก้วขวัญไกร และ จตุพร จันทารัมย์, 2559) ดังนั้น เมื่อพิจารณาแนวคิดของคำว่า “ทุนมนุษย์” สามารถสรุปแนวคิดได้ว่า “ทุนมนุษย์เป็นการยกระดับฐานความรู้ ความคิด ทักษะต่าง ๆ ต่อการเพิ่มศักยภาพของปัจเจกบุคคลให้เกิดการสร้างมูลค่าแห่งการผลิต เมื่อปัจเจกบุคคลได้ยกระดับทุนมนุษย์จะทำให้เกิดภาพรวมของสังคมกลายเป็นทุนทางสังคม ทำให้เกิดความเจริญก้าวหน้าของประเทศ การเกิดประสิทธิภาพของทุนมนุษย์สามารถเพิ่มการลงทุนทั้งการเสริมสร้างการศึกษาและการฝึกอบรมในลักษณะต่าง ๆ”

ในขณะที่ทุนมนุษย์ตามแนวคิดของเบคเกอร์ บอริส กรอยส์เบอร์เกอร์ แอนดรู เอนแมคลิน และ นิตินนอร์เนีย (2005 อ้างถึงใน กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์, 2552) ได้ขยายความโดยมีการแบ่งออกเป็นอีก 5 รูปแบบ คือ

1. ทุนมนุษย์เพื่อการจัดการทั่วไป (General Management Human Capital) เป็นการสร้างความสามารถทุนมนุษย์ด้านการยกฐานความรู้ ทักษะเกี่ยวกับการบริหารสู่การปฏิบัติ อาทิ ด้านภาวะผู้นำ ด้านการเงิน ด้านการตลาด ด้านเทคนิค เป็นต้น
2. ทุนมนุษย์เพื่อสร้างกลยุทธ์ (Strategic Human Capital) เป็นการเพิ่มศักยภาพ ความรู้ความสามารถด้านการสร้างกลยุทธ์ วางแผน ออกแบบกลยุทธ์เฉพาะด้าน เช่น กลยุทธ์การตลาด กลยุทธ์การแก้ปัญหาความขัดแย้ง เป็นต้น
3. ทุนมนุษย์เพื่ออุตสาหกรรม (Industrial Human Capital) เป็นการสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ในด้านอุตสาหกรรมที่ก่อให้เกิดการพัฒนากระบวนการ ขั้นตอน วิธีการต่าง ๆ ด้านอุตสาหกรรมต่อการปฏิบัติ

งานในรูปแบบต่าง ๆ

4. **ทุนมนุษย์สัมพันธ์ภาพ (Relationship Human Capital)** เป็นการเพิ่มความสร้างสรรค์ของทุนมนุษย์เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ของทีมงานต่อการบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพ การทำงานเป็นกลุ่มเพื่อกำหนดเป้าหมายความสำเร็จร่วมกัน

5. **ทุนมนุษย์เพื่อความสามารถเฉพาะด้าน (Specific)** เป็นการสร้างฐานเพื่อเพิ่มองค์ความรู้ต่อการพัฒนาสายงานเฉพาะ อาทิ โครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร อัตลักษณ์องค์กร เป็นต้น

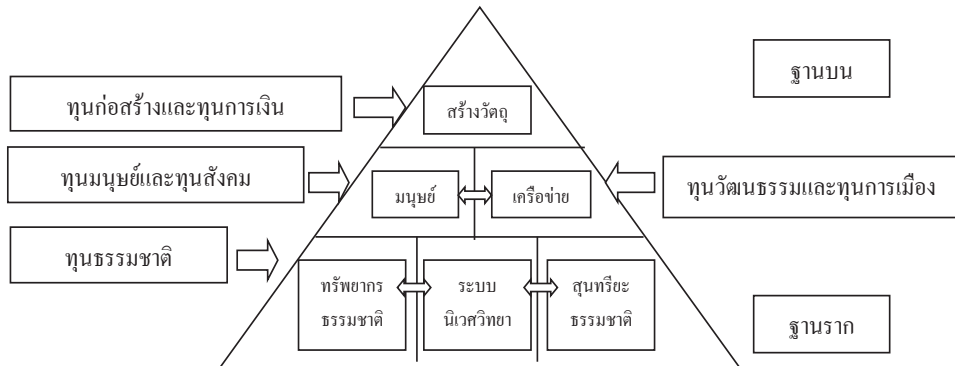
ทุนสังคม เป็นทุนที่มีลักษณะเป็นความสัมพันธ์ขนาดใหญ่ อันเกิดจากความเชื่อมโยงเป็นสายสัมพันธ์หรือเครือข่าย โดยมีฐานแห่งผู้มีปราชญ์ทางความคิด หรือผู้มีอิทธิพลแห่งการเป็นผู้นำชุมชน หรือสังคมที่สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ในด้านกิจกรรมต่าง ๆ ก่อให้เกิดทิศทางที่ดีในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กลายเป็นความไว้วางใจ ซึ่งสามารถนำมาสร้างเป็นพลังแห่งการพัฒนาชุมชน อาทิ การรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การรวมกลุ่มธนาคารคนจน การตั้งศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น เมื่อพิจารณาถึงทุนสังคมสามารถพิจารณาได้ 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่ 1 แบบทุนทางสังคมภายในหรือทุนทางสังคมที่จับต้องไม่ได้ อาทิ ความคิด ความเชื่อ จิตใจ การรวมกลุ่มเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน การเอื้ออาทร เป็นต้น และลักษณะที่ 2 แบบทุนทางสังคมภายนอกหรือทุนทางสังคมที่พิจารณาแล้วสามารถเห็นได้ง่าย อาทิ ความสัมพันธ์ทางสายโลหิต การตั้งกลุ่มเป็นองค์กรหรือเครือข่ายต่าง ๆ มีการกำหนดกฎเกณฑ์ให้เห็นชัดเพื่อสร้างบรรทัดฐานของสังคมในรูปของกฎ กติกา ระเบียบ เป็นต้น

ทุนการเมือง เป็นพลังทุนที่มีอำนาจในเรื่องสิทธิของมนุษย์ทุกคนที่สามารถแสดงออกตามกฎหมายภายในประเทศหรือตามกติกาชุมชนหรือท้องถิ่น ที่สามารถแสดงอำนาจตามหลักประชาธิปไตยในการออกเสียงคัดเลือกผู้นำชุมชนที่เห็นว่าเหมาะสมตามทัศนคติของตน อีกทั้ง สามารถเสนอแนะในมุมมองทางการเมืองอย่างเสรีเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนหรือท้องถิ่นเป็นหลัก

ทุนก่อสร้าง เป็นทุนเชิงประจักษ์ที่สามารถเห็นได้ชัดเจน เกิดจากการที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อให้เกิดความสะดวกสบาย เพื่อการใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ซึ่งปัจจัยทุนก่อสร้างนี้ถือว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ ณ โลกปัจจุบัน อาทิ ถนน ระบายน้ำ ชุมชน ทิวทัศน์ โทรศัพท์ โทรทัศน์ รถยนต์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

ทุนการเงิน เป็นทุนที่เกิดขึ้นจากความคิดของมนุษย์ที่สร้างสื่อกลางการแลกเปลี่ยน เพื่ออำนวยความสะดวกในการประเมินมูลค่าสินค้าต่าง ๆ ออกมาเป็นรูปตัวเงิน โดยทุนการเงินสามารถตอบสนองความต้องการให้กับชุมชนท้องถิ่นเพื่อพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ดีขึ้นด้วยฐานเครื่องมือการลงทุนด้านต่าง ๆ หรือเพื่อการเพิ่มพูนธุรกิจชุมชน วิสาหกิจชุมชน อีกทั้ง สามารถเก็บสะสมทุนการเงินเพื่อเป็นทรัพย์สินให้กับลูกหลานในอนาคต

ดังนั้น การนำทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนการเมือง ทุนก่อสร้าง และทุนการเงิน มาบูรณาการให้เกิดความสัมพันธ์กันย่อมก่อให้เกิดการสร้างวิสาหกิจชุมชนที่เข้มแข็งมีความเชื่อมโยงกัน ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 การบูรณาการความสัมพันธ์ของทุนทั้ง 7 ประเภท
ที่มา: Sustainable Measures (2018)

การบริหารจัดการระบบการสะสมทุนชุมชน

การบริหารจัดการระบบการสะสมทุนชุมชน ถือว่ามีความสำคัญต่อการวางแผนการใช้ทุนชุมชนที่มีอยู่ทั้ง 7 ประการให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยต้องมีปัจจัยสนับสนุนหลายประการ สอดคล้องกับ สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล และ เฉลิมชัย ปัญญาดี (2554) ได้อธิบายถึงการบริหารจัดการเพื่อวางแผนการใช้ทุนชุมชนอย่างรู้คุณค่า ประกอบด้วย 2 ปัจจัยใหญ่ คือ

1. **ปัจจัยทางตรง** เป็นปัจจัยในการสร้างความไว้วางใจและความเชื่อมั่นให้คนในชุมชนต่อระบบการบริหารจัดการสะสมทุนชุมชน เมื่อมีการรวมกลุ่มหรือเพิ่มพลังให้กับความคิด ความไว้วางใจ จะทำให้การดำเนินงานในการมองเป้าหมายต่อการพัฒนาชุมชนเป็นไปในทิศทางเดียวกันเพิ่มขึ้น

2. **ปัจจัยทางอ้อม** เป็นปัจจัยในการสร้างเครือข่ายชุมชน เพื่อเป็นฐานแห่งการเรียนรู้และพัฒนาต่อการแลกเปลี่ยนวิถีทางต่าง ๆ จากการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนประเภทต่าง ๆ ซึ่งหัวใจแห่งปัจจัยทางอ้อมเกิดจากการนำองค์ความรู้ทางการศึกษา เทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการสร้างเยาวชนท้องถิ่นด้วยการฝึกอบรมพัฒนาแปลงเกษตรกร หรือวิสาหกิจชุมชน ให้เป็นฐานสาธิต นอกจากนั้น การเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องราวของชุมชนจากตำนาน และประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงของบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น สามารถนำมาเขียนหนังสือไว้เพื่อใช้ในการสืบค้นข้อมูลกับคนรุ่นหลัง และส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักถึงการรักษากี้นฐานบ้านเกิดในการพัฒนาให้ยั่งยืน โดยมีได้มองถึงความมั่งคั่งทางการเงินเป็นตัวตั้ง ด้วยการสร้างความมั่งคั่งทางภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติให้มีความยั่งยืนให้กับลูกหลานในอนาคต

นอกจากนั้น การบริหารจัดการเพื่อการสะสมทุนจะต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ปัจจัย นำมาสร้างเพื่อการบูรณาการให้เกิดการเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญ ดังที่มีการนำคำว่า “การบริหาร” กับ “การจัดการ” มาเป็นแนวทางในการสะสมทุนให้ยั่งยืน (อรุณ จิตตะเสโน, 2551) ซึ่งต้องพิจารณาถึงกระบวนการหรือแผนงานที่จะทำให้ระบบเกิดประสิทธิภาพด้วยการนำวิธีการจัดการที่เป็นเครื่องมือ โดยเฉพาะคน ที่นำมาสร้างเป็นกลไกขับเคลื่อนระบบเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ ขณะที่การบริหารจัดการเพื่อการสะสมทุนจะต้องพิจารณาตัวชี้วัดให้เกิดเป็นรูปธรรมที่สามารถตอบโจทย์ในการจัดการทุนชัดเจนขึ้น ซึ่งสามารถนำปัจจัยในระดับจุลภาค

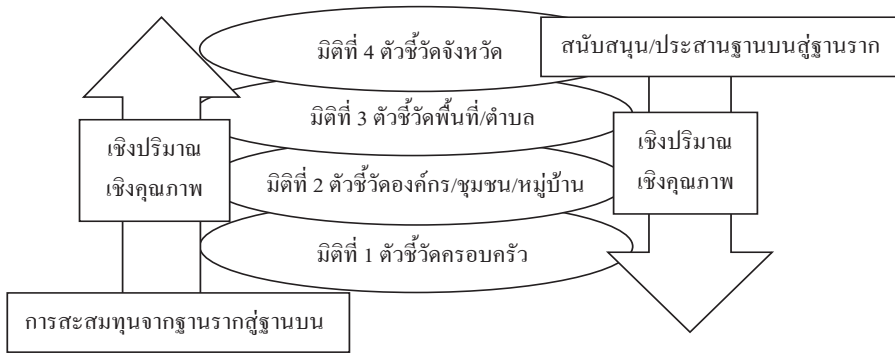
สู่ระดับมหภาคในการกำหนดความสำเร็จ ในที่นี้ประกอบด้วย 4 มิติที่เน้นด้านทุนการเงินเป็นหลัก (สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), 2558) ดังนี้

มิติที่ 1 ตัวชี้วัดระดับครอบครัว เป็นการวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบพื้นฐานของครอบครัวแต่ละชุมชน มีฐานแห่งทุนเป็นอย่างไรบ้าง ด้านระดับรายได้หลักและรายได้เสริมต่อความสม่ำเสมอแต่ละปีย้อนหลัง 3-5 ปี ขึ้นไป ภาวะหนี้สินทั้งในระบบและนอกระบบของอัตราการเพิ่มหนี้หรือลดหนี้ด้วยวิธีการจัดทำบัญชีครัวเรือนของการใช้จ่าย เพื่อให้เห็นประเด็นของหนี้ที่ก่อให้เกิดปัญหามากที่สุดเรียงลำดับความสำคัญในการแก้ปัญหาแต่ละประเด็นให้ชัดเจนขึ้น นอกจากนี้ สิ่งสำคัญของความยั่งยืน คือ ต้องมีภูมิคุ้มกันของเงินออมที่เกิดจากรายได้ซึ่งต้องมีการแบ่งส่วนต่าง ๆ เพื่อเก็บเงินออมไว้ยามฉุกเฉิน ดังนั้น ประเด็นที่จะนำไปสู่การหาปัจจัยในการวิเคราะห์ที่ตัวชี้วัดระดับครอบครัวได้ต้องมีการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างมีระบบและสม่ำเสมอในแต่ละครัวเรือน

มิติที่ 2 ตัวชี้วัดระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน เป็นการยกระดับจากภาคครอบครัวสู่ระดับกลุ่มองค์กรหรือชุมชน หรือหมู่บ้านที่ใหญ่ขึ้น โดยพิจารณาการขับเคลื่อนภายใต้ตัวชี้วัดที่จะพิจารณาถึงความเข้มแข็งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ของหลาย ๆ ครอบครัว เป็นองค์กรหรือชุมชน หรือหมู่บ้าน อาทิ วิเคราะห์ตัวชี้วัดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มหรือกองทุนในชุมชน หรือหมู่บ้าน และมีสมาชิกในชุมชนเหล่านั้นสมัครเพิ่มขึ้น โดยการเปรียบเทียบแต่ละปี นัยสำคัญบ่งบอกถึงความร่วมมือ ความเชื่อมั่นแห่งการพัฒนาของคนในชุมชน ท้องถิ่นมีทิศทางในด้านบวก นอกจากนี้ การจัดตั้งองค์กรหรือกองทุนเพียง 1 อย่าง มิสามารถบ่งบอกถึงการพัฒนาได้ จึงต้องมีการพัฒนาองค์กรให้มีกองทุนหลายด้านในการแก้ปัญหา เช่น กองทุนออมทรัพย์ กองทุนชยะ กองทุนแก้ปัญหาสุขภาพ กองทุนการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เป็นต้น เพื่อให้ตรงกับความต้องการของคนในชุมชน หรือหมู่บ้าน และดูพฤติกรรมความต้องการของการสมัครสมาชิกว่าเป็นอย่างไร หากเพิ่มขึ้นย่อมบ่งบอกถึงปัญหาที่จะต้องมาร่วมในการพัฒนาเชิงลึกมากขึ้น อย่างไรก็ตาม การจัดการระบบสะสมทุนของกลุ่มองค์กรหรือชุมชน หรือหมู่บ้าน ต้องให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเป็นกรรมการในการตรวจสอบทุกระดับตามหลักประชาธิปไตย และตัวชี้วัดสำคัญที่สามารถยกระดับแห่งกองทุนต่าง ๆ ได้ ต้องผลักดันให้เกิดเป็นสหกรณ์ของคนในชุมชน โดยก้าวไปสู่การเป็นวิสาหกิจชุมชน และสามารถยกระดับให้เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมต่อไป โดยระบบดังกล่าวจะนำไปสู่ความยั่งยืนต่อชุมชน

มิติที่ 3 ระดับพื้นที่/ตำบล เป็นการกำหนดทิศทางการสร้างแผนงานให้เป็นระบบด้วยการกำหนดให้หน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการขับเคลื่อนทุกภาคส่วน โดยจะต้องมีผู้รับผิดชอบโดยตรงประสานงานในมิติต่าง ๆ ซึ่งแผนงานจะต้องครอบคลุมถึงระบบการจัดการทุนทั้ง 7 ทุน อันประกอบด้วย 1) ทุนธรรมชาติ 2) ทุนวัฒนธรรม 3) ทุนมนุษย์ 4) ทุนสังคม 5) ทุนการเมือง 6) ทุนก่อสร้าง 7) ทุนการเงิน ที่สามารถนำมาเป็นชุดความรู้ให้เกิดเครือข่ายเศรษฐกิจชุมชนและทุนในพื้นที่ให้เกิดมูลค่าในแต่ละด้านอย่างเป็นรูปธรรม โดยการดำเนินการจะต้องมีตัวชี้วัดทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ นอกจากนี้ ต้องมีเวทีในการแลกเปลี่ยนระดับพื้นที่/ตำบลต่อการพัฒนาที่เกิดประสิทธิภาพหรือพัฒนาแล้วประสบผลสำเร็จนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งวัดดูดิบต่าง ๆ ในแต่ละพื้นที่ให้มีการเคลื่อนย้ายหรือจัดสรรทรัพยากรในการนำไปใช้ เพื่อการผลิตสินค้าและบริการให้ครบวงจรและเกิดราคาเป็นธรรมมากที่สุด

มิตินี้ 4 ตัวชี้วัดระดับจังหวัด เป็นระดับใหญ่ในมิติทั้งหมดที่จะสร้างแผนพัฒนาให้ครอบคลุมทั้งระดับพื้นที่/ตำบล ระดับกลุ่มองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน และระดับครอบครัว โดยปัจจัยหลักต้องให้อิสระต่อการดำเนินการของชุมชน หมู่บ้าน และครอบครัวเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่จะเกิดการเรียนรู้และเกิดความสนใจจากภายในตัวตน แล้วจึงนำตัวชี้วัดระดับจังหวัดมาช่วยในการสนับสนุน ประสานให้เกิดความเชื่อมโยงทุกมิติ รวมทั้งหาแหล่งข้อมูลหรือแหล่งการตลาดให้กับการพัฒนาเศรษฐกิจหรือการหาแหล่งทุนที่เหมาะสมในแต่ละพื้นที่ โดยลักษณะแบบนี้จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนจากระดับรากหญ้าสู่ความต้องการในการพัฒนาตนเองที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของตนเอง และสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพึ่งตนเอง สร้างภูมิคุ้มกัน และพัฒนาเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ

รูปที่ 3 มิติแห่งระบบตัวชี้วัดการระดมทุน

ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

จากรูปที่ 3 เป็นการจัดการระบบการบริหารที่มีตัวชี้วัดในการระดมทุนจากฐานราก คือ ครอบครัว แล้วขยายการพัฒนาสู่ฐานที่กว้างขึ้นเป็นองค์กร/ชุมชน/หมู่บ้าน พร้อมทั้งยกระดับเป็นพื้นที่/ตำบล และจังหวัดตามลำดับ ดังนั้น การสร้างความเข้มแข็งแห่งการระดมทุนที่ทราบถึงทุนของตนเองที่มีอยู่จึงนับเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในขณะที่ฐานบนสุดก็มีหน้าที่ในการสนับสนุน/ประสานในด้านต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ให้กับฐานรากเพื่อการเข้าถึงให้มากที่สุด อาทิ ทุนการเงิน ทุนความรู้ และทุนสังคมแห่งการแลกเปลี่ยน เป็นต้น โดยนำมาบูรณาการให้เกิดภูมิคุ้มกันให้เหมาะสมกับฐานแห่งการระดมทุนในบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่นั้น ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

การบริหารจัดการระบบระดมทุน มีจุดสำคัญหลายจุดที่สามารถนำมาให้เกิดทิศทางการระดมทุน และมีตัวชี้วัดทั้งปริมาณและคุณภาพของการประเมินผลที่ได้ อย่างไรก็ตาม จุดสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการระบบระดมทุนให้เกิดสัมฤทธิ์ผล จึงต้องวิเคราะห์ระบบระดมทุนชุมชน คือ ด้าน “ทุนสังคม” เป็นหัวใจหลัก ดังที่กล่าวเบื้องต้นของคำว่า “ทุนสังคม” เป็นการสร้างความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดประสิทธิภาพต่อกลุ่มทุนต่าง ๆ ทั้ง 7 ทุนให้เกิดความเข้มแข็ง โดยทุนสังคมนั้นไม่ใช่เรื่องใหม่ (Kristine, 2011) เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของมนุษย์ที่รวมตัวกันแล้วเกิดการสร้างทุนสังคมภายใต้ความเชื่อมโยง บรรทัดฐานความคิด ความเชื่อ ผ่านสถานการณ์แห่งปัญหาหรือการนำมาซึ่งการแก้ปัญหาในประเด็นต่าง ๆ ด้วยการรวมทุนทั้ง 7 ทุน โดยมีผู้นำหรือปราชญ์ชาวบ้านจุดประกายความคิดสร้างเป็นรูปแบบ ทำให้เกิดความเชื่อมั่น

กลายเป็นการสร้างกลุ่มและเครือข่ายในการนำมาซึ่งการพัฒนาทุนในลักษณะต่าง ๆ

องค์ประกอบของการก่อตัว “ทุนสังคม” นั้น จะเกิดขึ้นได้ต้องมีสถานการณ์หนึ่งสถานการณ์ใดที่ก่อให้เกิดผลกระทบ ทำให้เกิดจากทุนมนุษย์เพียงคนเดียวที่ดำเนินการแตกต่างจากความคิดของแนวคิดกระแสหลัก แล้วมีการดำเนินการเรื่อย ๆ จากการปฏิบัติ เมื่อถึงระยะหนึ่งของการปฏิบัติจนถึงจุดสูงสุด ทำให้เกิดพลังทางความคิดสู่ทุนมนุษย์ที่เป็นปัจเจกชนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และเกิดปัญหาเหมือนกันเริ่มมารวมตัวกัน แลกเปลี่ยนกัน ก่อให้เกิดการขยายฐานความคิดดังกล่าว โดยดึงกลุ่มทุนมนุษย์ต่าง ๆ เข้ามารวมกัน สร้างเป็นกลุ่มพื้นฐานอันประกอบด้วย 1) การรวมกลุ่มจากการเชื่อมโยงระดับเดียวกันและต่างระดับ 2) มีแนวคิดที่ทรงคุณค่าแห่งความเชื่อมั่นของการแก้ไขปัญหาด้วยวิธีแห่งทุนสังคม ภายใต้บรรทัดฐานสังคม และการคาดการณ์ 3) สร้างทิศทางในการแก้ปัญหาและดำเนินการไปด้วยกัน (Kristine, 2011) จากผลงานวิจัยของ Falk and Kilpatrick (2000) ทำให้เห็นว่า “ทุนสังคม” เป็นการสร้างระบบการบริหารจัดการในการสะสมทุนภายใต้ความต้องการของชุมชน/ท้องถิ่น โดยประเด็นที่สำคัญของการรวมกลุ่มเป็นทุนสังคมทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการรับรู้ในด้านต่าง ๆ ตลอดจนการเรียนรู้ให้เกิดการแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มทุนที่แต่ละปัจเจกชนมีทุนมนุษย์ที่มีมาแตกต่างกัน รองลงมา เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดประสบการณ์เพื่อวิเคราะห์ปัญหา และสุดท้ายเกิดกิจกรรมชุมชนสร้างความเข้มแข็ง ดังนั้น เมื่อพิจารณาจะพบว่า “หัวใจ” สำคัญของการบริหารจัดการระบบสะสมทุนเกิดจากทุนชุมชนเป็นสำคัญ ถือเป็นฐานรากมั่นคงที่ทำให้ชุมชนในท้องถิ่นเริ่มพัฒนา โดยเมื่อก่อตัวได้ระยะหนึ่งก็จะเกิดการเชื่อมโยงจากชุมชนท้องถิ่นหนึ่งไปสู่ชุมชนท้องถิ่นหนึ่ง เกิดการแลกเปลี่ยนทางความคิดหรือสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ ที่จะยกระดับเป็นกลุ่มสังคมเมืองแห่งทุนขึ้น ทำให้เกิดผลลัพธ์เด่นชัดขึ้น (Woolcock, 1998)

การวิเคราะห์การดำเนินงานการสะสมทุน

การบริหารจัดการทุนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ต้องมีกระบวนการวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผลของการนำไปพัฒนา โดยสร้างเป็นกระบวนการเพื่อนำไปวิเคราะห์สู่การปฏิบัติ โดยมีกระบวนการที่จะยกระดับการจัดการทุนสู่วิสาหกิจชุมชนทุกประเภท ใช้กระบวนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. **ปัจจัยทุนที่นำเข้า (Input Capital)** เป็นการวิเคราะห์พื้นฐานทุนของตนเองว่าในขณะนี้ มีทุนอยู่ในระดับใด ซึ่งมีอยู่แล้วแต่นำมาแบ่งเป็นประเด็น ๆ ให้ชัดเจนขึ้น โดยในที่นี้ขอวิเคราะห์อาชีพการทำงานเป็นตัวอย่าง ดังนี้

1.1 ทุนมนุษย์ อันประกอบด้วย อาชีพ การศึกษา องค์ความรู้ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในช่วงระยะเวลา 3-5 ปีขึ้นไป แล้วมีความชำนาญในระดับหนึ่งว่ามีอะไรบ้างซึ่งต้องเลือกอาชีพที่เห็นว่ามีพื้นฐานที่จำเป็นประจำและมีความชำนาญที่สุดจากหลาย ๆ อาชีพที่เคยปฏิบัติมา ยกตัวอย่าง เช่น ประกอบอาชีพทำนามาตั้งแต่บรรพบุรุษ

1.2 ทุนธรรมชาติที่มีอยู่ ณ ปัจจุบัน คงเหลือมีอะไรบ้าง เช่น ที่นา แหล่งน้ำ ทรัพยากรชาติ ต้นไม้ ปุ๋ยคอก กำลังแรงงานของครอบครัว เป็นต้น คำนวณเป็นตัวเลข ประมาณการสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่

- 1.3 ทุนก่อสร้าง อาทิ โรงเรือน เครื่องจักร เครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการประกอบอาชีพ
- 1.4 ทุนวัฒนธรรมเป็นทุนที่ดำเนินการจนถือว่าเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมา อาทิ การประกอบอาชีพทำนา การขอฝน การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น
- 1.5 ทุนสังคมที่เป็นทุนเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในกลุ่ม
- 1.6 ทุนการเมือง เป็นทุนที่มีผู้มีอำนาจในการส่งเสริมสนับสนุน ทั้งเป็นผู้มีบารมีในการแต่งตั้งหรือโดยธรรมชาติ ที่สามารถขับเคลื่อนเป็นผู้นำชุมชน ต้องการเห็นการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าขึ้น
- 1.7 ทุนการเงิน เป็นทุนที่ใช้ในยามฉุกเฉิน เพื่อต้องการซื้อสินค้าและบริการ แต่ต้องกู้ยืมให้น้อยที่สุด และพึ่งพาทุนทางการเงินของตนเองให้มากที่สุด

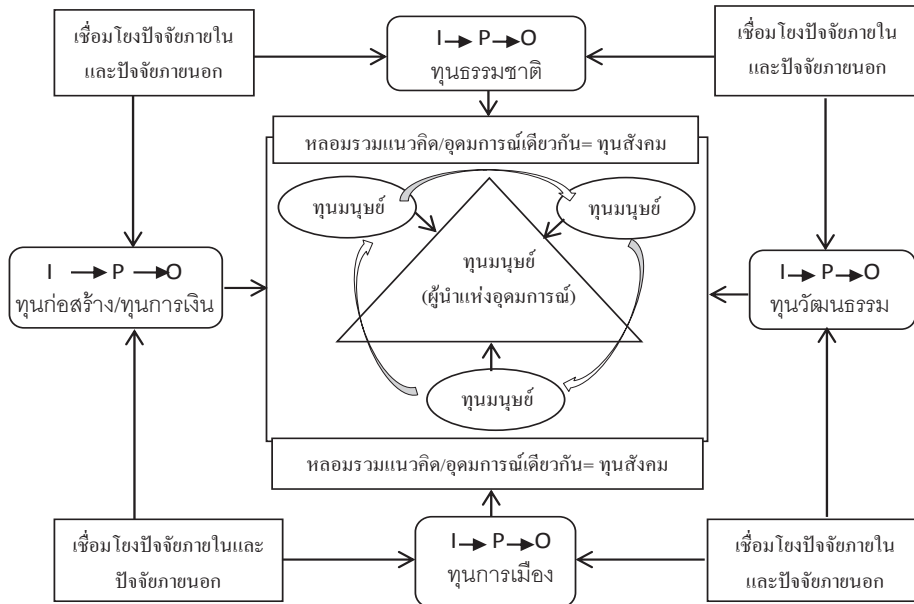
2. ปัจจัยทุนจากกระบวนการ (Process Capital) เป็นการนำผลของการแบ่งปัจจัยนำเข้าที่มีการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบมาสร้างความสัมพันธ์ที่เรียงลำดับความเหมาะสม โดยเริ่มจากฐานแห่งทุนมนุษย์ที่มีความชำนาญ ในที่นี้ยกตัวอย่างเรื่องการประกอบอาชีพทำนา จากการจัดบันทึกเพื่อการวิเคราะห์ก่อนการเปลี่ยนแปลงในรอบ 1 ปี ว่ามีการลงทุนในการทำนาอะไรบ้าง มีกระบวนการปลูกด้วยการใช้ปัจจัยที่เคยทำมา เป็นอย่างไรทุกขั้นตอนจนถึงกระบวนการเก็บเกี่ยวสู่การนำไปขาย เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ถึงการลงทุนที่มีรายรับและรายจ่ายเป็นอย่างไร

เมื่อทราบถึงกระบวนการหรือขั้นตอนที่มีการจัดบันทึก จากนั้นจึงพิจารณาต่อว่าทำอย่างไรจะสามารถใช้ทุนธรรมชาติ ทุนก่อสร้าง และทุนวัฒนธรรมที่มีอยู่มาช่วยลดต้นทุนได้บ้าง เช่น เริ่มจากการลดปุ๋ยเคมีเป็นปุ๋ยธรรมชาติ การปลูกพืชหวานเป็นการปลูกพืชหยอด เป็นต้น ทุนก่อสร้างที่มีอยู่จะต้องนำมาประยุกต์ให้เกิดประสิทธิภาพที่สามารถประสานกับทุนวัฒนธรรมที่เคยปฏิบัติมา นำมาสร้างเป็นจุดแข็งของการช่วยเหลือกันทางการเกษตรให้ได้ ซึ่งในกระบวนการต้องมีทุนทางสังคม ทุนทางการเมืองที่สามารถหวานล้อมโน้มน้าวให้เกิดเป็นรูปธรรมที่สังคมจะได้รับในการสร้างเป็นเครือข่ายการประกอบอาชีพ ซึ่งในกระบวนการต้องใช้เวลาหลายปีที่จะเปลี่ยนทัศนคติของชุมชนได้ ดังนั้น ความเชื่อมั่นและไม่ย่อท้อ จึงถือเป็นหัวใจแห่งการเปลี่ยนแปลงที่ดีของการพัฒนาในที่นี้

3. ปัจจัยทุนทางผลผลิต (Output Capital) เป็นการนำข้อมูลจัดบันทึกเปรียบเทียบจากเดิมกับข้อมูลบันทึกใหม่ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไร เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนวิธีการผลิตว่ามีจุดดี จุดอ่อนอย่างไร ทั้งปริมาณผลผลิต ต้นทุน รายรับ รายจ่ายที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งที่เป็นนามธรรมในการช่วยเหลือกันของชุมชน การรวมกลุ่ม และการแลกเปลี่ยนความรู้กันว่ามีแนวโน้มเป็นอย่างไร

4. ปัจจัยทุนที่เป็นผลลัพธ์ (Outcome Capital) เป็นการเปรียบเทียบจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรคที่เกิดจากการผลิตนำมาปรับปรุง พัฒนา ที่จะสร้างให้เป็นเครือข่ายหรือกลุ่มสหกรณ์ที่สามารถมีอำนาจในการต่อรองราคาสินค้าและบริการภายในชุมชนต่อกลุ่มชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างยั่งยืน

จากแนวคิดเบื้องต้นสามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการดำเนินการเพื่อจัดการความสัมพันธ์ของระบบทุนให้เกิดประสิทธิภาพ ดังรูปที่ 4

รูปที่ 4 กรอบแนวความคิดเพื่อการดำเนินการจัดการระบบทุน
ที่มา: ผู้เขียนวิเคราะห์

จากรูปที่ 4 แสดงถึง กรอบแนวความคิดในการดำเนินการบริหารจัดการระบบทุน ภายใต้การมีจุดเริ่มจากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในสู่ปัจจัยภายนอก พบว่า การจะก่อให้เกิดปฏิกริยาจัดระบบทุนให้เกิดรูปธรรมเกิดจากผู้นำหรือผู้มีอุดมการณ์ในชุมชนมีความยึดหยุ่นต่อสถานการณ์กับระบบทุนนิยม ด้วยการปรับตัวในการดำรงชีพอย่างพอเหมาะ ซึ่งต้องสร้างฐานความเชื่อและการปฏิบัติมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยผู้นำอุดมการณ์นี้จะเป็นผู้ก่อสร้างฐานความเชื่อมั่นให้เกิดความไว้วางใจด้วยการสร้างทุนมนุษย์ของตนให้เกิดเป็นภาพประจักษ์ พร้อมทั้งให้เกิดแรงดึงดูดแนวร่วมที่มีทุนมนุษย์เดียวกัน เกิดการหลอมรวมแนวคิด อุดมการณ์เดียวกันด้วยการจัดตั้งกลุ่มหรือกองทุนขึ้นมา ในขั้นตอนนี้จะเกิดเป็น “ทุนสังคม” ที่มีการนำปัจจัยต่าง ๆ เข้ามาจากรทุนมนุษย์ที่หลากหลายแล้วมีการกำหนดกฎเกณฑ์ กติกา หรือเป้าหมาย เพื่อให้ประสบผลสำเร็จในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง ซึ่งถือว่าเป็นขั้นตอนที่ทรงพลัง อันเกิดจากฐานรากที่สามารถขับเคลื่อนความต้องการได้อย่างรวดเร็วมากขึ้นกว่าขั้นตอนเริ่มแรก ซึ่งขั้นตอนแรกการก่อตัวจะใช้เวลานานและถ้าผู้นำไม่มั่นคงในอุดมการณ์ก็อาจจะล้มเหลวและต้องเริ่มหาผู้นำอุดมการณ์ใหม่อีกครั้ง

การเกิดทุนสังคมในสังคมหนึ่งสังคมใดได้นั้น จะต้องเป็นสิ่งทีสร้างขึ้นรูปธรรม ซึ่งสามารถดึงทุนชุมชนในด้านต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นทุนธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนการเมือง และทุนก่อสร้าง รวมทั้งทุนการเงิน ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ของทุนสังคมที่มีความต้องการยกระดับทุนทั้งหมดให้เกิดประสิทธิภาพ ด้วยการนำกระบวนการวิเคราะห์ในแต่ละด้านไปใช้ในการจัดการที่เรียกว่า IPO กล่าวคือ เป็นการวิเคราะห์ตั้งแต่เริ่มของปัจจัยนำเข้า (Input) ในที่นี้ให้เป็นขั้นตอนที่ 1 ที่นำปัจจัยที่ส่งผลกระทบทางตรงและทางอ้อม รวมทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกมากำหนดเป็นฐาน ขั้นตอนที่ 2 สร้างเป็นกระบวนการ (Process) ในการนำปัจจัย

นำเข้ามาก่อให้เกิดการบูรณาการภายใต้ต้นทุนต่ำสุดแต่มีประสิทธิภาพสูงสุด และขั้นตอนที่ 3 เป็นผลลัพธ์ (Output) หรือเป้าหมายที่ต้องการของชุมชนว่าสิ่งที่ต้องการให้เป็นคืออะไร โดยต้องมีการประเมินผลที่ได้แล้ว นำกลับไปพิจารณาปรับปรุงเข้าสู่วงจรการพัฒนาของ IPO ตามเดิม ดังนั้น จะเห็นว่าการยกระดับการพัฒนาการจัดการทุนชุมชนมีความเป็นระบบ พร้อมทั้งมีการตรวจสอบทุกขั้นตอนของคนในชุมชนในแต่ละทุนที่พิจารณา

เมื่อวิเคราะห์ถึงการดำเนินการบริหารจัดการทุนที่จะสร้างความมั่งคั่งและมั่นคงต้องเกิดภาพของคำว่า “ทุนสังคม” ที่เด่นชัด ที่สร้างให้เกิดพลังแห่งปฏิริยาของการพัฒนาทุนต่าง ๆ ตามมา ให้สืบทอดในแต่ละรุ่นของการยกระดับ (Adler & Kwon, 2002) ทำให้เกิดโอกาสของการพัฒนาอย่างช้า ๆ ต่อความมั่นคงจากการสร้างแรงจูงใจจากความเชื่อมั่นของทุนมนุษย์ที่มีอุดมการณ์จากจุดเริ่ม โดยในประเด็นนี้จะสร้างความสามารถในการพัฒนาทักษะความหลากหลายในด้านต่าง ๆ ต่อการเชื่อมโยงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของชุมชนในการวางแผนการปฏิบัติ (Kilpatrick, Field, & Falk, 2003) พร้อมทั้งในการตรวจสอบเพื่อพัฒนาปรับปรุงจากโครงสร้างแนวคิดของชุมชนนั้น ๆ ด้วยการเริ่มจากระดับขนาดเล็ก โดยการก่อตัวของโครงสร้างฐานรากของชุมชนสร้างความแข็งแกร่ง แต่มีความยืดหยุ่นจากขนาดเล็กสู่ระดับขนาดใหญ่ให้พอประมาณกับพื้นที่ของตนหรือของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Glaeser, Laibson, and Sacerdote (2002) ทำการศึกษาแบบของการเพิ่มทุนในทางเศรษฐกิจ พบว่า การทำให้เกิดการพัฒนากระบวนการต่อการแข่งขันจะต้องเริ่มจากการค้นให้พบเกี่ยวกับทุนสังคมของบริษัทในพื้นที่นั้น โดยใช้ทุนชุมชนเป็นแกนกลางให้เกิดการยกระดับการพัฒนาของพื้นที่ เนื่องด้วยการแข่งขันของตลาดภายนอกพื้นที่ รวมทั้งต่างประเทศที่มีการแข่งขันที่ซับซ้อนขึ้นไปเรื่อย ๆ ดังนั้น การนำแนวคิดทุนชุมชนมาสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการสร้างจากฐานรากแล้วขยายด้วยการพัฒนาขอบเขตที่กว้างขึ้น จะทำให้เกิดความยืดหยุ่นและมั่นคงต่อการยกระดับทุนสังคมที่เกิดจากง่ายสู่ความซับซ้อนที่มากขึ้น

บทส่งท้ายแห่งความท้าทายของการจัดการเงินทุน

“ทุน” คือ ปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ที่นำพาสู่แนวทางแห่งความยั่งยืน แต่อย่างไรก็ตาม ถึงจะมีทุนสมบูรณ์ทุกประเภทดังที่กล่าวมาแล้ว แต่หากผู้ใช้ “ทุน” ไม่เกิดความตระหนักถึงกระบวนการใช้ให้มีความเหมาะสม ตามบริบทในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ด้วยการเห็นประโยชน์ของตนเองเป็นหลัก ทุนก็สามารถเสื่อมลงได้ ดังนั้น การจะพัฒนาหรือบริหารจัดการทุนให้เกิดผลดีต้องเริ่มจากผู้ใช้ นั่นก็คือ ชุมชนคนในท้องถิ่นที่จะต้องมองให้เห็น ด้วยการพัฒนาทุนภายในจิตใจของตนเองออกมาเพื่อให้ยกระดับทุนภายนอกให้เกิดการประสาน ร้อยเรียงให้เกิดการบูรณาการ ซึ่งดัชนีชี้วัดที่จะเกิดความท้าทายของการดำรงอยู่ของชุมชนได้จะต้องสร้างฐานทุน โดยเฉพาะทุนชุมชนที่จะสานสัมพันธ์ในชุมชนอยู่แล้ว เพื่อนำมาเป็นแกนกลางในการหมุนเพื่อดึงทุนมนุษย์ของชุมชนที่มีทักษะ บทบาทหรือความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ มาเป็นกลไกให้ทุนชุมชนเกิดการขับเคลื่อนอย่างมีนัยสำคัญต่อการพัฒนาชุมชน และนำมาซึ่งการกำหนดเหตุการณ์ กิจกรรมต่าง ๆ แต่ความท้าทายในการจัดการด้วยการนำ “ทุนชุมชน” มาเป็นแกนหลัก มิใช่จะประสบผลสำเร็จทุกชุมชนหรือหมู่บ้านทั้งหมดแต่อย่างใด เพราะการจะนำทุนชุมชนมาหลอมรวมทุนต่าง ๆ ที่มีอยู่ต้องสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน รวมทั้งต้องมีความเสียสละเป็นอย่างมากที่จะขับเคลื่อน

ภายใต้สถานการณ์กดดันของทุนนิยมภายนอก ดังนั้น อุดมการณ์แห่งความคิดของชุมชนต้องมีอยู่ในหัวใจของกลุ่มทุนสังคมที่หยั่งรากฐานสู่ทุนมนุษย์ภายใต้จิตใจของทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์. (2552). *การพัฒนาทุนมนุษย์ในการปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรสมัยใหม่หรือองค์กรสมรรถนะสูง*. กรุงเทพฯ: สถาบันทรัพยากรมนุษย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ทศพร แก้วขวัญไกร. (2556). *เศรษฐศาสตร์มหภาคเบื้องต้น*. บุรีรัมย์: ซีพี พิมพ์.
- ทศพร แก้วขวัญไกร, และ จตุพร จันทารัมย์. (2559). ศึกษาความสัมพันธ์ของการเพิ่มทุนมนุษย์, พัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษาต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ กรณีในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 11(พิเศษ), 98-106.
- สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2558). *คู่มือสนับสนุนการพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจและทุนชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักสนับสนุนขบวนการองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน).
- สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล, และ เฉลิมชัย ปัญญาดี. (2554). *อิทธิพลของการบริหารจัดการที่ดีและการสร้างทุนทางสังคมต่อความสามารถในการสนับสนุนการสะสมทุนของชุมชนตามแนวพระราชดำริ โดยธนาคารหมู่บ้านภาคเหนือตอนบน*. จาก http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/29/DL_167.pdf?t=635979516966610609
- อรุณ จิตตะเสโน. (2551). *หลักการและวิธีการบริหารจัดการชุมชน* (เอกสารประกอบการเรียนรัฐชุมชนในโครงการวิจัยและพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สุขภาวะองค์กรรวมภายใต้แผนสุขภาพ จังหวัดสงขลา). สงขลา: สถาบันวิจัยระบบสุขภาพภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- Adler, P. S., & Kwon, S. W. (2002). Social capital: Prospects for a new concept. *The Academy of Management Review*, 27(1), 17-40.
- Falk, I., & Kilpatrick, S. (2000). What is social capital? A study of interaction in a rural community. *Sociologia Ruralis*, 40(1), 87-110.
- Glaeser, E. L., Laibson, D., & Sacerdote, B. (2002). An economic approach to social capital. *The Economic Journal*, 112(483), F437-F458.
- Jacobs, C. (2007). Measuring success in communities: Understanding the community capitals framework. *Extension Extra Community Capitals Series 1-8*. Retrieved from [http://agron-www.agron.iastate.edu/Courses/agron515/Capitals Extension%20Extra.pdf](http://agron-www.agron.iastate.edu/Courses/agron515/Capitals%20Extension%20Extra.pdf)
- Jones, T. (2013). Community capital and the role of the state: An empowering approach to personalization. *People, Place and Policy*, 7(3), 153-167
- Kilpatrick, S., Field, J., & Falk, I. (2003). Social capital: An analytical tool for exploring lifelong learning and community development. *British Educational Research Journal*, 29(3), 417-433.

-
- Kristine, B. (2011). Enterprise related social capital: Different levels of social capital accumulation. *Economics & Sociology*, 4(2), 66-83.
- Sustainable Measures. (2018). *Key term: Community capital*. Retrieved from <http://www.sustainablemeasures.com/node/32>
- The Reconsider Team. (2013). *Community capital and alternative financing resource guide: Exploring the methods for aggregating and disseminating community capital to spur diversified economic development*. Community Capital Resources: University of Michigan.
- Woolcock, M. (1998). Social capital and economic development: Toward a theoretical synthesis and policy framework. *Theory and Society*, 27, 151-208.

สังคมศึกษาและการสร้างความเป็นพลเมืองดีภายใต้ระบอบการเมืองการปกครองไทย

Social Studies and Citizenship under Thailand's Politics and Government

วรุฒม์ อินทฤทธิ์^{1*}

Warut Intarit^{1*}

Abstract

Social studies is the integrated study of relationships between humans, humans and environments, and humans and political institutions. In the Thai context, the government organizes and specifies the contents of social studies in order to cultivate students' knowledge, attitudes, social values, and desirable attributes for developing into good citizens. Accordingly, social studies instructions depend on the change of political regimes and the government's goals. After the Siamese revolution of 1932, which changed the system of government from an absolute monarchy to a constitutional monarchy, all Thai governments have tried to foster democratic citizens. Whenever Thailand has been under controlled of a junta, conflicts between the governments and democratic citizens can and have developed. These days, the junta emphasized developing patriotic citizens in contrast to the international democracies. These are challenges for social studies teachers. They need to know how to teach students

¹คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ต.รัษฎา อ.เมือง จ.ภูเก็ต 83000

¹Faculty of Education, Phuket Rajabhat University, Ratsada Sub-district, Muang District, Phuket Province 83000

ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding email: warut2756@gmail.com)

รับบทความวันที่ 28 สิงหาคม 2561 แก้ไขวันที่ 13 มีนาคม 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 20 มีนาคม 2562

to be good Thai citizens who conform to international standards of democracies, respect differences, and participate in a democratic form of government.

Keywords: Social Studies, Citizenship Education, Thai's Government and Politics

บทคัดย่อ

สังคมศึกษาเป็นการศึกษาแบบบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งแวดล้อม และมนุษย์กับสถาบันต่าง ๆ ในสังคม โดยรัฐบาลได้กำหนดเนื้อหาสาระในสังคมศึกษาใช้เป็นเครื่องมือในการปลูกฝังความรู้ ทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีในแบบที่รัฐต้องการ การเรียนการสอนสังคมศึกษาจึงขึ้นกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเป้าหมายทางการเมือง ผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นสำคัญ และจากการศึกษาพัฒนาการของสังคมศึกษาในการสร้างความเป็นพลเมืองดีภายใต้การเมืองการปกครองไทยตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองในปีพ.ศ. 2475 จนถึงปัจจุบัน พบว่า รัฐบาลทุกชุดได้ปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตยมาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เมื่อใดก็ตามที่ระบอบการเมืองการปกครองไม่ได้เป็นประชาธิปไตยอาจจะนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับพลเมืองดีประชาธิปไตยเหล่านั้นได้ ซึ่งปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีแบบชาตินิยม ซึ่งย้อนแย้งกับความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของประชาคมโลก จึงเป็นความท้าทายสำคัญของครูสังคมศึกษาที่จำเป็นต้องรู้วิธีการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของไทยควบคู่ไปกับความเป็นพลเมืองดีของสังคมโลกที่ต้องมีการเคารพความแตกต่าง และพร้อมมีส่วนร่วมในระบอบการปกครองประชาธิปไตยต่อไป

คำสำคัญ: สังคมศึกษา การสร้างความเป็นพลเมืองดี การเมืองการปกครองไทย

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของโลกด้านการเมือง การแข่งขัน และการร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ความขัดแย้งทางสังคมและวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงในมิติของสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติทางธรรมชาติที่กระทบต่อชีวิตมนุษย์ ทำให้ปัจจุบันการศึกษาของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี นวัตกรรม การปฏิวัติดิจิทัล การพัฒนาคนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย เพื่อให้สังคมและประเทศชาติก้าวหน้าในทุกมิติควบคู่กัน ดังที่แผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาไทยในอีก 20 ปี ไว้ 4 ประการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ดังนี้

1. เพื่อพัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ
2. เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี มีคุณลักษณะ ทักษะ และสมรรถนะที่สอดคล้องกับบทบาทวิถีชีวิตของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และยุทธศาสตร์ชาติ
3. เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ และคุณธรรม จริยธรรม รู้รักสามัคคี และร่วมมือผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

4. เพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลาง และลดความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ

หากพิจารณาวัตถุประสงค์ 4 ประการดังกล่าวแล้วพบว่า ไม่เพียงการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนในวิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ หรือเทคโนโลยีเท่านั้นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคนให้บรรลุเป้าหมาย ใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม นับได้ว่ามีบทบาทโดยตรงในการพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ทั้งในฐานะปัจเจกบุคคลและการอยู่ร่วมกันในสังคม มีคุณธรรม ความอดทน เคารพและยอมรับในความแตกต่าง รวมถึงความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยของประเทศชาติและสังคมโลก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557ก) สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในแผนการศึกษาชาติ 20 ปี ข้อที่ 2 และข้อที่ 3 ข้างต้น ดังนั้น รายวิชาสังคมศึกษาจึงเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดีที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้มีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย (ลาวัญญ์ วิทยาวุฑฒิกุล, 2533) อย่างไรก็ตาม การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่มีประสิทธิภาพในสังคมไทยยังประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสะท้อนได้จากความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ที่นำไปสู่ความรุนแรง และการทำรัฐประหารในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา และนำไปสู่ความยื้อแย่งระหว่างระบอบการเมืองการปกครองที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย แต่ขณะเดียวกันการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาก็ยังทำหน้าที่ในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นจึงนำมาสู่คำถามสำคัญของการศึกษาคั้งนี้ 2 ประการ คือ 1) สังคมศึกษาคืออะไรและสังคมศึกษามีบทบาทในการสร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร 2) การเปลี่ยนแปลงระบอบการเมืองการปกครองของไทยมีผลต่อการกำหนดคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีในสังคมหรือไม่ อย่างไร

ความหมายและบทบาทของสังคมศึกษากับการสร้างความเป็นพลเมืองดี

สังคมศึกษา (Social Studies) คืออะไร และมีความแตกต่างกับสังคมศาสตร์ (Social Sciences) อย่างไร เป็นคำถามที่ครูสังคมศึกษามักถกเถียงกันอยู่เสมอ จากการศึกษาพบว่า สังคมศาสตร์ เป็นการนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาศึกษาและอธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ ดังที่ Bastow, Dunleavy, and Tinkler (2014) อธิบายว่า สังคมศาสตร์เป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลง (Shift) พฤติกรรมของมนุษย์อย่างต่อเนื่อง เป็นการศึกษาที่อยู่บนพื้นฐานว่ามนุษย์มีความสามารถมาตั้งแต่กำเนิดที่จะเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ทำ และตอบคำถามว่า ทำไมพวกเขาจึงทำเช่นนั้น และอธิบายว่ามนุษย์จะมีพฤติกรรมอย่างไรในอนาคต สังคมศาสตร์จึงหมายรวมไปถึงศาสตร์ต่าง ๆ ทั้ง ประวัติศาสตร์ รัฐศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ นิติศาสตร์ การศึกษา เศรษฐศาสตร์ ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญา จิตวิทยา ศาสนา และมานุษยวิทยา ส่วนสังคมศึกษา คือ การบูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์เหล่านั้นเข้ามาสู่การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน (NCSS, 1992) หรือในมิติหนึ่ง สังคมศึกษาเป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดความรู้สึกตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ ทั้งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสถาบันทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับปัจจัยแห่งการดำรงชีพ (จรรยา คุณมี, 2520) โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีและเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียน อย่างไรก็ตามในงานศึกษาวิจัยของ Ross, Mathison, and Vinson (2013) ได้สังเคราะห์ความหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนสังคมศึกษาในรัฐต่าง ๆ ของสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่น ๆ ในทวีปอเมริกาเหนือ สะท้อนให้เห็นถึงความหมายของสังคมศึกษาที่ไม่ได้จำกัดในมิติของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน หรือการศึกษาความสัมพันธ์ของสิ่งแวดล้อมรอบตัวเท่านั้น แต่ยังอธิบายสังคมศึกษาในฐานะวิชาเรียน (Social Studies as a School Subject) สังคมศึกษาในฐานะการส่งผ่านความเป็นพลเมืองและวัฒนธรรม (Social Studies as Citizenship (or Cultural) Transmission) สังคมศึกษาในฐานะสังคมศาสตร์ (Social Studies as a Social Sciences) สังคมศึกษาในฐานะการสืบสอบสะท้อนกลับ (Social Studies as Reflective Inquiry) สังคมศึกษาในฐานะการวิจารณ์ทางสังคมอย่างรอบรู้ (Social Studies as Informed Social Criticism) และสังคมศึกษาในฐานะการพัฒนาส่วนบุคคล (Social Studies as Personal Development) โดยสามารถสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คำอธิบายและวัตถุประสงค์ของวิชาสังคมศึกษาในมิติต่าง ๆ

มิติ	คำอธิบาย	วัตถุประสงค์
สังคมศึกษาในฐานะวิชาเรียน	<ul style="list-style-type: none"> - การศึกษาโดยรวมวิชาทั้งหมดในโรงเรียนมากที่สุด - การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับความรู้ ทักษะ ค่านิยมทางสังคม และการนำเป้าหมายเหล่านั้นเข้าไปสู่การจัดการเรียนการสอนผ่านรายวิชาต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และมานุษยวิทยา เป็นต้น - ปัญหาทางสังคม ประวัติศาสตร์ และภูมิศาสตร์ การปฏิบัติเพื่อความยุติธรรมของสังคม เป็นรายวิชาที่เหมาะสมที่สุดในการออกแบบหลักสูตรสังคมศึกษา - ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเป็นพลเมืองดีผ่านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ การตรวจสอบประเด็นปัญหาร่วมสมัย นโยบายสาธารณะ บทบาททางสังคม และข้อห้ามทางสังคม (Social Taboo) 	<p>เพื่อเตรียมเยาวชนให้มีความรู้ ค่านิยม และทักษะที่จำเป็นต่อการมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัวในสังคม</p>
สังคมศึกษาในฐานะการส่งผ่านความเป็นพลเมืองและวัฒนธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - บริบทของรายวิชาอยู่บนความเชื่อพื้นฐานที่ว่า ข้อเท็จจริงที่แน่นอนมีความสำคัญต่อการปฏิบัติของความเป็นพลเมืองดีและข้อมูลนั้นจะถูกกำหนดจากมติของผู้มีอำนาจและผู้เชี่ยวชาญ - ไม่ให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่หลากหลายและสังคมพหุวัฒนธรรม แต่ให้ความสำคัญกับความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคมและวัฒนธรรม 	<p>การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเป็น ขาดินิยม หรือ ค่านิยมประชาธิปไตยผ่านการเรียนการสอนข้อเท็จจริงของหลักการทั่วไป ความคิดและวัฒนธรรมตะวันตก (หรือความคิดและวัฒนธรรมของประเทศนั้น ๆ)</p>

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มิติ	คำอธิบาย	วัตถุประสงค์
สังคมศึกษาใน ฐานะการส่ง ผ่านความเป็น พลเมืองและ วัฒนธรรม (ต่อ)	- เป็นหลักสูตรสังคมศึกษาที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียว ทางประวัติศาสตร์และวรรณกรรมมากกว่าผล ประโยชน์ของผู้เรียน และให้ความสำคัญกับการเรียน เนื้อหา (Contents) ของสังคมศาสตร์ มากกว่าการ วิจารณ์สังคม และการพัฒนาส่วนบุคคล	
สังคมศึกษาใน ฐานะ สังคมศาสตร์	- พัฒนาขึ้นในช่วงสงครามเย็น - การเรียนสังคมศึกษาผ่านทฤษฎีโครงสร้างและวิธีการ สืบสอบเชิงประจักษ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ ของสังคมศาสตร์ ทั้งรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และ ภูมิศาสตร์ - การสร้างความเป็นพลเมือง ประกอบด้วย ความเข้าใจ มโนทัศน์ทางสังคมศาสตร์ หลักการ และกระบวนการ สร้างความรู้เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ในภาย หลัง	การจัดเนื้อหาทางสังคมศาสตร์ กับผู้เรียนและกระบวนการเพื่อ สร้างความเป็นพลเมือง เพื่อให้ เกิดความเข้าใจและการปฏิบัติ ตนตามสภาพของมนุษย์ใน บริบททางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ปัจจุบัน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม
สังคมศึกษาใน ฐานะการ วิจารณ์ทาง สังคมอย่าง รอบรู้	- ให้ความสำคัญกับแก่นสำคัญ เช่น หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) การปฏิรูปทางสังคมและ วัฒนธรรม ธรรมชาติ และความหมายของความรู้และ ความจริง - เนื้อหาในบริบทท้าทายกับความยุติธรรมของสถานะ ที่เป็นอยู่ และท้าทายกับความรู้ที่ถูกสร้างโดยกลุ่มผู้ดี ในสังคม (Elite) รวมไปถึงการเหยียดเพศ เชื้อชาติ และ ชนชั้น - การส่งเสริมสิทธิมนุษยชน การปรับปรุงสภาพ แวดล้อมใหม่ให้ดีขึ้น	การให้โอกาสผู้เรียนตรวจสอบ วิจารณ์ แก่ไขธรรมนิยมในอดีต หรือคงไว้ซึ่งแบบแผนทางสังคม และมุ่งเน้นให้ผู้เรียน เรียนรู้วิธี การแก้ไขปัญหาตามหลัก จริยธรรมและพัฒนาสังคมผ่าน การวิจารณ์ รวมถึงการใช้คุณค่า ของความยุติธรรมและความ เสมอภาคในการประเมินการ เปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบที่ ควรจะเป็น
สังคมศึกษาใน ฐานะการสืบ สอบเชิง สะท้อน	- พัฒนาตามแนวคิดของจอร์จ ดูอี้ ตั้งแต่ ค.ศ. 1933 - ความเป็นพลเมืองเป็นแกนกลางของสังคมศึกษา แต่ ให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหา การตัดสินใจอย่างมี ความหมายภายใต้บริบททางสังคมและการเมือง - ประชาธิปไตยกับการแก้ปัญหาหลากหลายและมี เหตุผล	การส่งเสริมความสามารถของผู้ เรียนที่จำเป็นต่อการตัดสินใจใน บริบททางสังคมและการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดสินใจที่ เกี่ยวกับปัญหาส่วนตัวและ ปัญหาสังคมที่กระทบต่อผู้เรียน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

มิติ	คำอธิบาย	วัตถุประสงค์
สังคมศึกษาใน ฐานะการ พัฒนาส่วน บุคคล	- สังคมศึกษาอยู่บนพื้นฐานที่ว่าพลเมืองประชาธิปไตย เกี่ยวข้องกับความเข้าใจในเสรีภาพส่วนบุคคล ข้อผูกมัด และความรับผิดชอบต่อการมีชีวิตจากผลที่พวกเขา สร้างขึ้น - ผู้เรียนจะเลือกเรียนเนื้อหาวิชาสังคมศึกษาตาม ธรรมชาติ ความจำเป็น และความสนใจของผู้เรียนเอง	การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองมุ่ง พัฒนาความคิดเชิงบวกต่อตนเอง และ ความรู้ สึกถึงศักยภาพ ส่วนบุคคลของผู้เรียนเอง

งานศึกษาวิจัยของ Ross et al. (2013) ยังได้ระบุถึงจุดเน้นที่แตกต่างกันของการศึกษาวิชาสังคมศึกษาแต่ละช่วงสมัย ซึ่งขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครอง อุดมการณ์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจ ค่านิยม เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของรัฐนั้น ๆ แต่ความสอดคล้องประการสำคัญจากนิยามและวัตถุประสงค์ของสังคมศึกษาข้างต้น คือ สังคมศึกษาเป็นรายวิชาที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างความเป็นพลเมืองดี (Social Studies as Citizenship Education) ด้วยเงื่อนไขที่แตกต่างกันของแต่ละรัฐ ทั้งการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองที่ตื่นตัวกับประเด็นทางสังคม การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่รักชาติและความเป็นหนึ่งเดียวทางสังคมและวัฒนธรรม การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองตามบริบทของวิชาสังคมศาสตร์ การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองเพื่อแก้ปัญหา การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมให้ดีขึ้น และการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองประชาธิปไตยที่เห็นคุณค่าในตัวเอง กล่าวโดยสรุปได้ว่า พื้นฐานของการเรียนการสอนสังคมศึกษา คือ การสร้างความเป็นพลเมือง (Gaeser, Ponzetto, & Shleifer, 2007) อย่างไรก็ตาม การสร้างพลเมืองแบบต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับ การเมืองการปกครองและเป้าหมายของรัฐหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองเป็นสำคัญ รัฐยังมีอำนาจโดยตรงในการชี้ว่าพลเมืองดีของรัฐ คือ พลเมืองที่ควรมีความรู้เรื่องใดและควรมีลักษณะอย่างไร ดังงานวิจัยของ Pires (1970) เรื่อง The Teaching of Social Studies in Primary Teacher Training Institutions in Asia ระบุถึงความแตกต่างในการกำหนดเนื้อหาสาระในรายวิชาสังคมศึกษาของประเทศต่าง ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับระบอบการเมืองการปกครอง ดังนี้

1. สาธารณรัฐประชาชนจีนหรือไต้หวันมีการกำหนดให้แนวคิดของ ดร.ซุน ยัตเซ็น (Dr.Sun Yat Sen's Thought) เป็นหนึ่งในห้าสาระหลัก
2. อินโดนีเซียกำหนดให้หลักปรัชญาศีล (Pantjasila) เป็นเนื้อหาสำคัญในรายวิชาหน้าที่พลเมือง
3. เกาหลีใต้กำหนดรายวิชาปรัชญาประชาธิปไตย (Philosophy of Democracy) เพื่อให้ผู้เรียนมีทัศนคติและมีความสามารถที่จำเป็นในฐานะพลเมืองในวิถีประชาธิปไตย
4. ญี่ปุ่นกำหนดศาสตร์เกี่ยวกับกฎหมาย (Jurisprudent) เป็นหนึ่งในหกสาระหลักของสังคมศึกษา
5. อิหร่านในสมัยพระเจ้าซาร์ ปาร์ห์ลาวี มีการกำหนดเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิวัติขาว (White Revolution) ซึ่งเป็นการปฏิรูปประเทศตามแบบตะวันตกเป็นหนึ่งในสาระสำคัญ และในวิชาหน้าที่พลเมืองยังมีการกำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนความหมายและบทบาทของประชาธิปไตยในสังคม

ข้อมูลข้างต้นสะท้อนว่า รัฐได้กำหนดเนื้อหาสาระในรายวิชาสังคมศึกษาตามระบอบการเมือง-การปกครองและเป้าหมายของรัฐหรือผู้มีอำนาจทางการเมือง ความเป็นพลเมืองดีของแต่ละรัฐจึงมีความแตกต่างกันทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ในประเทศต่าง ๆ ข้างต้น อิหร่านเป็นกรณีตัวอย่างที่เห็นภาพได้ชัดเจนที่สุด เพราะเมื่ออิหร่านเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอิสลามแห่งอิหร่านใน พ.ศ. 2521-2522 เพื่อโค่นล้มระบอบกษัตริย์ของพระเจ้าชาห์ ปาห์ลาวี และอิทธิพลเสรีประชาธิปไตยของชาติตะวันตก การเรียนการสอนสังคมศึกษาที่ให้ความสำคัญกับการปฏิวัติชาว การปฏิรูปการถือครองที่ดิน การให้สิทธิสตรี ความหมายและบทบาทของประชาธิปไตยก็เปลี่ยนไปเป็นการให้ความสำคัญกับการสอนหลักศาสนาอิสลาม นิกายชีอะห์ การควบคุมอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก และเน้นย้ำว่าสิทธิของบุรุษและสตรีไม่เท่ากัน กระทรวงการศึกษาแห่งชาติได้เปลี่ยนหลักสูตรและหนังสือเรียนต่าง ๆ ให้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับความเชื่อของศาสนา ตามระบอบการปกครองใหม่ (Paivandi, 2012) ความเป็นพลเมืองดีของอิหร่านในยุคของพระเจ้าชาห์ ปาห์ลาวี กับความเป็นพลเมืองดีของอิหร่านในยุคสาธารณรัฐอิสลามอิหร่านจึงแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง

จากการศึกษาความหมายและวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนสังคมศึกษาดังกล่าวข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า สังคมศึกษาเป็นการศึกษาแบบบูรณาการความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวของมนุษย์ โดยสังคมศึกษาเป็นเครื่องมือหนึ่งของรัฐที่นำมาใช้ปลูกฝังและหล่อหลอมความรู้ ทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในแต่ละสมัย และในแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ค่านิยมหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจทางการเมือง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การสร้างความเป็นพลเมืองดีในแบบที่รัฐต้องการ

คำถามสำคัญต่อมา คือ ตั้งแต่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข เป้าหมายของการเรียนสังคมศึกษาเป็นไปเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในความหมายใด ไซ้พลเมืองดีประชาธิปไตยหรือไม่ และการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองของไทย มีผลต่อการกำหนดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีในสังคมอย่างไร

พัฒนาการของสังคมศึกษาในการสร้างความเป็นพลเมืองดีภายใต้การเมืองการปกครองไทย

การปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ใน พ.ศ. 2475 ได้เปลี่ยนสถานะของประชาชนจากผู้อยู่อาศัยเป็นเจ้าของประเทศ สิ่งที่รัฐบาลคณะราษฎรให้ความสำคัญ คือ การปฏิรูปการศึกษาทุกระดับเพื่อเปลี่ยนจากการเป็นราษฎรที่เชื่อฟังในระบอบเก่าเป็นพลเมืองที่ตื่นตัว (Active Citizens) สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ผ่านการเลือกตั้ง การเข้าใจในสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของตนเองตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด โดยใช้หลักสูตรการศึกษาและหนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการสร้างกรอบแนวคิดการเป็นพลเมืองดีของรัฐ รัฐได้กำหนดวิชาหน้าที่พลเมืองหรือจรรยา และประวัติศาสตร์ไว้ในวิชาสังคมศึกษาของหลักสูตรการศึกษาทุกระดับ เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีให้สอดคล้องกับคุณลักษณะของพลเมืองที่รัฐต้องการ โดยในหัวข้อนี้ผู้เขียนได้อธิบายถึงพัฒนาการของการเรียนการสอนสังคมศึกษากับการสร้างความเป็นพลเมืองดีภายใต้การเมืองการปกครองไทย ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการ

ปกครองจนถึงปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยแบ่งพัฒนาการการเรียนการสอน สังคมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีออกเป็น 3 ช่วงสำคัญ ตามเหตุการณ์สำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองของไทย คือ

1. การสร้างความเป็นพลเมืองดีตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2
2. การสร้างความเป็นพลเมืองดีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540
3. การสร้างความเป็นพลเมืองดีหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จนถึงปัจจุบัน โดยแต่ละช่วงมีรายละเอียดสำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1 การสร้างความเป็นพลเมืองดีตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองจนถึงสงครามโลกครั้งที่ 2

หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐบาลคณะราษฎรได้ปฏิรูปการศึกษาเพื่อเตรียมพลเมืองให้พร้อมกับการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยดังที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2475 ว่า สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การแต่งตั้งจะ ถูกยกเลิกเมื่อราษฎรสอบไล่วิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวนเกินกว่าครึ่งและอย่างช้าต้องไม่เกิน 10 ปี (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475) นั้นหมายความว่า รัฐบาลจะต้องให้การศึกษากับพลเมืองในระบอบใหม่จนพร้อมก่อนจึงจะจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากประชาชนอย่างแท้จริง หลักสูตรมัธยมศึกษาฉบับ พ.ศ. 2480 นับเป็นหลักสูตรการศึกษาฉบับแรกที่กำหนดให้ศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง และศีลธรรม เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจการปฏิบัติหน้าที่ต่อครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ เน้นการปกครองแบบประชาธิปไตยและฝึกให้ผู้เรียนรู้จักการวิพากษ์วิจารณ์และการตั้งคำถาม เป็นประเด็นสำคัญ เพื่อปลูกฝังผู้เรียนให้มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพบ้านเมืองแบบใหม่ (ดลฤดี สุจิตตานนท์ธีรต์, 2528) สะท้อนถึงความพยายามของรัฐในช่วงทศวรรษแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีที่จะต้องมียุคประชาธิปไตย และตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างพลเมืองกับสถาบันต่าง ๆ ตามรัฐธรรมนูญ รัฐธรรมนูญได้กลายเป็นอุดมการณ์หลักไม่ต่างกับการให้ความสำคัญกับชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ในสมัยรัชกาลที่ 6 และความเป็นพลเมืองดีของรัฐ คือ พลเมืองที่ตื่นตัวกับการมีส่วนร่วมตามระบอบการปกครองประชาธิปไตย เป็นพลเมืองที่ไม่มีชนชั้นแตกต่างกับพลเมืองดีที่เชื่อฟังและมีสำนึกในฐานะราษฎรขององค์พระมหากษัตริย์ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช (เอกชัย ภูมิระรื่น และ นันทพร รอดผล, 2560) หลักสูตรการศึกษาและหนังสือเรียนสังคมศึกษาจึงเป็นทั้งเครื่องมือในการชี้แนะและกำหนดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี รวมทั้งการลดความสำคัญของระบอบเก่า

3.2 การสร้างความเป็นพลเมืองดีหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นอกจากการเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองการปกครองภายในประเทศจะมีผลต่อการสร้างความเป็นพลเมืองดีแล้ว การเปลี่ยนแปลงด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศก็ส่งผลต่อการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีในสังคมไทยเช่นเดียวกัน เพราะสหรัฐอเมริกาในฐานะมหาอำนาจผู้ชนะสงครามได้เผยแพร่แนวคิดเสรีประชาธิปไตยไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

และพร้อมสนับสนุนทุกกลุ่มอำนาจทางการเมืองภายในประเทศ ไม่ว่าจะกลุ่มการเมืองนั้นจะเป็นเผด็จการ เสรีนิยม หรืออนุรักษนิยม หากมีนโยบายต่อต้านภัยคอมมิวนิสต์ สหรัฐอเมริกาก็พร้อมสนับสนุนทั้งอาวุธ กำลังพล และทุนอย่างเต็มที่ เพื่อรักษานโยบายของสหรัฐอเมริกาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (กุลลดา เกษบุณชู มีดี, 2552) มีรายงานพบว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ถึง พ.ศ. 2510 สหรัฐอเมริกาให้เงินช่วยเหลือทางทหาร เศรษฐกิจ การคมนาคม และการศึกษาของไทยกว่า 1,109 ล้านดอลลาร์ หรือประมาณ 22,190 ล้านบาท (ลิขิต ธีรเวคิน, 2553) แผนการศึกษาชาติ ระบบการจัดการศึกษา ตลอดจนการเรียนการสอนสังคมศึกษาของไทยก็เป็นแบบอเมริกันมากขึ้น (ดลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์, 2528) สหรัฐอเมริกาจึงเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการเรียนการสอนประชาธิปไตยในประเทศต่าง ๆ ที่เผยแพร่อิทธิพลเข้าไป และไม่เพียงแค่นั้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น จากการศึกษาพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2488 ถึง พ.ศ. 2492 ที่สหรัฐอเมริกามีอำนาจเหนือคาบสมุทรเกาหลี สหรัฐอเมริกาได้ริเริ่มแผนการศึกษาชาติที่มีเป้าหมายเพื่อกำจัดอิทธิพลของญี่ปุ่นที่เคยปกครองเกาหลีได้มาก่อน หลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษา รวมทั้งความเป็นพลเมืองดี (Good Citizens) ของเกาหลีใต้นั้นในช่วงเวลานั้นก็ถูกกำหนดจากสหรัฐอเมริกา (Jho, 2006) ดังนั้น อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาจึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญในการกำหนดความเป็นพลเมืองดีของไทยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

ทำให้ในปี พ.ศ. 2491 กระทรวงศึกษาธิการกำหนดหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาฉบับใหม่ โดยกำหนดให้ผู้เรียนระดับมหาวิทยาลัยต้องเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง เนื้อหาสาระเน้นการปกครองตามรัฐธรรมนูญ ศาล รัฐบาล รัฐสภา บทบาทขององค์การสหประชาชาติและระบอบประชาธิปไตย และรัฐได้กำหนดเนื้อหาในหนังสือเรียนไว้อย่างชัดเจนว่า “หนังสือเรียนที่ให้ผู้เรียนใช้นั้นต้องส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีหนังสือเรียนพอแก่ความต้องการในการศึกษา และใช้เป็นเครื่องอบรมนักเรียนไปในทางที่ชอบ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2491) จากปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมืองการปกครองภายในประเทศและอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา จึงทำให้การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ในระยะแรกยังคงมุ่งสร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่ต้นตัวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และตระหนักถึงความสำคัญของรัฐธรรมนูญและการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับสถานการณ์ทางการเมืองและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ต่อมา ประเทศไทยได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2492 รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นความพยายามของกลุ่มอนุรักษนิยม นำโดยนายควง อภัยวงศ์ ที่พยายามฟื้นคืนสถานะและพระราชอำนาจของสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยให้พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลกับอำนาจของฝ่ายบริหาร รวมถึงการฟื้นฟูฐานะของเจ้านายและขุนนางในระบอบเก่าให้ขึ้นมาสู่บทบาทและเผชิญหน้าทางการเมือง (เสนห์ จามริก, 2540) กลุ่มอนุรักษนิยมจึงเป็นกลุ่มที่มีอำนาจทางการเมืองและใช้อำนาจนั้นผ่านการเป็นสมาชิกรัฐสภา รวมถึงฝ่ายบริหาร เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองทั้งภายในและภายนอกประเทศจากอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา ย่อมส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนการศึกษาผ่านหลักสูตรสังคมศึกษา เพราะหลักสูตรมีหน้าที่สำคัญในการปลูกฝังแนวคิดอันเป็นรากฐานการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และการเปลี่ยนแปลงด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ปรากฏอยู่ในหลักสูตรเช่นเดียวกัน (Jatuporn, 2016) กระทรวงศึกษาธิการจึงใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและหลักสูตร

มัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493 ซึ่งในรายวิชาหน้าที่พลเมืองได้กำหนดเนื้อหาเพิ่มเติมในประเด็นสำคัญ ได้แก่ พระมหากษัตริย์ในฐานะประมุขของชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างพระมหากษัตริย์กับรัฐธรรมนูญ องค์การสหประชาชาติและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2493ก) และในวิชาประวัติศาสตร์ กำหนดอย่างชัดเจนในหลักสูตรให้ผู้เรียนศึกษาประวัติวีรชนต่าง ๆ ทั้งพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหง พระเจ้าอู่ทอง พระเจ้าตากสิน พระนารายณ์ พระศรีสุริโยทัย ประวัติรัชกาลที่ 1-6 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อให้ผู้เรียนรักบ้านเกิดเมืองนอนและสำนึกถึงบุญคุณของท่านเหล่านั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2493ข) อย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในหลักสูตรฉบับก่อนหน้า แสดงให้เห็นว่าหลักสูตรฉบับนี้ให้ความสำคัญกับสถาบันพระมหากษัตริย์มากขึ้น และความเป็นพลเมืองดีของรัฐจึงไม่เพียงแต่เป็นผู้ที่มีหน้าที่ต่อครอบครัว โรงเรียน ประเทศชาติ พระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญตามระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น แต่ต้องเป็นพลเมืองที่สำนึกในบุญคุณของวีรชนทุกพระองค์อีกด้วย ความเป็นพลเมืองดีของรัฐในช่วงนี้จึงแตกต่างกับความเป็นพลเมืองดีของรัฐในช่วงแรกของการปฏิวัติ พ.ศ. 2475

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการได้ปรับปรุงหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498 โดยกำหนดให้หมวดวิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาบังคับในแผนกอักษรศาสตร์ และเป็นวิชาเลือกในแผนกวิทยาศาสตร์ ในวิชาหน้าที่พลเมืองยังคงเน้นเนื้อหาการปกครองตามรัฐธรรมนูญเป็นหลัก เพิ่มเติมในประเด็นด้านเศรษฐกิจศาสตร์ แรงงาน และทุน ค่าจ้าง เงินตรา ภาษี และการธนาคารไว้ในวิชาหน้าที่พลเมือง แม้ว่าหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษานี้จะไม่มีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้อย่างชัดเจน แต่หลักสูตรสังคมศึกษาก็ยังคงมุ่งพัฒนาพลเมืองประชาธิปไตย เช่นเดิม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2498) การเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนการสอนสังคมศึกษารั้งใหญ่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2503 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาสายสามัญใหม่ในทุกระดับ ทั้งระดับประถมศึกษาตอนต้น ประถมศึกษาตอนปลาย มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการเรียนสังคมศึกษาไว้หลายประการ ความเป็นพลเมืองดีของรัฐตามหลักสูตรนี้คือผู้ที่ “เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคล ตลอดจนสิทธิหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งพลเมืองแต่ละคนพึงมีต่อประเทศชาติของตนและสังคมประชาธิปไตย” และ “เข้าใจทราบซึ่งในคุณค่าทางศีลธรรมและวัฒนธรรมและปฏิบัติตามด้วยความจริงใจ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2505) จากวัตถุประสงค์ดังกล่าวสะท้อนว่ารัฐกำลังสร้างความเป็นพลเมืองดีที่เคารพสิทธิของผู้อื่นโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างใด ๆ และรู้จักสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบอันเป็นคุณลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยสากล (Klein, Kiranda, & Bafaki, 2011) นอกจากหลักสูตรการศึกษาแล้ว อิทธิพลของสหรัฐอเมริกาที่สนับสนุนให้ไทยใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ พ.ศ. 2504 ทำให้พลเมืองรุ่นใหม่ (New Generation) ที่เป็นผลจากการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา พ.ศ. 2503 และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กลายเป็นพลเมืองที่ตื่นตัวและต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตาม เป็นความย้อนแย้งของรัฐใน 20 ปีหลัง พ.ศ. 2500 เพราะเมื่อการศึกษากำลังมุ่งสร้างความเป็นพลเมืองดีที่ตื่นตัวและต้องการมีส่วนร่วมในการปกครองอย่างกว้างขวาง แต่ระบอบการเมืองการปกครองในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ต่อเนื่องมาถึงสมัยจอมพลถนอม กิตติขจร กลับเป็นลักษณะ

“พ่อปกครองลูก” ที่เข้มแข็งทางการเมืองและไม่เปิดให้พลเมืองเหล่านั้นสามารถมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนโยบายได้ (ลิตจิต ธีรเวคิน, 2553) จึงนำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับพลเมืองในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 งานศึกษาของ ปิยนาด บุณนาค (2550) ได้สะท้อนถึงข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ว่า การขยายการศึกษาแก่ประชาชนอย่างทั่วถึงตั้งแต่ระดับประถมศึกษาไปยังพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล การปรับปรุงหลักสูตรมัธยมศึกษา ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ และการขยายมหาวิทยาลัยไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทำให้มีผู้สำเร็จการศึกษากลายเป็นจำนวนมาก แต่นโยบายการบริหารของรัฐบาลขาดประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการรวมตัวกันของนักเรียนและนักศึกษาเมื่อสภาวะการณของบ้านเมืองไม่ปกติ สอดคล้องกับงานศึกษาของ ประจักษ์ ก้องกีรติ (2548) ที่อธิบายว่า ในมหาวิทยาลัยขณะนั้น โดยเฉพาะที่ธรรมศาสตร์เน้นการเรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทำให้นักศึกษาตื่นตัวกับประเด็นทางการเมือง ประกอบกับความไม่พอใจรัฐบาลที่อนุญาตให้สหรัฐอเมริกาเข้ามาตั้งฐานทัพในเมืองไทย แต่รัฐบาลกลับปิดกั้นข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับกิจการภายในประเทศ จนนำไปสู่การรวมตัวกันของนักเรียนสายสามัญ สายอาชีพ และนักศึกษา เพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารของจอมพลถนอม กิตติขจร และอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในที่สุด

เหตุการณ์ความขัดแย้งในช่วงนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้รัฐใช้หลักสูตรและหนังสือเรียนเป็นเครื่องมือในการสร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยในทุกยุคทุกสมัย วิธีการนี้คงไม่ใช่เรื่องยากหากพลเมืองยังไม่มีความรู้และความเข้าใจในสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามระบอบประชาธิปไตย แต่หากประชาชนตระหนักถึงวิถีประชาธิปไตยอย่างกว้างขวางแล้ว พลเมืองดีที่รัฐมีส่วนสร้างอาจกลายเป็นพลเมืองดีที่รัฐ (อาจ) ไม่ต้องการก็เป็นได้

หลักสูตรการศึกษาฉบับ พ.ศ. 2503 เป็นหลักสูตรที่ใช้มาอย่างยาวนานมากกว่าหนึ่งทศวรรษ จนกระทั่ง พ.ศ. 2518 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายขึ้นใหม่ โดยให้เหตุผลของการปรับปรุงหลักสูตรครั้งนี้ว่า “หลักสูตรเดิมกำหนดจุดมุ่งหมายไว้กว้างขวางมีลักษณะเป็นสากลเกินไป มิได้ตั้งอยู่บนความเป็นจริงที่เป็นลักษณะเฉพาะของบ้านเมืองไทย” สะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายรัฐในการปรับปรุงหลักสูตรที่ยึดความเป็นไทยมากขึ้น สอดคล้องกับผู้มีอำนาจทางการเมืองในขณะนั้นได้เชื่อว่ารัฐบาลฝ่ายอนุรักษนิยมหรือกลุ่มขวาจัด และตั้งแต่หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2518 หลักสูตรการศึกษาประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น และหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2520 หลักสูตรประถมศึกษาและหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ทุกหลักสูตรปรับเปลี่ยนเนื้อหาในสาระสังคมศึกษาให้ทันสมัยกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป แต่ในด้านของการสร้างความเป็นพลเมืองดียังคงเน้นการสร้างพลเมืองดีที่รู้จักเคารพสิทธิ หน้าที่ และความคิดเห็นของผู้อื่น โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ ศาสนา ฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคม มีความรับผิดชอบต่อประเทศชาติและรักในความเป็นประชาธิปไตย มีสำนึกที่รักชาติ สามัคคีภายในชาติ เสียสละเพื่อชาติ และธำรงไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (ดลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์, 2528) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ กิติรัตน์ตระกูล (2526) ที่ได้ศึกษาความเป็นพลเมืองดีตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2521 พบว่า ลักษณะความเป็นพลเมืองดี 5 อันดับแรกที่ปรากฏในเนื้อหาของ

สังคมศึกษา คือ 1) ความรับผิดชอบ 2) ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ 3) มีจิตใจ
ประชาธิปไตย 4) ตระหนัก สนใจ และมีส่วนร่วมทางการเมือง และ 5) รักขาระเบียบวินัย

โดยสรุปแล้ว นับตั้งแต่การประกาศใช้หลักสูตรสังคมศึกษาหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จนถึงก่อน
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของไทยที่รัฐสร้าง คือ พลเมือง
ที่ตื่นตัวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและพลเมืองที่รักและสำนึกในความเป็นชาติ ศาสนา และสถาบัน
พระมหากษัตริย์ และไม่ว่ารัฐบาลจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นเผด็จการหรือไม่อย่างไร การเรียนการสอนสังคมศึกษา
แต่ละยุคแต่ละสมัยก็ยังคงมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่ตื่นตัวกับการมีส่วนร่วมอย่าง
ต่อเนื่อง จึงทำให้เมื่อใดก็ตามที่ระบอบการเมืองการปกครองไม่ตอบสนองความต้องการของพลเมือง หรือเป็น
ภาวะแข็งทังทางการเมืองที่ไม่เปิดโอกาสให้พลเมืองได้ตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ ความขัดแย้งระหว่าง
รัฐบาลกับพลเมืองก็สามารถเกิดขึ้นได้เสมอ ดังกรณีเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ที่กล่าวไปแล้ว หรือ
แม้กระทั่งเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 หรือ พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535 ที่หากศึกษาถึง “ปัจจัย” ที่ทำให้
พลเมืองเหล่านั้นออกมาต่อต้านรัฐบาลแล้วก็จะพบว่า การศึกษาหรือการขยายการศึกษาในทุกระดับเป็นหนึ่งใน
ปัจจัยสำคัญเสมอ (จุมพล นิมพานิช, 2548)

3.3 การสร้างความเป็นพลเมืองดีหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.
2540 จนถึงปัจจุบัน

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ
ต่อการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีของไทย เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้ชื่อว่าเป็นรัฐธรรมนูญที่ให้สิทธิ
และเสรีภาพกับประชาชนอย่างกว้างขวางมากที่สุด ทำให้เกิดองค์กรอิสระมากมายในการตรวจสอบการทำงาน
ของรัฐบาลและนำมาสู่การร่างพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังความในมาตรา 7 ระบุ
คุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีของผู้เรียนไว้อย่างชัดเจนว่า (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,
2545)

“ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบบ
ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ การเคารพ
กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์
ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น
ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถ
ในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง”

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.
2551 อันเป็นผลจากพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 ได้กำหนดคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีไว้
อย่างหลากหลายผ่านวิชาสังคมศึกษา โดยหลักสูตรแกนกลางฉบับปัจจุบันได้นิยามความเป็นพลเมืองดีไว้หลาย
ประการ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2557ก) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี บำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
2. การปฏิบัติตนตามกฎหมาย เข้าใจและยึดมั่น ศรัทธา และจรรงไว้ซึ่งการปกครองตามระบอบ

ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3. มีความอดทนอดกลั้น เคารพความแตกต่าง เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก
4. มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย
5. มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนา

อย่างยั่งยืน

อย่างไรก็ตาม มีข้อถกเถียงจากนักวิชาการด้านสังคมศึกษาว่า เนื้อหาจริง ๆ ของวิชาสังคมศึกษา ส่วนใดที่มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความเป็นพลเมือง (Jho, 2006) และคุณลักษณะความเป็นพลเมือง 5 ประการที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเป็นพลเมืองดีของไทยกับความเป็นพลเมืองดีของสังคมโลกสามารถไปด้วยกันได้หรือไม่ ภายหลังจากขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่การทำรัฐประหารใน พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 ทำให้รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้การนำของ พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และคณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ดำเนินการปรับปรุงโครงสร้างหลักสูตรสังคมศึกษา โดยกำหนดการเรียนรู้วิชาประวัติศาสตร์ในระดับประถมศึกษา 40 ชั่วโมงต่อปี ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 40 ชั่วโมงต่อปี และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมทั้งสามปี 80 ชั่วโมง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) และกำหนดให้แยกรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายด้านการเรียนการสอนวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง ของคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) ที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในชาติมีความเป็นไทย รักชาติ ศาสนา และเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ และเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความปรองดองสมานฉันท์ เพื่อสันติสุข ตามค่านิยม 12 ประการ ตามที่สำนักงานศึกษาและมาตรฐานการศึกษา (2557) ระบุไว้ได้แก่

1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติในปัจจุบัน
2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน มีอุดมการณ์ในสิ่งที่ดีงามเพื่อส่วนรวม
3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์
4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม
5. รักษาวัฒนธรรมไทย ประเพณีไทยอันงดงาม
6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน
7. เข้าใจ เรียนรู้ การเป็นประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขที่ถูกต้อง
8. มีระเบียบวินัยเคารพกฎหมาย ใฝ่เรียนรู้จักเคารพผู้ใหญ่
9. มีสติรู้ตัว รู้คิด รู้ทำ รู้ปฏิบัติ ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

อดุลยเดช

10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งกล่าวถึงการรู้จักอดออมไว้ใช้เมื่อจำเป็น มีไว้พอกินพอใช้ ถ้าเหลือก็แจกจ่าย จำหน่าย และขยายกิจการ เมื่อมีความพร้อมโดยมีภูมิคุ้มกันที่ดี

11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ หรือกิเลส มีความละอาย

เกรงกลัวต่อบาปตามหลักของศาสนา

12. ค่านึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมและต่อชาติมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง

แม้ว่าการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตยยังคงปรากฏอยู่ในแนวทางการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองและค่านิยม 12 ประการข้างต้น แต่สะท้อนให้เห็นว่า จุดเน้นสำคัญของความเป็นพลเมืองดีตามนโยบายของรัฐบาล คือ พัฒนาความเป็นพลเมืองดีที่รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (Patriotism) สำนึกถึงความเป็นไทย (Thainess) และสืบสานวัฒนธรรมที่งดงามของไทย (Thai Culture) จากการเรียนการสอนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมืองตามค่านิยม 12 ประการดังกล่าว จึงเกิดเป็นข้อสังเกตของผู้เขียน 2 ประการสำคัญ คือ

1) รัฐบาลทุกชุดได้ใช้หลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษาปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันรัฐบาลชุดปัจจุบันกำลังปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีที่รักชาติ รักความเป็นไทยและเน้นความสามัคคี หากพลเมืองในประเทศมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันทางด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติในสังคมประชาธิปไตย (Klein et al., 2011) ระหว่างพลเมืองที่ออกมาเรียกร้องสิทธิในการปกครองและวิจารณ์การทำงานของรัฐบาลกับพลเมืองที่ให้ความสำคัญกับความสามัคคีและไม่ออกมาทวงถามสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง พลเมืองแบบไหนกันแน่ที่เป็นพลเมืองดีของชาติในความหมายของรัฐบาลปัจจุบัน

2) พลเมืองดีของประเทศชาติกับพลเมืองดีของโลกที่กำหนดไว้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และค่านิยม 12 ประการ ของรัฐบาลย้อนแย้งกันหรือไม่ เพราะหากพิจารณาถึงความเป็นพลเมืองดีของโลกตามระบอบประชาธิปไตย (Global Citizenship Education) ที่ UNESCO ระบุไว้ คือ พลเมืองที่รับผิดชอบ ตระหนักถึงความสำคัญของทุกคนโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทั้งชาติ ศาสนา เพศ ภาษา เห็นความสำคัญของความหลากหลาย ความเสมอภาค มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจทางการเมือง (UNESCO, 2015) แต่ด้านหนึ่งรัฐบาลกำลังต้องการปลูกฝังความเป็นไทยในทุก ๆ ด้านผ่านวิชาประวัติศาสตร์และหน้าที่พลเมือง โดยความเป็นไทยนี้ หลวงวิจิตรวาทการได้นิยามไว้ว่า คือ การรักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ (Nilsen, 2012) ความเป็นไทยที่ผูกพันกับการอนุรักษ์นิยม ระบบอำนาจนิยม และความเชื่อว่าบุคคลไม่เท่ากัน โดยงานวิจัยของ Jatuporn (2016) ได้สะท้อนถึงข้อเท็จจริงในประเด็นนี้ว่า การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ไทยในรายวิชาสังคมศึกษาเป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างและกำหนดโดยชนชั้นปกครองและกลุ่มชนชั้นสูงในสังคมไทย แต่การเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองดีประชาธิปไตยในยุคโลกาภิวัตน์นั้นให้ความสำคัญกับความแตกต่างและความเป็นพลเมืองดีจริงจะเป็นความย้อนแย้งในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีของรัฐ การที่รัฐบาลกำหนดให้ทุกคนทุกหมู่ ทุกศาสนา และทุกท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกันทั้งในเรื่องประวัติศาสตร์ความเป็นมา อัตลักษณ์ และวัฒนธรรมของชุมชน แต่ทุกคนต้องเรียนรู้และปฏิบัติ ความเป็น “ไทยเดียว” และ “ไทยชาตินิยม” นั้น จึงไม่ต่างกับที่ครั้งหนึ่งสหรัฐอเมริกาที่เคยใช้หลักสูตรสังคมศึกษาหล่อหลอมคนรุ่นใหม่และผู้อพยพต่างถิ่นให้มีความเป็น “อเมริกัน” (Merryfield & Subedi, 2006)

จึงสามารถสรุปได้ว่า การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้นำไปสู่การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 และหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่มุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยและสังคมโลก ขณะเดียวกัน เหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองที่เป็นเหตุแห่งการทำรัฐประหารทั้งสองครั้งในปีพ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 ทำให้รัฐบาลชุดปัจจุบันให้ความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีแบบชาตินิยมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นไทยและความสามัคคีของคนในชาติ จึงเป็นความย้อนแย้งของการเรียนการสอนสังคมศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองดีของสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะขณะที่ความเป็นพลเมืองดีของสังคมโลก คือ พลเมืองที่เคารพ ก้าวข้ามความแตกต่าง และตื่นตัวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอันเป็นคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตย แต่การศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองดีของรัฐบาลปัจจุบันกลับมุ่งเน้นความเป็นพลเมืองดีแบบชาตินิยม ซึ่งหากความเป็นพลเมืองดีในความหมายของรัฐบาลไม่สอดคล้องกับความเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตยของประชาชนจำนวนมาก ก็อาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนได้ดังที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วในอดีตที่ผ่านมา

บทสรุป

สังคมศึกษาเป็นรายวิชาที่มีความสำคัญโดยตรงในการสร้างความเป็นพลเมืองดีของรัฐ และที่ผ่านมา รัฐบาลต่าง ๆ ได้พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษาที่แตกต่างกัน เพื่อปลูกฝังและหล่อหลอมความรู้ ทักษะ ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โดยการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในแต่ละสมัย และในแต่ละประเทศยังขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การปกครอง ค่านิยมหรืออุดมการณ์ทางการเมืองของผู้มีอำนาจทางการเมือง รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การสร้างความเป็นพลเมืองดีในแบบที่รัฐต้องการ และจากการศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนสังคมศึกษานับตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข พบว่า รัฐบาลทุกชุดยังคงพัฒนาความเป็นพลเมืองดีประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง และเมื่อใดก็ตามที่การเมืองการปกครองอยู่ในภาวะขัดแย้งทางการเมือง ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม อาจนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนได้ นอกจากนี้ ยังเป็นข้อท้าทายสำคัญสำหรับครูสังคมศึกษาในปัจจุบันว่า จะจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาอย่างไรที่ทำให้ผู้เรียนกลายเป็นพลเมืองดีที่รักชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์สำนึกในความเป็นไทย ขณะเดียวกันก็ต้องมีความเคารพ ก้าวข้ามความแตกต่าง และพร้อมมีส่วนร่วมในระบอบการปกครองประชาธิปไตยไปควบคู่กัน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2491). *หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2491*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- _____. (2493ก). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พ.ศ. 2493*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- _____. (2493ข). *หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2493*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- _____. (2498). *หลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. 2498*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.

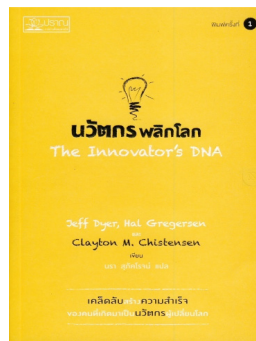
- (2505). *หลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ. ๑-๒-๓) พ.ศ. 2503* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กุลลดา เกษบุญชู มีดี. (2552). *ความขัดแย้งทางการเมืองของไทยก้าวข้ามไปให้พ้นพลวัตภายใน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ 14 ตุลา.
- จรรยา คุณมี. (2520). *การสอนวิชาสังคมศึกษา*. กรุงเทพฯ: ประสานการพิมพ์.
- จุมพล นิมพานิช. (2548). *พัฒนาการทางการเมืองไทย อำมาตยาธิปไตย ธนาธิปไตย หรือประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดลฤดี สุจิตตานนท์รัตน์. (2528). *พัฒนาการการสอนสังคมศึกษาในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2548). *และแล้วความเคลื่อนไหวก็ปรากฏ การเมืองวัฒนธรรมของนักศึกษาและปัญญาชน ก่อน 14 ตุลาฯ*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประเสริฐ กิติรัตน์ตระกูล. (2526). *การวิเคราะห์เนื้อหาหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 เกี่ยวกับลักษณะความเป็นพลเมืองดี (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ปิยนาล บุณนาค. (2550). *ประวัติศาสตร์ไทยสมัยใหม่: ตั้งแต่การทำสนธิสัญญาบาวริง ถึงเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2475. (10 ธันวาคม 2475). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 49. หน้า 529-551.
- ลาวัญญ์ วิทยาอุชฌิกุล. (2533). *การสอนสังคมในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). *การเมืองการปกครองของไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ 922/2561 เรื่อง การปรับปรุงโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2557ก). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- (2557ข). *แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชาเพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

- เสน่ห์ จามริก. (2540). *การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เอกชัย ภูมิระรื่น, และ นันทพร รอดผล. (2560). การสร้างพลเมืองดีในแบบที่รัฐต้องการก่อนการปฏิวัติ พ.ศ. 2501. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 10(1), 1590-1603.
- Bastow, S., Dunleavy, P., & Tinkler, J. (2014). *The impact of the social sciences: How academics and their research make a difference*. London: SAGE.
- Glaeser, E. L., Ponzetto, G. A. M., & Shleifer, A. (2007). Why does democracy need education?. *Journal of Economic Growth*, 12(2), 77-99. DOI 10.1007/s10887-007-9015-1.
- Jatuporn, O. (2016). Education for enculturating the “Thainess” ideology: Decolonizing the Siamese colonial discourse in the social studies curriculum. *Journal of International Social Studies*, 6(2), 130-140.
- Jho, D. (2006). The making of social studies education in Korea: Implications for citizenship education. *Citizenship Teaching and Learning*, 2(2), 22-36.
- Klein, A., Kiranda, Y., & Bafaki, R. (2011). *Concepts and principles of democratic governance and accountability: A guide for peer education*. Uganda: Konrad-Adenauer-Stiftung Uganda office.
- Merryfield, M. M., & Subedi, B. (2006). *Decolonizing the mind for world-centered global education. The social Studies curriculum: Purpose, problem, and possibilities*. New York: SUNY Press.
- NCSS. (1992). *What is social studies?*. Retrieved from <https://www.learner.org/workshops/socialstudies/pdf/session8/8.WhatIsSocialStudies.pdf>
- Nilsen, M. (2012). *Negotiating Thainess: Religious and national identities in Thailand's Southern Conflict*. Sweden: Lund University.
- Paivandi, S. (2012). *The future of Iran: Educational reform. Education in the Islamic Republic of Iran and Perspectives on Democratic Reforms* London: Legatum Institute.
- Pires, A. E. (1970). *The teaching of social studies in primary teacher training institutions in Asia*. Bangkok: UNESCO regional Office for Education in Asia.
- Ross, E. W., Mathison, S., & Vinson, K. D. (2013). Social studies education and standards-based education reform in north america: Curriculum standardization, high-stakes testing, and resistance. *Revista Latino americana de Estudios Educativos*, 1(10), 19-48.
- UNESCO. (2015). *Global citizenship education: Topics and learning objectives*. France: UNESCO

นวัตกรรมพลิกโลก

วัลย์ลักษณ์ รัตนวงศ์^{1*}

Walailak Rattanawong^{1*}

ชื่อหนังสือ: นวัตกรรมพลิกโลก (The Innovator's DNA)

ชื่อผู้เขียน: Dyer, J., Gregersen, H., and Christensen, C. M.

แปลโดย: นรา สุภัคโรจน์

จำนวนหน้า: 352

“นวัตกรรมพลิกโลก” เป็นหนังสือที่เป็นประโยชน์และน่าสนใจ สำหรับนักบริหาร นักธุรกิจ พนักงานบริษัท นักวิชาการ นักเรียน นักศึกษา ผู้ปกครอง รวมถึงผู้สนใจในด้านนวัตกรรม เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่หลาย ๆ ประเทศต้องการพัฒนาศักยภาพของคนควบคู่ไปกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และนวัตกรรม เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจในการพัฒนาประเทศ ผู้แต่งได้นำเสนอผลการศึกษาซึ่งใช้ระยะเวลา

¹สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรมนุษย์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อ.เมือง จ.สงขลา 90000

¹Human Resource Management, Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Muang District, Songkhla Province 90000

*ผู้ให้การติดต่อ (Corresponding e-mail: kkwalailak@gmail.com)

รับบทความวันที่ 4 ธันวาคม 2561 แก้ไขวันที่ 18 มกราคม 2562 รับลงตีพิมพ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2562

ถึง 8 ปี เพื่อทำความเข้าใจใน 2 ประเด็นหลัก คือ นวัตกรรมผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมพลิกโลกคือใคร และบริษัทผู้สร้างสรรค์ เป็นอย่างไร

ภายในเล่มมีเนื้อหาที่แบ่งเป็น 2 ภาคใหญ่ ๆ คือ ภาคที่ 1 นวัตกรรมพลิกโลกเริ่มที่ตัวคุณ เป็นเนื้อหาที่บอกเล่าถึงการค้นพบทักษะพื้นฐานง่าย ๆ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การเชื่อมโยงความคิด 2) การตั้งคำถาม 3) การสังเกต 4) การสร้างปฏิสัมพันธ์ และ 5) การทดลอง โดยทักษะเหล่านี้เปรียบเสมือนดีเอ็นเอที่ฝังลึกอยู่ในตัวนักนวัตกรรม และส่งผลให้นักนวัตกรรมประสบความสำเร็จต่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ส่วนในภาคที่ 2 ดีเอ็นเอขององค์กรและทีมงานผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมพลิกโลก เป็นเนื้อหาที่นำเสนอตัวอย่างดีเอ็นเอขององค์กรระดับโลก

โดยนักนวัตกรรมได้นำประโยชน์จากดีเอ็นเอที่มีมาบริหารองค์กรทั้งในด้าน คน กระบวนการ และปรัชญา เพื่อให้ธุรกิจเติบโตและก้าวหน้าแบบยั่งยืน ผู้วิจารณ์ขอแนะนำขอคิดเห็นและสรุปประเด็นเกี่ยวกับเนื้อหาของหนังสือ ดังนี้

1. เกี่ยวกับผู้แต่ง และที่มาของหนังสือ

The Innovator's DNA เป็นหนังสือที่เขียนขึ้นโดยกูรู 3 ด้าน คือ Jeff Dyer ศาสตราจารย์ด้านกลยุทธ์ ของวิทยาลัยธุรกิจแมริออทต์ แห่งมหาวิทยาลัยบริกแฮมยัง Hal Gregersen ศาสตราจารย์ทางด้านนวัตกรรม และภาวะผู้นำของ INSEAD ซึ่งเป็นสถาบันการศึกษาชั้นนำของโลก และ Clayton M. Christensen ศาสตราจารย์ด้านการบริหารธุรกิจ แห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด โดยร่วมกันอธิบายและยกตัวอย่างถึงเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการสร้างไอเดีย และทักษะที่จะทำให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ของนวัตกรรม และองค์กรที่ประสบความสำเร็จ และด้วยวิธีการนำเสนอประกอบกับข้อมูลสนับสนุนมากมายในหลายมิติ ทำให้หนังสือเล่มนี้ได้รับความนิยมจากนักอ่านในหลายประเทศทั่วโลก

เบื้องหลังของเนื้อหา คือ ความร่วมมือกันเพื่อจัดทำโครงการศึกษาวิจัยของผู้แต่ง โดยมีวัตถุประสงค์พื้นฐานเบื้องต้น คือ การค้นหาจุดกำเนิดของไอเดียธุรกิจใหม่ ๆ โดยแบ่งการวิจัยเป็น 2 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาเชิงอนุมานจากการเปรียบเทียบระหว่างนวัตกรรมและผู้ไม่ใช่นวัตกรรม และ 2) ศึกษากลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ โดยเปรียบเทียบนวัตกรรม 80 คน กับผู้บริหารที่ไม่ใช่นวัตกรรมประมาณ 400 คน (มีการเพิ่มจำนวนภายหลัง) ใช้วิธีการสัมภาษณ์นักประดิษฐ์ผลิตภัณฑ์ ผู้ก่อตั้ง และซีโอโอของบริษัท ซึ่งเป็นผู้ควบคุมเกมธุรกิจ และนำไอเดียใหม่ ๆ มาใช้ เช่น เจฟฟ์ เบซอส แห่ง อเมซอน ปีแอร์ โอมิตยาร์ แห่งอีเบย์ และ ไมเคิล ลลาซาริดิส แห่ง รีเสิร์ช อินโมชัน เป็นต้น

2. เนื้อหา

ผู้แต่งกล่าวถึงเนื้อหา และข้อค้นพบที่น่าสนใจ โดยสรุปใจความสำคัญแบ่งเป็น 2 ภาค คือ

ภาคที่ 1 นวัตกรรมพลิกโลกเริ่มที่ตัวคุณ

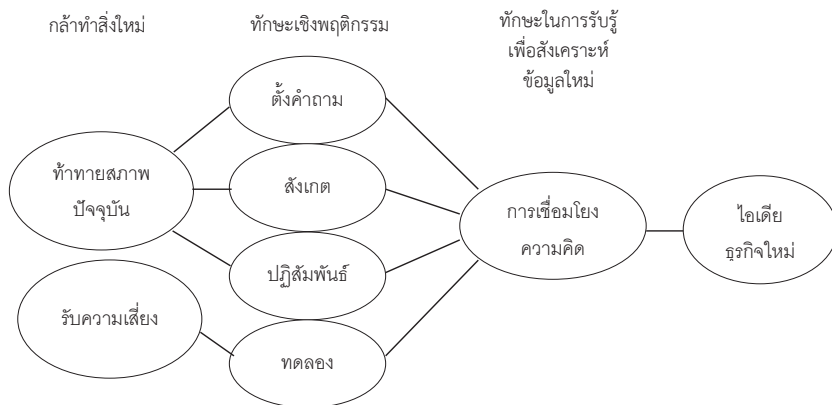
1.1 ดีเอ็นเอของนวัตกรรม

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถที่สำคัญที่สุดของผู้นำในยุคปัจจุบันและอนาคต การสร้างสรรค์ไอเดียนวัตกรรมต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมนำมาซึ่งความมั่งคั่งและเห็นได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในยุคของการใช้เทคโนโลยีในการติดต่อเชื่อมผู้คนทั่วโลก ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อวิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของ

คนในสังคม ในบทนี้ผู้แต่งเริ่มต้นด้วยการนำกรณีของ สตีฟ จอบส์ ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นนักนวัตกรรมที่มีชื่อเสียงในระดับโลก มาเป็นตัวอย่างเพื่อศึกษาถึงความสามารถของความคิดต่าง และความคิดสร้างสรรค์ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร โดยกล่าวถึงนวัตกรรมสำคัญ ๆ ของสตีฟ จอบส์ เช่น การพัฒนา Apple II ซึ่งเป็นเครื่องคอมพิวเตอร์ในแบรนด์แอปเปิล ให้มีขนาดเล็กและเจียบ ซึ่งเดิมมีขนาดใหญ่และเสียงดัง โดยเสียงพัดลมในคอมพิวเตอร์ทำให้สมาธิเสีย สตีฟ จอบส์ จึงตั้งคำถามถึงความจำเป็นในการมีพัดลมในตัวเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีใครคิดมาก่อนในยุคนั้น

นอกจากนี้ ยังได้พัฒนาเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลเครื่องแรกที่มีภาพกราฟิก มีชื่อรุ่นว่า แมคอินทอช โดยอาศัยหลักของการใช้เมาส์เป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างผู้ใช้งาน และคำสั่งต่าง ๆ โดยความคิดสร้างสรรค์ส่วนหนึ่งได้จากการศึกษาดูงานที่สถาบันวิจัย PARC ของบริษัทซีร็อกซ์ ซึ่งเป็นบริษัทผลิตเครื่องถ่ายเอกสารระดับโลก รวมถึงการคิดค้นแบบตัวอักษรที่สวยงาม โดยประยุกต์ความรู้จากการเข้าชั้นเรียนในวิชาอักษรวิจิตรในมหาวิทยาลัยรีด ในโอเรกอน จากกรณีของ สตีฟ จอบส์ ผู้แต่งสรุปประเด็นและให้ข้อคิดเห็นที่ดีว่า ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เป็นเพียงความสามารถทางพันธุกรรม หากแต่เป็นทักษะเชิงพฤติกรรม ซึ่งมีส่วนสำคัญที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ได้

การค้นพบทักษะ 5 ประการ สามารถแยกความแตกต่างระหว่างนวัตกรรมกับนักบริหารทั่วไป โดยนวัตกรรมจะใช้ทักษะการเชื่อมโยงความคิดในขณะที่สมองพยายามสังเคราะห์ และทำความเข้าใจกับข้อมูลใหม่ที่เข้ามา การเชื่อมโยงคำถาม ปัญหา หรือความคิดที่ไม่เหมือนและไม่เกี่ยวข้องกันเข้าด้วยกัน ส่งผลให้นวัตกรรมเกิดความคิดและค้นหาไอเดียใหม่ ส่วนอีก 4 ทักษะ ได้แก่ การตั้งคำถาม การสังเกต การปฏิสัมพันธ์ และการทดลอง เป็นทักษะเชิงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการเชื่อมโยงความคิดจากการเพิ่มความคิดพื้นฐานในคลังสมองของนวัตกรรม และนำไปสู่การเกิดไอเดียใหม่ จนนำไปสู่การสร้างโมเดลดีเอ็นเอนวัตกรรมที่สรุปภาพความคิดในการเกิดความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งทำให้ผู้อ่านมองเห็นความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงในการเกิดไอเดียธุรกิจใหม่ของนวัตกรรมได้ชัดเจน ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 โมเดลดีเอ็นเอนวัตกรรมในการเกิดความคิดสร้างสรรค์

ที่มา: Dyer, Gregersen, and Chistensen, (2013 อ้างถึงใน นรา สุภักโรจน์, 2556)

1.2 ทักษะการค้นพบ

ในบทนี้ผู้แตงนำเสนอข้อค้นพบ 5 ทักษะ คือ

1) ทักษะการเชื่อมโยงความคิด

ทักษะการเชื่อมโยงความคิดเป็นทักษะแรก ที่ผู้แตงอธิบายว่า ผู้นำที่สร้างสรรค์ในบริษัทที่มีชื่อเสียงต่าง ๆ จะผสมผสานความคิดในสมองของตนเองและของผู้อื่น ในการเชื่อมโยงความคิด วัตถุประสงค์ บริการ เทคโนโลยี จากความรู้หลากหลายสาขาวิชา รวมถึงการใช้ประสบการณ์ต่าง ๆ และสังเคราะห์ออกมาเป็นสิ่งใหม่ ซึ่งเป็นทักษะในการรับรู้ที่สำคัญที่สุดของดีเอ็นเอนวัตกรรม โดยพบว่านวัตกรรมมีทักษะเชื่อมโยงความคิดมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่นวัตกรรม ซึ่งสิ่งที่บ่งบอกถึงทักษะทางการเชื่อมโยงที่ดี คือ จำนวนความถี่ของการบูรณาการ ทักษะการตั้งคำถาม การสังเกต การปฏิสัมพันธ์ การทดลองเข้าด้วยกันอย่างลงตัว และเบื้องหลังความเชื่อมโยงใหม่ เป็นการผสมผสานความคิดที่มีลักษณะการซึมเข้าออก และการคิดปะติดปะต่อแบบตัวเลโก้ ซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถลากเส้นเชื่อมโยงจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่งของประสบการณ์ที่หลากหลายและนำไปสู่การสร้างไอเดียธุรกิจใหม่ที่แตกต่างออกไป

2) ทักษะการตั้งคำถาม

ทักษะการตั้งคำถามเป็นทักษะในการไขปริศนา เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวคิดและไอเดียใหม่ ๆ การตั้งคำถามก่อให้เกิดความเข้าใจอย่างสร้างสรรค์ ผู้แตงนำเสนอหลักคิดว่าการตั้งคำถามเป็นวิธีการทำงานของนวัตกรรมที่จะกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมกรรมการค้นพบอื่น ๆ ตามมา คือ การสังเกต การปฏิสัมพันธ์ และการทดลอง โดยการตั้งคำถามไม่ได้เป็นเพียงการบริหารปัญญาตามกระแสนิยม หากแต่ยังเป็นวิถีชีวิตของนวัตกรรม ซึ่งพบว่านวัตกรรมมีทักษะของการตั้งคำถามมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่นวัตกรรม และคำถามที่ท้าทายความถูกต้องของแผนที่ความคิดในสมองของนวัตกรรมมักจะเป็นคำถามที่ประกอบด้วย 1) “อะไรคือ....” เพื่อค้นหาสิ่งไม่คาดฝันที่ซุกซ่อนอยู่ 2) “อะไรคือสาเหตุ....” เพื่อทำความเข้าใจว่าอะไรคือสิ่งผลักดันที่อยู่เบื้องหลัง 3) “ทำไม....” และ “ทำไมถึงไม่....” เพื่อให้ได้มาซึ่งความเข้าใจ หรือไอเดียสำคัญ และ 4) “อะไรจะเกิดขึ้นถ้า....” เพื่อคาดคะเนหาคำถามในมุมมองใหม่ ซึ่งคำถามต่าง ๆ เหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อความคิดสร้างสรรค์และค้นพบสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อน

3) ทักษะการสังเกต

การสังเกตเป็นทักษะการมองโลกรอบตัวอย่างละเอียดรอบคอบ ผู้แตงกล่าวถึงทักษะนี้ว่า นวัตกรรมส่วนใหญ่เป็นนักสังเกตที่ดี ขณะที่ทำการสังเกตพวกเขาจะเริ่มเชื่อมโยงสิ่งที่เหมือนกันจากข้อมูลต่าง ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกันให้มีความสัมพันธ์กัน กลายเป็นจุดค้นพบของไอเดียธุรกิจที่คาดไม่ถึง โดยมีคำถามที่น่าสนใจเป็นตัวกระตุ้น จากการศึกษา ผู้แตงพบว่า นวัตกรรมมีทักษะการสังเกตที่มากกว่าผู้ที่ไม่ใช่นวัตกรรม นักสังเกตที่ดีจะทราบว่าจะงานที่ต้องทำคืออะไร และคิดหาวิธีการทำที่ดีขึ้น โดยใช้วิธีการสังเกตว่าลูกค้าใช้ผลิตภัณฑ์ใดในการทำงาน กิจกรรมของลูกค้า คู่ค้า หรือบริษัท คืออะไร ทั้งนี้ เพื่อมองหาสิ่งที่คาดไม่ถึงหรือสิ่งผิดปกติ ซึ่งเป็นกุญแจที่นำไปสู่การเกิดไอเดียและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ นอกจากนี้ การนำพาตัวเองไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ และทำการสังเกตอย่างถี่ถ้วน นำมาซึ่งการค้นพบไอเดียที่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยตัวเองให้เกิดขึ้นได้

4) ทักษะการปฏิสัมพันธ์

การสร้างปฏิสัมพันธ์เป็นทักษะที่สำคัญอีกทักษะหนึ่งในการสร้างไอเดียธุรกิจ ผู้แตงกล่าวถึง

การสร้างเครือข่ายไอเดียว่าเปรียบเสมือนการสร้างสะพานเพื่อนำไปสู่ความรู้ใหม่ ๆ โดยการปฏิสัมพันธ์กับคนทั่วไป หรือคนที่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ด้วยมาก่อน เพื่อมองหาความเข้าใจใหม่ในทิศทางที่ไม่คาดคิด การค้นหาไอเดียใหม่จากผู้เชี่ยวชาญนอกสาขาสามารถขยายผลไปสู่ไอเดียหรือนวัตกรรมใหม่ นอกจากนี้ การเข้าร่วมงานประชุมทางความคิดใหม่ ๆ เพื่อแลกเปลี่ยนและอภิปรายไอเดียจากผู้เชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาช่วยให้แนวคิดเกิดทักษะการเชื่อมโยงที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้างเครือข่ายของตัวเอง เพื่อต้องการค้นหาหรือทดสอบไอเดียใหม่ โดยการได้พูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ในเครือข่ายทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาไอเดียผ่านเครือข่าย และเครือข่ายไอเดียที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้แนวคิดสร้างกระบวนการ ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือโมเดลธุรกิจใหม่ที่ดีและมีประสิทธิภาพ

5) ทักษะการทดลอง

การทดลองสำหรับนวัตกรรมทางธุรกิจ ไม่ได้เหมือนนักวิทยาศาสตร์ทั่วไป แต่พวกเขาจะใช้โลกเป็นห้องทดลอง นวัตกรรมทางธุรกิจจะพยายามทดลองไอเดียใหม่ ๆ ด้วยการสร้างต้นแบบและทำการทดลองนำร่อง พวกเขาไม่ได้แค่สร้างต้นแบบ แต่ยังทดลองประสบการณ์ใหม่ ๆ รวมถึงทำการฆ่าและผลิตภัณฑ์หรือกระบวนการออก เพื่อหาข้อมูลใหม่ที่อาจจุดประกายไอเดียสร้างสรรค์ใหม่ขึ้น โดยนักทดลองที่ดีจะเข้าใจว่าการตั้งคำถาม การสังเกต และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้คน จะนำมาซึ่งข้อมูลในอดีตและปัจจุบัน แต่การทดลองเป็นวิธีที่ดีที่สุดที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต และพบว่าในบรรดาทักษะการค้นพบทั้งหมด ทักษะการทดลองเป็นตัวแยกแยะระหว่างนวัตกรรมและผู้ที่ไม่ใช่นวัตกรรมได้ดีที่สุด

ภาคที่ 2 ดีเอ็นเอขององค์กรและทีมงานผู้สร้างสรรค์นวัตกรรมพลิกโลก

2.1 ดีเอ็นเอของบริษัทที่มีความคิดสร้างสรรค์

ในบทนี้ผู้แต่งมุ่งประเด็นไปที่ความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมของบริษัท โดยทำการศึกษาว่า บริษัทจะสร้างรหัสดีเอ็นเอสำหรับนวัตกรรมอย่างไร และใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างบริษัทที่สร้างสรรค์ที่สุดในโลกจำนวนหนึ่ง เช่น อเมซอน แอปเปิล กูเกิล พีแอนด์จี เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อศึกษาเจาะลึกถึงวิถีปฏิบัติของพวกเขา โดยเริ่มทำการสัมภาษณ์ผู้ก่อตั้งบริษัทที่เป็นยอดนักสร้างสรรค์ของบริษัท และพบว่าดีเอ็นเอขององค์กรที่สร้างสรรค์มักจะเหมือนกับดีเอ็นเอของผู้ก่อตั้งบริษัท ข้อสรุปจากการสังเกตและสัมภาษณ์ในกลุ่มบริษัทที่เป็นกรณีตัวอย่างนำไปสู่การได้คำตอบว่า บริษัทที่มีความคิดสร้างสรรค์จะถ่ายทอดรหัสของความคิดสร้างสรรค์ลงในกรอบแนวคิดที่เรียกว่า 3P ได้แก่ คน (People) กระบวนการ (Process) และปรัชญา (Philosophy) ซึ่งเป็นส่วนประกอบของดีเอ็นเอขององค์กรที่สร้างสรรค์อย่างชัดเจน

2.2 การใช้ประโยชน์ดีเอ็นเอนวัตกรรม: คน

บริษัทสร้างสรรค์มักจะมีผู้นำที่เข้าใจในนวัตกรรมอย่างลึกซึ้ง พวกเขาจะเป็นผู้นำในการสร้างนวัตกรรมอย่างฉลาด โดยจะใช้ทักษะของการค้นพบ และมีส่วนร่วมในการออกไอเดียที่สร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอ บริษัทสร้างสรรค์จะให้ความสำคัญกับการหาทางผสมผสานทีมงานให้เสริมทักษะซึ่งกันและกัน โดยค้นหาว่าใครมีทักษะประเภทไหน โดยความเชี่ยวชาญที่แตกต่างจะมีการส่งมอบและการเรียนรู้ที่ให้การสนับสนุนกันและกัน ซึ่งจะช่วยให้การทำงานสร้างสรรค์มีประสิทธิภาพ

2.3 การใช้ประโยชน์จากดีเอ็นเอเนวัตกร: กระบวนการ

ผู้นำที่มีความคิดสร้างสรรค์ส่วนใหญ่จะถ่ายทอดพฤติกรรมของตนเองลงในกระบวนการทำงานของบริษัท เพื่อสนับสนุนให้พนักงานตั้งคำถาม สังเกต เชื่อมโยง และทดลองอย่างเป็นระบบ ซึ่งกระบวนการในองค์กรจะสะท้อนถึงวิธีการตอบสนองกับงานที่เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก และเมื่อใช้ประจำก็จะกลายเป็นหนทางในการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้ ต้องอาศัยความเข้าใจและมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติของคนในองค์กรอย่างทั่วถึง บริษัทสร้างสรรค์สามารถทำให้คนมีผลงานดีขึ้นจากวิธี/กระบวนการทำงาน และปรัชญาองค์กร

2.4 การใช้ประโยชน์จากดีเอ็นเอเนวัตกร: ปรัชญา

ผู้แต่งทำการค้นพบปรัชญาสำคัญของบริษัท 4 ประการคือ 1) การสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นงานของทุกคน ไม่ใช่แค่ฝ่ายวิจัยและพัฒนา 2) นวัตกรรมพลิกโลกเป็นส่วนหนึ่งในแฟ้มผลงานนวัตกรรมของบริษัท 3) สนับสนุนทีมขนาดเล็กที่มีการจัดการที่ดี และ 4) เสียอย่างฉลาด โดยบริษัทสร้างสรรค์จะใช้ปรัชญาเหล่านี้ในการสร้างวัฒนธรรมเพื่อปลูกฝังการใช้ชีวิตของพนักงาน โดยปรัชญาเหล่านี้จะเป็นแนวทางในการทำให้พนักงานมีความกล้าหาญที่จะลองไอเดียใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นสิ่งสนับสนุนกระบวนการในการค้นพบขององค์กร

3. บทสรุป

เมื่ออ่านหนังสือเล่มนี้ หากท่านเป็นนักบริหารหรือนักธุรกิจ ท่านจะได้แนวคิดการเกิดไอเดียสร้างสรรค์จากพฤติกรรมที่ผสมกันอย่างลงตัวของการตั้งคำถาม การสังเกต การสร้างปฏิสัมพันธ์กับเครือข่าย นำไปสู่การทดลองสิ่งที่ต้องการอยากทราบ และเชื่อมโยงเข้าสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ ที่เรียกกันว่า นวัตกรรม หากท่านเป็นพนักงานบริษัท ท่านคือคนสำคัญที่สามารถผลักดันกระบวนการนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร หากท่านเป็นนักวิชาการ ท่านจะมองเห็นคุณค่าความเพียรพยายามของผู้แต่งในการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการให้เกิดประโยชน์ และเป็นที่น่าเชื่อถือแก่ผู้อ่านอย่างแท้จริง หากท่านเป็นนักเรียน นักศึกษา ท่านก็จะทราบว่าทักษะของไอเดียสร้างสรรค์ไม่ได้อยู่ไกลตัว สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ หากท่านเป็นผู้ปกครอง ท่านจะได้ไอเดียในการเลี้ยงดูเด็ก ๆ เพื่อให้เขามีทักษะของไอเดียสร้างสรรค์ ที่สามารถจะกลายเป็นนวัตกรรมในอนาคตได้ไม่ยาก และหากท่านเป็นผู้สนใจในด้านนวัตกรรม ท่านก็จะเข้าใจหลักการพื้นฐานที่หล่อหลอมให้เกิดเป็นนวัตกรรมสรุปคือ ไม่ว่าท่านจะมองในมุมไหน ก็ได้รับประโยชน์จากการนำไปปรับใช้ ทั้งนี้เพราะ ภายใต้อำนาจความสามารถของเทคโนโลยีที่สร้างสรรค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรุ่งเรืองนั้น ศักยภาพและความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ต่างหากที่เป็นตัวแปรสำคัญของจุดกำเนิดและควบคุมทุกสิ่งให้เกิดขึ้น เรื่องราวที่ถูกบอกเล่าโดยผ่านการศึกษาค้นคว้าอย่างยาวนานในหนังสือเล่มนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้คุณเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของตัวเอง และไม่แน่ว่าคุณอาจกลายเป็น “เนวัตกร” รายถัดไป

เอกสารอ้างอิง

นรา สุภักโรจน์. (2556). *นวัตกรรมพลิกโลก*. นนทบุรี: ปรารณ.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

วารสารศาสตร์ใหญ่วิชาการ เป็นวารสารที่จัดพิมพ์เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ บริหารธุรกิจและการจัดการ นิติศาสตร์ และสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ของมหาวิทยาลัยมหาดไทย รวมทั้งสถาบันและหน่วยงานอื่น ๆ ทั่วประเทศ ซึ่งจัดพิมพ์เป็นราย 6 เดือน (ปีละ 2 ฉบับ: ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน และ ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม) รับพิมพ์ผลงานที่ไม่เคยพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร รายงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่นใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น ทุกบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้ ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิที่กองบรรณาธิการเรียนเชิญ จำนวน 2-3 ราย บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ ผู้เขียนจะได้รับวารสารฯ จำนวน 1 เล่ม

1. ประเภทผลงานที่ตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Article) เป็นผลงานที่ได้มาจากการค้นคว้าและวิจัยด้วยตนเอง ประกอบด้วย บทนำ วัตถุประสงค์ การทบทวนวรรณกรรม และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย สรุปและอภิปรายผล ข้อเสนอแนะ กิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง

2. บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นผลงานที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมทางวิชาการ มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ใหม่ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา (เนื้อหาต้องชี้ถึงประเด็นของสิ่งที่ต้องการนำเสนออย่างชัดเจน) บทวิจารณ์หรือสรุป และเอกสารอ้างอิง

3. บทความปริทัศน์ (Review Article) คือ งานเขียนที่ประเมินสถานะล่าสุดทางวิชาการที่มีการศึกษาค้นคว้า มีการผสมผสานแนวคิด การทบทวนความก้าวหน้าของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และสรุปความรู้ในเรื่องนั้น ๆ จากหลาย ๆ การศึกษาจนถึงปัจจุบัน เพื่อนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ หรือองค์ความรู้ใหม่ โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้อย่างทันสมัย และมีข้อวิจารณ์ที่ชี้ให้เห็นแนวโน้มที่ควรศึกษาและพัฒนาต่อไป

4. บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) คือ งานเขียนที่ถ่ายทอดความคิดเห็น โดยนำเสนอเนื้อหาสาระที่เป็นความรู้ ด้วยการใช้หลักวิชาที่เหมาะสม เพื่อวิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ แสดงให้เห็นถึงข้อดี ข้อไม่ดี โดยชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของหนังสือที่จะวิจารณ์ และเสนอแนวทางแก้ไข ประกอบด้วย บทนำหรือประเด็นที่จะวิจารณ์ เนื้อหา บทสรุป และข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

5. บทความรับเชิญ (Invitation Article) เป็นผลงานที่ได้จากความเชี่ยวชาญ หรือองค์ความรู้ที่สะสมอยู่ในตัวบุคคล โดยมุ่งเน้นการนำเสนอความรู้ในเชิงวิชาการ ประกอบด้วย บทนำ เนื้อหาที่เป็นองค์ความรู้อ้างอิงหลักทางวิชาการ

2. การจัดรูปแบบของบทความ

2.1 ชื่อเรื่อง มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 20 ตัวหนา

2.2 ชื่อผู้เขียน มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ใช้รูปแบบอักษร TH SarabunPSK ขนาด 16 ตัวหนา

2.3 บทคัดย่อ ระบุทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย โดยเป็นการกล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา วิธีดำเนินการ เครื่องมือในการศึกษา ผลที่ได้จากการศึกษา ความยาวของบทคัดย่อในแต่ละภาษาต้องไม่เกิน 250 คำ พร้อมระบุคำสำคัญ (Keywords) ไม่เกิน 5 คำ

2.4 เนื้อหา บทความทั้งหมด รวมเอกสารอ้างอิง มีจำนวนไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ A4 พิมพ์ด้วยตัวอักษร TH SarabunPSK ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาด 15 กำหนดระยะห่างจากขอบซ้าย ขอบขวา ขอบบน และขอบล่าง 2.54 ซม. พร้อมระบุหมายเลขหน้าที่มุมบนขวา

2.5 ตารางและรูปประกอบ ควรมีเฉพาะที่จำเป็น มีหมายเลขกำกับ เช่น รูปที่ 1 หรือ ตารางที่ 1 โดยต้องเป็นรูปที่มีลายเส้นคมชัดและมีความละเอียดสูงพอสมควร

2.6 เอกสารอ้างอิง ใช้ระบบอ้างอิงของสมาคมจิตวิทยาอเมริกัน (American Psychological Association: APA) โดยมีรายละเอียดทั่วไปดังนี้ (รายละเอียดพร้อมตัวอย่างดูในเอกสารแนบท้ายหรือดูในเว็บไซต์)

- 1) การอ้างอิงภายในเนื้อหา ต้องตรงกับเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม
- 2) การอ้างอิงควรใช้รูปแบบเดียวกันโดยสม่ำเสมอทั้งบทความ
- 3) การเรียงลำดับอักษรให้เรียงตามลำดับอักษรของชื่อผู้เขียน เริ่มด้วยรายชื่อภาษาไทย และภาษาอังกฤษ ตามลำดับ

3. การส่งบทความเพื่อพิจารณาตีพิมพ์

ผู้เขียนสามารถส่งบทความโดยเข้าสู่เว็บไซต์ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index> ซึ่งมีคู่มือแนะนำการใช้งานอยู่ทางด้านขวามือ (For Author)

ตัวอย่างการเขียนรายการบรรณานุกรม / เอกสารอ้างอิง

1. หนังสือ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

กองชัย อภิวัดน์รังสรรค์. (2523). *บริษัทข้ามชาติ: โฉมหน้าใหม่จักรพรรดินิยม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ชวนพิศ วงศ์สามัญ, และ กล้าเผชิญ โชคบำรุง. (2546). *การตรวจทางห้องปฏิบัติการและการพยาบาล* (พิมพ์ครั้งที่ 4). ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

Lewe, W. (2009). *Orthopedic massage: Theory and technique* (2nd ed.). Edinburgh: Mosby Elsevier.

Stock, G., & Campbell, J. (Eds.). (2000). *Engineering the human genome: An exploration of the science and ethics of altering the genes we pass to our children*. New York: Oxford University Press.

2. บทความหรือบทในหนังสือ

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความหรือบท. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ), ชื่อหนังสือ (เลขหน้า).
สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

ปิยทัศน์ ทศนาวิวัฒน์. (2550). ประวัติโรคไหลตาย. ใน สุมาลี นิมนานิตย์ และปรีดา มาลาสิน (บรรณาธิการ), *โรคไหลตาย: Sudden unexplained death syndrome* (น. 12-25). กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดล.

Calico, P. A., Debisette, A. T., & Turbettaub, M. (2005). Nursing workforce: Challenges and opportunities. In M. M. Gullatte (Ed.), *Nursing management: Principles and practice* (4th ed., pp. 167-185). Pittsburgh, PA: Oncology Nursing Society.

3. บทความในวารสาร

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

ตัวอย่างเช่น

กฤษณา น้อมสกุล, ลักขณา กานดี, สิริพร สืบสาน, ปวีณ เกื้อกุล, มาลี อุดมผล, และ สวัสดิ์ รักดี. (2550). การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวาน. *วารสารกรมอนามัย*, 25, 56-60.

ปิยะวิทย์ ทิพรส. (2553). การจัดการป้องกันและลดสารให้กลิ่นโคลน Geosmin ในผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำ. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 24(72), 103-119.

Bakker, A. B., & Schaufeli, W. B. (2008). Positive organizational behavior: Engaged employees in flourishing organizations. *Journal of Organizational Behavior*, 29(2), 147-154.

4. รายงานการวิจัย

ชื่อผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง (รายงานการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่างเช่น

พินิจ ทิพย์มณี. (2553). *การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Chitnomrath, T. (2011). *A study of factors regarding firm characteristics that affect financing decisions of public companies listed on the stock exchange of Thailand* (Research report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

5. เอกสารอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้เขียน/หน่วยงาน. (ปีที่ปรับปรุงข้อมูล). ชื่อเรื่อง. จาก URL

ตัวอย่างเช่น

นิภา ผ่องพันธ์. (2552). *เปิดโลกทัศน์ให้ผู้สูงอายุ*. จาก http://www.suanprung.go.th/article_new

Wong, A. W. (2009). *Pregnancy postpartum infections*. Retrieved from <http://emedicine.medscape.com/article/796892-overview>

การส่งต้นฉบับ

ผู้เขียนที่ประสงค์จะส่งบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารหาดใหญ่วิชาการ สามารถส่งต้นฉบับ (ไฟล์ word) ได้ทางระบบวารสารออนไลน์ (<https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index>)

และบางสาขาที่มีความเฉพาะขอให้เสนอชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก หรือมีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป อย่างน้อย 3 ท่าน ที่อยู่ต่างสถาบันกับผู้เขียน เพื่อประเมินบทความของผู้เขียน รายละเอียดการส่งบทความสามารถอ่านเพิ่มเติมได้ที่คำแนะนำสำหรับผู้เขียนภายในเล่มวารสารหาดใหญ่วิชาการทุกฉบับ หรือที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/HatyaiAcademicJournal/index>

บทบาทและหน้าที่

บทบาทของผู้นิพนธ์ (Duties of Authors)

1. ผู้นิพนธ์ต้องรับรองว่า บทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์เป็นผลงานที่ไม่เคยตีพิมพ์ที่ได้มาก่อน ไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น และไม่ซ้ำซ้อนหรือละเมิดลิขสิทธิ์จากผลงานเขียนของผู้อื่น
2. ผู้นิพนธ์ที่มีชื่อปรากฏในบทความทุกคนต้องเป็นผู้มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง
3. บทความที่มีชื่อผู้นิพนธ์หลายคน ต้องได้รับการยินยอมจากผู้นิพนธ์ทุกคน
4. ผู้นิพนธ์ต้องศึกษารายละเอียดคำแนะนำสำหรับผู้เขียน และเขียนบทความตามรูปแบบที่วารสารกำหนดให้
5. หากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในบทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ ผู้นิพนธ์ต้องทำการอ้างอิงในเนื้อหา (In-text Citation) และทำรายการอ้างอิงท้ายบทความ (Reference) ตามรูปแบบที่วารสารกำหนดให้
6. ผู้นิพนธ์ต้องให้ข้อมูลอันเกิดจากการทำวิจัยด้วยความเป็นจริง ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลอันเป็นเท็จ
7. กรณีผู้นิพนธ์เป็นนิสิตหรือนักศึกษา บทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ต้องได้รับการรับรองจากอาจารย์ที่ปรึกษา และแสดงชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาเป็นหนึ่งในผู้นิพนธ์ร่วม
8. เนื้อหาทั้งหมดที่ปรากฏในบทความที่ส่งมาเพื่อรับการพิจารณาตีพิมพ์ เป็นความรับผิดชอบของผู้นิพนธ์ หากมีการละเมิดลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ยินยอมรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว

บทบาทของบรรณาธิการ (Duties of Editors)

1. บรรณาธิการต้องพิจารณาคุณภาพบทความเบื้องต้นก่อนเข้าสู่กระบวนการประเมิน โดยไม่มีอคติในทุกด้าน
2. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความ
3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลที่ไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
4. บรรณาธิการต้องตัดสินใจเลือกบทความเพื่อตีพิมพ์หลังจากผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องกับขอบเขตนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
5. หากตรวจพบการคัดลอกผลงานของผู้อื่นในกระบวนการประเมินบทความ บรรณาธิการต้องหยุดกระบวนการประเมินโดยทันที และดำเนินการติดต่อผู้นิพนธ์หลักเพื่อให้ทำการชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อบรรณาธิการจะได้นำไปใช้ประกอบในการตอบรับหรือปฏิเสธการตีพิมพ์บทความนั้นต่อไป

บทบาทของผู้ประเมินบทความ (Duties of Reviewers)

1. ผู้ประเมินต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้นิพนธ์ หรือข้อมูลส่วนใดส่วนหนึ่งของผลงานที่ทำการประเมินแก่บุคคลอื่นซึ่งไม่เกี่ยวข้อง ในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
2. ผู้ประเมินควรประเมินบทความในสาขาที่ตนเองมีความเชี่ยวชาญ โดยประเมินบทความในแง่ของคุณภาพทางวิชาการ และไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัว ความชอบ หรือไม่ชอบ ในการตัดสินบทความ
3. หากผู้ประเมินได้รับบทความซึ่งตนเองอาจมีส่วนเกี่ยวข้อง หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ประเมินควรแจ้งแก่บรรณาธิการโดยทันทีและปฏิเสธการประเมินบทความนั้น
4. หากผู้ประเมินพบว่า มีเนื้อหาส่วนใดส่วนหนึ่งในบทความที่อาจมีความซ้ำซ้อนกับผลงานของผู้อื่น ผู้ประเมินต้องดำเนินการแจ้งให้บรรณาธิการรับทราบโดยทันที
5. ผู้ประเมินควรประเมินบทความภายในระยะเวลาที่วารสารกำหนด
6. ผู้ประเมินควรประเมินบทความด้วยความรู้ ความสามารถ เพื่อให้บทความที่ได้รับการประเมินมีคุณภาพทางวิชาการ และผู้นิพนธ์สามารถนำข้อเสนอแนะที่ได้รับกลับไปแก้ไข เพื่อให้บทความมีความสมบูรณ์ทางวิชาการ และก่อให้เกิดองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อไป

ใบสมัครสมาชิก วารสารหาคใหญ่วิชาการ
HATYAI ACADEMIC JOURNAL

เลขที่สมาชิก.....
เลขที่ใบเสร็จรับเงิน.....
(สำหรับเจ้าหน้าที่)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

เรียน บรรณาธิการวารสารหาคใหญ่วิชาการ

ข้าพเจ้า(นาย, นาง, นางสาว).....นามสกุล.....

มีความประสงค์

สมัครเป็นสมาชิกวารสารหาคใหญ่วิชาการ.....ปี (ปีละ 200 บาท)

ต่ออายุสมาชิก.....ปี (ปีละ 200 บาท)

ที่อยู่(สำหรับจัดส่งวารสาร).....

.....

.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

มือถือ.....E-mail :

ออกใบเสร็จในนาม ชื่อ.....

ที่อยู่.....

.....

.....

เงื่อนไขการชำระเงิน : โอนเงินเข้าบัญชีธนาคารกรุงไทย จำกัด (มหาชน) สาขาราษฎร์อุทิศ ประเภทออมทรัพย์
เลขที่บัญชี 961-0-01258-2 พร้อมสำเนาใบโอนเงินไปยังกองบรรณาธิการจัดการ ทางโทรสาร 074-425467

ลงชื่อ.....ผู้สมัคร

(.....)

กรุณาส่งใบสมัครที่ : บรรณาธิการวารสารหาคใหญ่วิชาการ ฝ่ายเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ มหาวิทยาลัยหาคใหญ่
อ.หาคใหญ่ จ.สงขลา 90110 โทรศัพท์ 074-200347 หรือ 074-200300 ต่อ 347
โทรสาร074-425467 E-mail : hu_apc@hu.ac.th